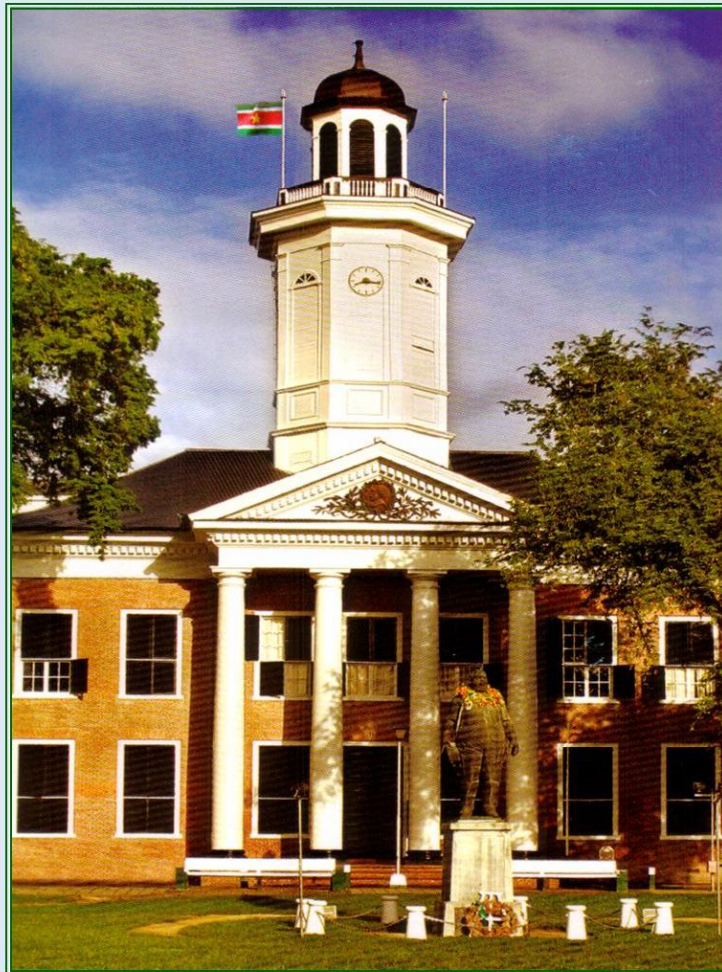

FINANCIELE NOTA 2011

Ministerie van Financien en Planning
Tamarindelaan 3 Paramaribo
Telefoon: 597 - 472610
Fax: 597 - 479577

HET MINISTERIE VAN FINANCIEN

Paramaribo, 01 oktober 2010

NOTA

betreffende de toestand van de staatsfinanciën, behorende bij de ontwerp-begroting voor het dienstjaar 2011.

AAN:

DE NATIONALE ASSEMBLEE VAN DE REPUBLIEK SURINAME

Ter toelichting van de stukken inzake de ontwerp-wet tot vaststelling van de staatsbegroting van de Republiek Suriname voor het dienstjaar 2011, heb ik de eer U een nota betreffende de toestand van de staatsfinanciën aan te bieden.

De Minister van Financien,

Drs. Wonnie W. Boedhoe

Lijst van gebruikte afkortingen

ABS	Algemeen Bureau voor de Statistiek
AFD	Agence Française de Developpement
BBP	Bruto Binnenlands Product
Biza	Binnenlandse Zaken
BPI	Bouw Prijs Index
Buza	Buitenlandse Zaken
CBvS	Centrale Bank van Suriname
CEBUMA	Centraal Bureau voor Mechanische Automatisering
CCJ	Caribbean Court of Justice
CLO	Centrale Landsdienaren Organisatie
CPI	Consumenten Prijs Index
DNA	De Nationale Assemblee
DSB	De Surinaamsche Bank
EA	Economische Aangelegenheden
EBG	Evangelische Broeder Gemeente
EBS	Energie Bedrijven Suriname
EIB	Europese Investeringsbank
FISO	Functie Informatie Systeem Overheid
FISIM	Financial Intermediate Services Indirectly Measured
GDP	Gross Domestic Product
GFS	Government Finance Statistics
HI	Handel en Industrie
IDB	Inter-American Development Bank

ILO	International Labour Organization
IsDB	Islamic Development Bank
J&P	Justitie en Politie
LVV	Landbouw, Veeteelt en Visserij
MJBB	Meerjaren Beleidsbegroting
MLD	Miljard
MLN	Miljoen
MOP	Meerjaren Ontwikkelingsprogramma
MTFF	Medium Term Fiscal Framework
NIO	Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden
NBO	Niet-Belasting Ontvangsten
NvW	Nota van Wijziging
NUB	Nationaal Uitvoeringsbedrijf
OW	Openbare Werken
PARSASCO	Paramaribo Schade Assurantie Company
Plos	Planning en Ontwikkelingssamenwerking
RBTT	Royal Bank of Trinidad & Tobago
RKBO	Rooms Katholieke Bisdom Onderwijs
RO	Regionale Ontwikkeling
ROGB	Ruimtelijke Ordening en Grondbeleid
SML	Stichting Machinale Landbouw
SMS	Scheepvaart Maatschappij Suriname
SNA	System of Nationale Accounts
Sozavo	Sociale Zaken en Volkshuisvesting

SPS	Stichting Planbureau Suriname
TCT	Transport, Communicatie en Toerisme
VG	Volksgezondheid

Lijst van Tabellen

Tabel I.1.1	De ontwerpbegroting 2011 (naar economische classificatie) (x SRD 1000)
Tabel I.2.1	Vergelijkend overzicht van de Ontwerpbegroting voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)
Tabel I.3.1	Overzicht van de uitgaven per titel voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)
Tabel I.3.2	Overzicht van de totale apparaatskosten en beleidsprogramma's naar ministeries/directoraten (x SRD 1.000)
Tabel I.3.3	Vergelijkend overzicht van de apparaatskosten per Ministerie/Direktooraat over 2011-2010 (x SRD 1000)
Tabel I.3.3	Overzicht van de beleidsprogramma's voor 2011 en 2010 per Ministerie/Direktooraat en de mutatie (X SRD 1000)
Tabel I.3.4	Overzicht van de beleidsprogramma's met eigen middelen voor het dienstjaar 2011 en 2010 (x SRD 1000)
Tabel I.3.5	Overzicht van de beleidsprogramma's middels schenkingen en leningen in 2011 en 2010 en het aandeel per Ministerie/Direktooraat (x SRD 1000)
Tabel I.3.6	Overzicht van de beleidsprogramma's middels schenkingen en leningen in 2011 en 2010 en het aandeel per ministerie/direktooraat (x SRD 1000)
Tabel I.4.1	Overzicht van de ontvangsten voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)
Tabel I.4.2	Overzicht van de belastingontvangsten 2011 (x SRD 1000)
Tabel I.4.3.	Overzicht van de directe belastingen voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)
Tabel I.4.4.	Overzicht van de indirecte belastingen voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)
Tabel I.4.5.	Overzicht van de niet-belasting ontvangsten voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)
Tabel I.4.6.	Overzicht van de ontvangsten per donor over 2011 ten opzichte van 2010 (x SRD 1000)
Tabel I.4.7.	Overzicht van de ontvangsten per donor en lening voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)
Tabel II.1.1.	Overzicht van de overheidsontvangsten en ó uitgaven in 2009 tot en met eerste helft 2010 (op kasbasis) in SRD

- Tabel II.1.2. De totale belastingopbrengsten uit de bauxiet-, aardolie- en de goudsector in 2009 en de eerste helft van 2010 in mln. SRD
- Tabel II.1.3. De ontwikkeling van de lonen en salarissen over de periode 2008, 2009 en het eerste helft 2010 op kwartaal basis in mln SRD op kasbasis
- Tabel II.1.4. Het verloop van de financiering in 2009 tot en met de eerste helft in 2010 in mln SRD
- Tabel II.1.5. Overzicht van de overheidsontvangsten en uitgaven (begroting en realisatie) in de periode 2009 en 2010 in mln SRD op kasbasis
- Tabel II.2.1. Overzicht van de directe, indirecte belastingen en niet belastingmiddelen over de periode 2007 tot en met de eerste helft van 2010 op kasbasis in mln SRD
- Tabel II.3.1. Ontwikkeling van de gerealiseerde en geraamde lonen en salarissen over de periode 2005/2011
- Tabel II.3.2. Het gemiddelde ambtenaren-, pensioen- en onderstandenbestand over de periode 2005 tot en met juni 2010
- Tabel II.3.3. Het gemiddelde ambtenarenbestand gespecificeerd naar ministerie over de periode 2005 tot en met juni 2010
- Tabel II.3.4. Gerealiseerde lonen en salarissen verdeeld naar Ministeries over de periode 2005 tot en met juni 2009 (x SRD 1 mln)
- Tabel II.4.1. De bruto binnenlandse schuld naar de verschillende schuldinstrumenten over 2005 ó juni 2010 (in mln SRD)
- Tabel II.4.2. De bruto binnenlandse schuld gepresenteerd naar looptijd over over 2005 ó juni 2010 in mln US\$
- Tabel II.4.3. De bruto binnenlandse schuld gepresenteerd naar looptijd over over 2005 ó juni 2010 in mln US\$
- Tabel II.4.4. Buitenlandse achterstallige betalingen over 2005 ó juni 2010 in mln US\$
- Tabel II.4.5. Feitelijke bruto buitenlandse schuld * in 2005 ó juni 2010 in mln US\$ naar type crediteur op kasbasis
- Tabel II.4.6. Niet opgenomen leningen
- Tabel II.4.7. Totale bruto binnenlandse en buitenlandse schuld in mln US\$ in 2005- juni 2010
- Tabel II.4.8. Schuld BBP ratio op basis van de schuldefinitie in de Wet op de Staatsschuld

Tabel II.4.9.	Schuld BBP ratio op basis van de internationale schulddefinitie
Tabel II.4.10	Betaalde schuldenlast over 2005 ó juni 2010
Tabel II.5.1.	De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren gedurende 2005 ó 2009 (x SRD 1000)
Tabel II.5.2.	De omvang van de informele sector in lopende prijzen (x SRD 1000)
Tabel II.5.3.	De omvang van de informele sector in constante prijzen
Tabel II.5.4.	De ontwikkeling van het reële BBP 2005 ó 2009 (x SRD 1000)
Tabel II.5.5.	De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (1990 = 100) verdeeld naar diverse sectoren en componenten
Tabel II.5.6.	De procentuele jaar- op jaar mutatie in de componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin
Tabel II.5.7.	Prijsindexcijfers & inflatie: Paramaribo en Wanica Basisperiode oktober ó december 2000 = 100
Tabel II.5.8.	Prijsindexcijfers & inflatie: Paramaribo en Wanica Basisperiode april ó juni 2009
Tabel II.5.9	Indices van uurlonen in de bouwnijverheid en consumentprijzen index 1997-2010.1
Tabel II.5.10	Bruto arbeidskosten van ambtenaren en consumentenprijzen (indexcijfers 1997-2010-I)
Tabel II.6.1.	Binnenlandse liquiditeitenmassa en verandering daarin
Tabel II.6.2.	Liquiditeitscreatie door de liquiditeitscrende instellingen
Tabel II.6.3.	Liquiditeitscreatie door de Centrale Bank van Suriname
Tabel II.6.4.	Liquiditeitscreatie door de Algemene Banken
Tabel II.7.1.	Betalingsbalans op kasbasis
Tabel II.7.2.	Onzichtbaar verkeer
Tabel II.7.3.	Specificatie van het onzichtbare verkeer
Tabel II.7.4.	Kapitaalverkeer van de niet monetaire sectoren met het buitenland

Tabel II.7.4a.	Aflossingen in US\$
Tabel II.7.4b	Rentebetalingen in US\$
Tabel II.7.5.	Monetaire reserves
Tabel II.8.1.	Gecombineerde balansen der levensverzekeringsmaatschappijen
Tabel II.8.2.	Gecombineerde verlies- en winstrekeningen der levensverzekeringsmaatschappijen
Tabel II.8.3.	Gecombineerde balansen der schadeverzekeringsmaatschappijen
Tabel II.8.4.	Gecombineerde verlies- en winstrekeningen der schadeverzekeringsmaatschappijen

Lijst van Grafieken

- Grafiek I.3.1: Het aandeel van de ministeries in de totale geraamde uitgaven in 2011 (in %).
- Grafiek I.4.1: Het aandeel van de belastingen en niet belasting ontvangsten in percentages van de totale ontvangsten in 2011
- Grafiek II.1.1: Het procentuele aandeel van de bauxiet-, aardolie- en goudsector in de totale belastingontvangsten in 2009
- Grafiek II.1.2: Het procentuele aandeel van de bauxiet-, aardolie- en goudsector in de totale belastingontvangsten in 2010
- Grafiek II.1.3: De ontwikkeling van de Lonen en salarissen per kwartaal over de jaren 2008 tot en met eerste helft 2010 (in SRD) op kasbasis
- Grafiek II.2.1: Belastingontvangsten 2006 ó juni 2010
- Grafiek II.3.1: Gemiddelde ambtenarenbestand naar Ministeries jan t/m juni 2010 in %
- Grafiek II.3.2: Gerealiseerde lonen en salarissen naar Ministeries jan t/m juni 2010 in %
- Grafiek II.5.1: Het verloop van het Bruto Binnenlands Produkt in lopende prijzen 2005-2009
- Grafiek II.5.2: Maandinflatie over de periode januari 2008-juni 2009
- Grafiek II.5.3: 12-maandsinflatie over de periode januari 2008 tot en met juni 2009
- Grafiek II.5.4: Maandinflatie over de periode mei 2009 tot en met juni 2010
- Grafiek II.5.5: Index van geselecteerde uurlonen in de bouwnijverheid en consumentenprijsindex
- Grafiek II.5.6: Index van nominale bruto-arbeidskosten GOS en Consumentenprijsindex
- Grafiek II.5.7: Importen en exporten van Suriname 2005 - 2009
- Grafiek II.5.8: Exporten en handelsbalans van Suriname per handelsblok 2009

- Grafiek II.5.9: Werkloosheidscijfers (strikt en ruim) in Paramaribo en Wanica (1997-2009)
- Grafiek II.6.1: Schatkistpromessen naar houder (in miljoenen Surinaamse dollars)
- Grafiek II.6.2: Indicatoren van dollarisering
- Grafiek II.6.3: Liquiditeitscreatie naar binnen- en buitenlandse oorzaken
- Grafiek II.6.4: SRD- en vreemde valutakredieten (in miljoenen Surinaamse dollars)
- Grafiek II.6.5: Reële kredietgroei¹) en krediet-deposito-ratio (in %)
- Grafiek II.6.6: Nominale gewogen gemiddelde rente
- Grafiek II.6.7: Reële gewogen gemiddelde rente
- Grafiek II.6.8: Gewogen gemiddelde rentetarieven (in USD en EUR)
- Grafiek II.7.1: Monetaire reserve en importdekking
- Grafiek II.7.2: Handelsbalans
- Grafiek II.7.3: Goederenuitvoer
- Grafiek II.7.4: Inkomensoverdrachten
- Grafiek II.7.5: Monetaire Reserve
- Grafiek II.7.6: Totale deviezenvoorraad

INHOUDSOPGAVE

	INLEIDING	1
I	ONTWERPBEGROTING 2010	
I.1	Het budgettair beleid	3
I.1.1	Het budgettair beleid	3
I.2	De Ontwerpbegroting 2011	5
I.3	De ontwikkeling van de geraamde overheidsuitgaven	7
I.3.1	Algemeen	7
I.3.2	Apparaatskosten	11
I.3.3	Beleidsprogramma's	10
I.4	De ontwikkeling van de geraamde overheidsontvangsten	12
I.4.1	Algemeen	12
I.4.2	Belastingen	13
I.4.3	Niet ó Belastingontvangsten	15
I.4.4	Donormiddelen	16
II	MACRO ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN	
II.1	De ontwikkeling van de overheidsfinancien in 2009 tot en met Juni 2010	18
II.2	Realisatie van de belasting- en niet belastingontvangsten in 2008 tot en met het eerste halfjaar van 2010	27
II.2.1	Directe Belastingen	27
II.2.2	Indirecte Belastingen	29
II.2.3	Niet-Belasting Ontvangsten	33
II.3	De ontwikkeling van de personeelskosten	35
II.4	De ontwikkeling van de Staatsschuld over de periode 2005 ó juni 2010	39
II.4.1	Algemeen	39
II.4.2	Binnenlandse schuld	39
II.4.3	Buitenlandse schuld	43
II.4.4	Totale bruto binnenlandse en buitenlandse schuld	48
II.5	De ontwikkeling van productie, inkomen, consumptie	

	prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid	52
II.5.1	Productie en inkomen 2005-2009	52
II.5.2	De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product	55
II.5.3	De ontwikkeling van de prijzen	57
II.5.4	Geselecteerde looninformatie	62
II.5.5	Buitenlandse Handel (in goederen) 2005-2009	64
II.5.6	Werkgelegenheid en werkloosheid	66
II.6	De monetaire ontwikkeling in 2009 en de eerste helft van 2010	69
II.6.1	Algemeen	69
II.6.2	Inflatie	69
II.6.3	Wisselkoersbeleid	70
II.6.4	Beleid naar de Staat toe	70
II.6.5	Beleid naar de Algemene Banken toe	71
II.6.6	De ontwikkeling van de liquiditeitenmassa	72
II.6.7	Kredietverlening en Beleggingen der Algemene Banken	76
II.6.8	Rentestructuur	79
II.7	De ontwikkeling van de betalingsbalans in 2009 en de eerste helft van 2010	81
II.7.1	Algemeen	81
II.7.2	De handelsbalans	83
II.7.3	De kapitaalrekening	89
II.7.4	Monetaire reserve	92
II.7.5	Financiering van de betalingsbalans	95
II.7.6	Transacties van de bauxietsector	96
II.8	De ontwikkelingen van het Verzekeringswezen	97
II.8.1	Algemeen	97
II.8.2	Onder toezicht staande verzekeringsmaatschappijen	98
	Slotwoord	103

Bijlagen

INLEIDING

Het macro-economische beleid in de afgelopen decennia dat gericht was op economische groei en stabiliteit zal ook in 2011 worden voortgezet, teneinde de uitdagingen die de internationale conjunctuur met zich mee brengt te kunnen weerstaan. De uitdagingen liggen primair op het gebied van de vergroting van de verdien capaciteit van de Surinaamse economie. De afhankelijkheid van inkomsten uit de grondstoffenproductie in de mijnbouwsector maakt de Surinaamse economie kwetsbaar vanwege de gevoeligheid voor internationale prijsschommelingen, welke een negatieve impact heeft op de overheidsinkomsten. De effecten van de wereldwijde financieel-economische crisis die in 2008 begon, zijn tot nog toe beperkt gebleven voor de Surinaamse economie, maar kan in eind 2010 of 2011 enige invloed hebben in de bijdrage van de private sector. Het stringent budgettaire- en monetaire beleid die in de afgelopen jaren gezorgd heeft voor evenwichtige macro-economische verhoudingen zal gecontinueerd worden. De lopende rekening binnen overheidsfinancien zal een overschot moeten hebben om kapitaaluitgaven te kunnen financieren.

De uitvoering van de eerste fase van het FISO (Functie Informatie Systeem Overheid) in 2009 en vervolgens de tweede fase in 2010 heeft echter negatieve consequenties voor de Staatsfinanciën gehad, voornamelijk een stijging van de personeelskosten. Rekening houdende met de inflatoire druk, zal op basis van de beschikbare liquide middelen bezuinigingsmaatregelen getroffen worden. Om de druk op de overheidsuitgaven enigszins te verlagen, heeft de regering het besluit genomen om de uitvoering van het FISO-2 gefaseerd uit te voeren, beginnende in juli 2010.

Voor het komend dienstjaar 2011 zijn de totale uitgaven begroot voor SRD 3.370,1 mln en de totale ontvangsten zijn geraamd voor SRD 2.681,1 mln. Hierdoor ontstaat er een begrotingstekort van SRD 688,9 mln oftewel 6.3% van het BBP, met dien voorstaande dat de aflossingen van de lopende leningen ad SRD 79,7 mln ook zijn meegerekend. Conform de economische classificatie behoren de aflossingen van de lopende leningen binnen het financieringsmechanisme en niet onder de totale uitgaven. Op grond daarvan wordt het financieringstekort begroot voor SRD 609,2 mln oftewel 5.5% van het BBP (zie tabel I.1.1).

Volgens het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) was de gemiddelde jaarinflatie in 2009 - 0.1% en voor de 12 maands inflatie (dec-dec) werd 1.3% genoteerd. In de eerste helft van 2010 is de inflatie toegenomen tot 6.5% (juni 2010 ten opzichte van december 2009), terwijl de 12-maands inflatie in juni 2010 (t.o.v. juni 2009) 9.4% was. De economische groei in 2009 was volgens het ABS 3.1%. Volgens schattingen van het Planbureau zal de economische groei voor 2010 en 2011 respectievelijk 3.8% om 2.5% zijn.

De Centrale Bank van Suriname (CBvS) noteerde voor de monetaire reserve in december 2009 SRD 1.841,7 mln (oftewel US\$ 679,6 mln). In vergelijking met 2009 was er in de eerste helft van 2010 een lichte daling van de monetaire reserve waarneembaar, van SRD 61,4 mln (van SRD 1.841,7 mln naar SRD 1.780,3 mln). De wisselkoers op de vrije valutamarkt kwam in de

eerste helft van 2010 enigszins onder druk te staan. Historisch gezien is een depreciatie van de vrije marktkoers gedurende de verkiezingsperiode geen vreemd fenomeen, vanwege de speculaties die verband houden met (politieke) onzekerheden bij het publiek omtrent de mogelijke verkiezingsuitslag.

In hoofdstuk I wordt de ontwerpbegroting 2011 beschreven. Verder wordt in hoofdstuk II de macro-economische ontwikkelingen belicht. Hierbij zullen de ontwikkelingen van de overheidsfinancien inclusief de Staatsschuld, de reële sector, de monetaire sector en de betalingsbalans worden uiteengezet.

I. ONTWERPBEGROTING 2011

I.1 Het budgettair beleid

Het budgettair beleid zal voor het dienstjaar 2011 gericht zijn op een zo transparant mogelijk financieel beheer van de overheidsfinancien. Het beheer van fondsen betreffende de financiering van ontwikkelingsplannen en programma's zullen ook een onderdeel hiervan zijn. Bij het opstellen van de begroting van 2011 is rekening gehouden met het feit dat de begroting ook dient als een instrument voor beleid en ontwikkeling, met duidelijk omschreven beleidsdoelen en beleidsprioriteiten. De actuele en toekomstige beleidsmatige activiteiten van de ministeries in de begroting komen overeen met de Regeringsverklaring, het MOP 2006 ó 2011 en het Jaarplan. Voorts is bij het opstellen van de begroting rekening gehouden met de financiële effecten van het voorgenomen begrotingsbeleid, welke in een middellange overheidsfinanciële raamwerk (Medium Term Fiscal Framework/MTFF) zijn uitgezet.

Het Ministerie van Financien zal ervoor zorgen dat het gevoerde begrotingsbeleid niet zal leiden tot inflatoire druk en een verslechtering van het begrotingssaldo. Op grond hiervan zal het budgettair beleid van de overheid zich toespitsen op het volgende:

- Uitvoeren van een prudent beleid met betrekking tot de overheidsfinancien.
- Het bereiken van een evenwicht op de overheidsbegroting en monetair neutrale financiering van het begrotingstekort.
- Effectievere planning en efficiëntere uitvoering van kapitaaluitgaven, van zowel lokaal als öforeign direct investmentö en het creëren van een betere investeringsklimaat.
- Het voeren van een stringent öcash managementö.
- Het vergroten en promoten van economische groei.

Het te formuleren fiscaal beleid zal als grondslag dienen van het financieel -, economisch beleid en wel op zodanige wijze dat de heffingen de basis vormen voor:

- een effectievere, efficiënte en strategische inning van alle staatsinkomsten;
- het sturingsinstrument ten behoeve van de gewenste economische ontwikkeling;
- herverdelingsinstrument voor het bereiken van een hogere welvaartsniveau en sociaal rechtvaardige samenleving

De speerpunten van het fiscaal beleid zijn onder andere als volgt:

- Actualisering investeringswet
- Verschuiving belastingwinst en inkomen naar belasting over consumptie
- De voorbereiding voor diverse taxfree zones (zoals thans een studie voor de opzet industriepark Paranam)
- De modernisering van de totale fiscale wetgeving
- Uitbreiding controle instrumentarium mede in verband met de internationale maatstaven van heffing bij invoer

Conform het voorgenomen beleid in het begrotingjaar 2011, zijn de totale overheidsontvangsten en -uitgaven geraamd op respectievelijk SRD 2.681,1 mln en SRD 3.370,0 mln. Het financieringstekort op de begroting van 2011 bedraagt SRD 609,2 mln en is gelijk aan 5.5% van het BBP. Indien de aflossingen worden meegenomen, dan komt het begrotingstekort neer op SRD 688,9 mln oftewel 6.3% van het BBP. Volgens de economische classificatie worden aflossingen niet meegenomen als uitgaven, maar valt binnen het financieringsmechanisme. Opgemerkt dient te worden dat de geraamde lonen en salarissen verschilt met de geraamde personeelskosten ad SRD 1,2 mln op bladzijde 6 (hoofdstuk 1.2). Bij personeelskosten worden de salarissen van het òBijzonder Onderwijsö (RKBO, EBG etc.) op de begroting van het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling geïclassificeerd als subsidies, terwijl volgens economische classificatie deze post meegenomen wordt in de totale lonen en salarissen.

In tabel I.1.1 worden de totale overheidsontvangsten en -uitgaven in 2011 weergegeven.

Tabel I.1.1: De ontwerpbegroting¹ 2011 naar economische classificatie (x SRD 1000)

Omschrijving	2011
Ontvangsten en Schenkingen	2.681.118
Lopende Ontvangsten	2.485.254
Totaal Belastingen Ontvangsten	1.774.000
- Direkte belastingen	897.500
- Indirekte belastingen	876.500
Niet belasting Ontvangsten	711.254
Kapitaalontvangsten	
Schenkingen	195.864
Uitgaven en Leningen minus aflossingen	3.370.074
Lopende Uitgaven	2.479.661
- Lonen en salarissen	1.290.257
- Overige goederen en diensten	476.265
- Subsidies en Bijdragen	586.170
- Interest:	126.969
Leningen minus aflossingen	11.200
Totale kapitaaluitgaven	785.049
Kapitaaluitgaven	589.185
Schenkingen	195.864
Aflossingen	79.702
Tekort/surplus lopende rekening	5.593
Tekort/surplus totale rekening (excl afl)	-609.254
Tekort/surplus totale rekening (incl afl)	-688.956
BBP (x SRD 1000)	10.992.989
Tekort/surplus lop. Rek. (in % v/h BBP)	0,1
Tekort/surplus tot. rek. (excl afl) in % v/h BBP	-5,5
Tekort/surplus tot. rek. (incl afl) in % v/h BBP	-6,3

Bron: Ministerie van Financiën

I.2 De Ontwerpbegroting 2011

In de ontwerp-begroting van 2011 zijn de totale overheidsontvangsten en óitgaven begroot op respectievelijk SRD 2.681,1 mln om SRD 3.370.0 mln. De totale overheidsontvangsten worden verdeeld in belastingen, niet-belasting ontvangsten (NBO) en donormiddelen (schenkingen), terwijl de totale overheidsuitgaven uit de apparaatskosten en de beleidsprogramma's bestaan. Het saldo van de ontvangsten en de uitgaven bedraagt SRD 688,9 mln. Opgemerkt moet worden dat in de totale uitgaven ook de aflossingen van de leningen zijn meegenomen binnen de categorie

¹ De begroting conform de Government Finance Statistics (GFS) van het Internationale Monetaire Fonds (IMF)

beleidsprogramma's. De geraamde aflossingen zijn begroot voor SRD 79.7 mln. Voor 2011 zijn de totale belastingontvangsten en de NBO respectievelijk begroot op SRD 1.774,0 mln om SRD 711,3 mln. Bij de beleidsprogramma's worden er verder onderscheid gemaakt tussen enerzijds beleidsprogramma's die gefinancierd worden door schenkingen en leningen en anderzijds beleidsprogramma's die met overheidsmiddelen worden bekostigd. De donormiddelen zijn begroot op SRD 195,9 mln, terwijl de middelen die getrokken worden uit leningen en bestemd is voor de financiering van de maatregelen binnen de beleidsprogramma's begroot zijn op SRD 325,6 mln. De daling van deze uitgaven kan toegeschreven worden aan het feit dat bij de opstelling van de begroting rekening is gehouden met de beschikbare middelen en de beleidsprioriteiten, teneinde een meer realistische begroting samen te stellen.

In tabel 1.2.1 wordt de ontwerp-begroting van 2011 gepresenteerd. Daarnaast is de begroting van het dienstjaar 2010 ook weergegeven.

Tabel I.2.1: Vergelijkend overzicht van de Ontwerp-begroting voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)

	Omschrijving	2010	2011
	UITGAVEN		
I	Apparaatsuitgaven	1.492.842,0	1.552.191,0
II	Beleidsprogramma (financiering met eigen middelen)	1.681.425,0	1.296.417,0
	Totaal I + II	3.174.267,0	2.848.608,0
III	Beleidsprogramma (financiering schenking en lening)	690.401,0	521.467,0
	Totale uitgaven	3.864.668,0	3.370.075,0
	ONTVANGSTEN		
I	Belastingen	1.690.200,0	1.774.000,0
II	niet - belastingontvangsten	654.562,0	711.254,0
	Totaal I + II	2.344.762,0	2.485.254,0
III	Donormiddelen	465.984,0	195.864,0
	Totale ontvangsten	2.810.746,0	2.681.118,0
	TOTALE BEGROTING		
	Uitgaven	3.864.668,0	3.370.075,0
	Ontvangsten	2.810.746,0	2.681.118,0
	Saldo totale begroting	(1.053.922,0)	(688.957,0)
	Financiering d.m.v. leningen/trekkingen	224.417,0	325.603,0

Bron: Ministerie van Financiën

De totale apparaatskosten zijn begroot op SRD 1.522,1 mln. Binnen de categorie apparaatskosten zijn de personeelskosten en de overige operationele- en vaste kosten begroot op respectievelijk SRD 1.227,8 mln om SRD 324,3 mln. De overige operationele- en vaste kosten hebben betrekking op materiële kosten, subsidie en bijdragen en aanschaffingen.

De projecten die opgenomen zijn in de beleidsprogramma's zullen gefinancierd worden door respectievelijk eigen middelen (SRD 1.296,4 mln), schenkingen (SRD 195,9 mln) en leningen (SRD 325,6 mln).

I.3 De ontwikkeling van de geraamde overheidsuitgaven

I.3.1 Algemeen

Het totaal van de geraamde overheidsuitgaven (inclusief aflossingen van de lopende leningen) voor het dienstjaar 2011 bedragen SRD 3.370,0 mln. In tabel I.3.1. wordt een overzicht gepresenteerd van de totale uitgaven. Zoals in de tabel is weergegeven zullen de totale uitgaven in 2011 ten opzichte van 2010 dalen met 12,8 %, met name bij de donormiddelen en de eigen bijdrage (overheidsmiddelen). De relatieve ontwikkeling binnen de uitgavencategorieën zien er als volgt uit:

- apparaatskosten in 2011 ten opzichte van 2010, vertoont een stijging van 4,0%;
- beleidsmaatregelen die gefinancierd worden met eigen middelen vertoont een daling van 22,9%;
- beleidsmaatregelen die gefinancierd worden met schenkingen en leningen is er eveneens sprake van een daling en wel met 24,5%.

Tabel I.3.1: Overzicht van de uitgaven per titel voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)

Omschrijving	2011	2010	mutatie	
			absoluut	relatief
Apparaatskosten	1.552.191	1.492.842	59.349	4,0
Beleidsprogramma (financiering eigen middelen)	1.296.417	1.681.425	-385.008	-22,9
Sub Totaal	2.848.608	3.174.267	-325.659	-10,3
Beleidsprogramma (financiering met donor en lening)	521.467	690.401	-168.934	-24,5
Totale Uitgaven	3.370.075	3.864.668	-494.593	-12,8

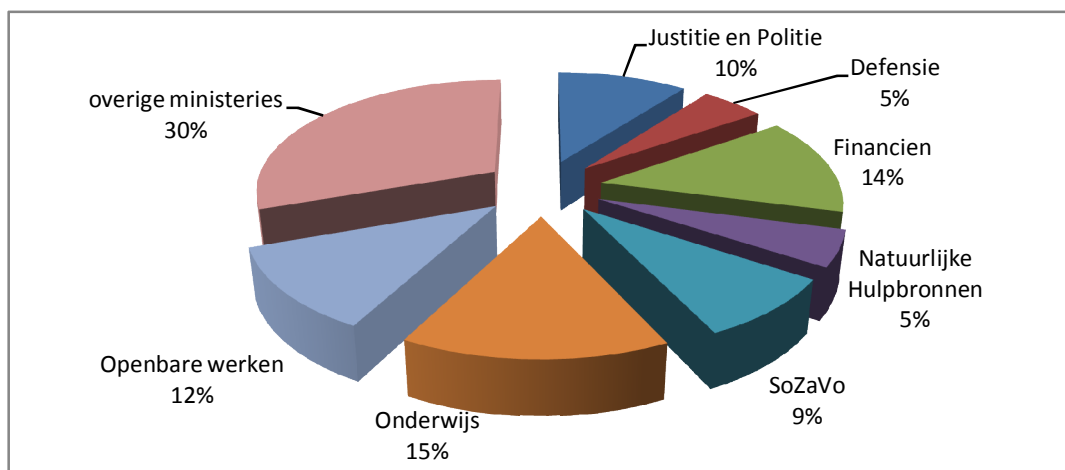
Bron: Ministerie van Financiën

Tabel I.3.2: Overzicht van de totale apparaatskosten en beleidsprogramma's per ministerie/directoraat
(x SRD 1.000)

Ministeries/Directoraten	Apparaatsksten	Beleidsprogr.	Totale uitgaven	in %
Justitie en Politie	310.753	37.715	348.468	10,3
Algemene Zaken	64.505	10.325	74.830	2,2
Binnenlandse Zaken	43.035	32.954	75.989	2,3
Regionale Ontwikkeling	95.414	61.579	156.993	4,7
Defensie	133.221	36.852	170.073	5,0
Buitenlandse Zaken	60.295	11.495	71.790	2,1
Sport en Jeugdzaken	9.568	11.756	21.324	0,6
Financien	50.138	412.681	462.819	13,7
Belastingen	33.868	5.600	39.468	1,2
Planning	5.867	112.622	118.489	3,5
Handel en Industrie	16.020	13.329	29.349	0,9
L. V. V.	38.885	23.066	61.951	1,8
Agrarische Ontwikkeling	2.308	780	3.088	0,1
Natuurlijke Hulpbronnen	39.376	132.971	172.347	5,1
Arbeid	18.849	9.565	28.414	0,8
SoZaVo	52.436	238.765	291.201	8,6
Onderwijs	386.721	116.733	503.454	14,9
Cultuur	9.795	1.058	10.853	0,3
Volksgezondheid	33.403	112.144	145.547	4,3
Bouwkundige Werken	29.195	21.855	51.050	1,5
Openbare werken	32.840	362.498	395.338	11,7
Milieu Beheer	32.519	7.945	40.464	1,2
T. C. T.	34.200	35.627	69.827	2,1
Ruimtelijke ordening, Grond en Bosbeheer	18.980	7.969	26.949	0,8
Totaal Apparaatskosten	1.552.191	1.817.884	3.370.075	100

Bron: Ministerie van Financien

Grafiek I.3.1: Het aandeel van de ministeries in de totale geraamde uitgaven in 2011 (in %).

I.3.2 Apparaatskosten

In tabel I.3.3 worden de apparaatskosten naar Ministerie/Directoraat weergegeven. Zoals eerder aangegeven in tabel I.3.2 vertoont de geraamde apparaatskosten in 2011 een stijging van 4.0% ten opzichte van 2010. De apparaatskosten in 2011 behelst 46.0% van de totale geraamde overheidsuitgaven en in 2010 was het op het niveau van 39.0%.

Afhankelijk van het beleid van de verschillende vakministerie worden de apparaatskosten die betrekking hebben op personeelkosten, materiële kosten, subsidies/bijdragen en aanschaffingen, begroot. Bij de Ministeries van Binnenlandse Zaken (BIZA), Financiën, Transport, Communicatie en Toerisme (TCT) en Natuurlijke Hulpbronnen zullen de geraamde apparaatskosten in 2011 met meer dan 20% stijgen ten opzichte van het vorig jaar. Daarentegen zullen de geraamde apparaatskosten van de Ministeries van Ruimtelijke Ordening, Grond en Bosbeheer (ROGB), Sociale Zaken en Volkshuisvesting (SOZAVO), Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) en Handel en Industrie (HI) met meer dan 10% dalen.

Tabel I.3.3: Vergelijkend overzicht van de apparaatskosten per Ministerie/Directoraat over 2011-2010 (x SRD 1000)

Ministerie/ Directoraat	2011	2010	Mutatie	
			absoluut	relatief
Justitie en Politie	310.753	284.348	26.405	9,3
Algemene Zaken	64.505	63.709	796	1,2
Binnenlandse Zaken	43.035	34.058	8.977	26,4
Regionale Ontwikkeling	95.414	94.419	995	1,1
Defensie	133.221	127.443	5.778	4,5
Buitenlandse Zaken	60.295	62.153	-1.858	-3,0
Sport en Jeugdzaken	9.568	9.282	286	3,1
Financien	50.138	49.444	694	1,4
Belastingen	33.868	27.776	6.092	21,9
Planning	5.867	5.202	665	12,8
Handel en Industrie	16.020	18.577	-2.557	-13,8
L.V.V.	38.885	32.737	6.148	18,8
Agrarische Ontwikkeling	2.308	2.966	-658	-22,2
Natuurlijke Hulpbronnen	39.376	31.896	7.480	23,5
Arbeid	18.849	22.593	-3.744	-16,6
SoZaVo	52.436	63.021	-10.585	-16,8
Onderwijs	386.721	390.243	-3.522	-0,9
Cultuur	9.795	9.259	536	5,8
Volksgezondheid	33.403	28.545	4.858	17,0
Bouwkundige Werken	29.195	26.959	2.236	8,3
Civieltechnische Werken	32.840	28.169	4.671	16,6
Milieu Beheer	32.519	35.464	-2.945	-8,3
T.C.T.	34.200	21.447	12.753	59,5
ROGB	18.980	23.132	-4.152	-17,9
Totaal Apparaatskosten	1.552.191	1.492.842	59.349	4,0

Bron: Ministerie van Financiën

I.3.3 Beleidsprogramma's

In tabel I.3.4 wordt een overzicht gepresenteerd van de beleidsprogramma's per Ministerie/Directoraat. De totale beleidsprogramma's zijn in 2011 begroot op SRD 1.817,9 mln. In vergelijking met het vorig jaar, zijn de geraamde uitgaven voor de beleidsprogramma's met SRD 553,9 mln gedaald, dat gelijk is aan 23,4%. In vergelijking met 2010, zullen bij 21 directoraten een daling zijn. Het Ministerie van ROGB noteert de hoogste daling van 77,8%. Drie (3) directoraten, te weten Defensie, Civiel Technische Werken en Milieu Beheer vertonen een stijging.

Tabel I.3.4: Overzicht van de Beleidsprogramma's voor 2011 en 2010 per Ministerie/Directoraat en de mutatie (x SRD 1.000)

Departementen	2011	2010	Mutatie	
			absoluut	relatief
Justitie en Politie	37.715	57.362	-19.647	(34,3)
Algemene Zaken	10.325	11.925	-1.600	(13,4)
Binnenlandse Zaken	32.954	79.199	-46.245	(58,4)
Regionale Ontwikkeling	61.579	72.451	-10.872	(15,0)
Defensie	36.852	33.559	3.293	9,8
Buitenlandse Zaken	11.495	15.568	-4.073	(26,2)
Sport en Jeugdzaken	11.756	22.920	-11.164	(48,7)
Financien	412.681	422.113	-9.432	(2,2)
Belastingen	5.600	9.250	-3.650	(39,5)
Planning	112.622	163.973	-51.351	(31,3)
Handel en Industrie	13.329	18.604	-5.275	(28,4)
Landbouw Veeteelt en Visserij	23.066	29.291	-6.225	(21,3)
Agrarische Ontwikkeling	780	1.080	-300	(27,8)
Natuurlijke Hulpbronnen	132.971	197.676	-64.705	(32,7)
Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu	9.565	11.824	-2.259	(19,1)
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	238.765	366.095	-127.330	(34,8)
Onderwijs	116.733	235.954	-119.221	(50,5)
Cultuur	1.058	2.020	-962	(47,6)
Volksgezondheid	112.144	142.496	-30.352	(21,3)
Bouwkundige Werken en Dienstverlening	21.855	26.539	-4.684	(17,6)
Civiel Technische Werken	362.498	358.243	4.255	1,2
Milieu Beheer	7.945	7.705	240	3,1
Transport Communicatie en Toerisme	35.627	50.113	-14.486	(28,9)
Ruimtelijke ordening Grond- en Bosbeheer	7.969	35.866	-27.897	(77,8)
Totale Beleidsprogramma's	1.817.884	2.371.826	-553.942	-23,4

Bron: Ministerie van Financien

Beleidsprogramma gefinancierd met eigen middelen

Tabel I.3.5: Overzicht van de beleidsprogramma's met eigen middelen voor het dienstjaar 2011 en 2010

(x SRD 1000)

Departementen	2011		2010	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
Justitie en Politie	25.000,00	1,9	21.478	1,3
Algemene Zaken	10.325,00	0,8	10.325	0,6
Binnenlandse Zaken	26.647,00	2,1	75.178	4,5
Regionale Ontwikkeling	46.186,00	3,6	53.029	3,2
Defensie	10.641,00	0,8	13.812	0,8
Buitenlandse Zaken	4.775,00	0,4	8.408	0,5
Sport en Jeugdzaken	11.756,00	0,9	22.535	1,3
Financien	346.555,00	26,7	334.732	19,9
Belastingen	5.600,00	0,4	9.250	0,6
Planning	17.954,00	1,4	16.158	1,0
Handel en Industrie	10.742,00	0,8	13.595	0,8
Landbouw Veeveelt en Visserij	23.066,00	1,8	29.291	1,7
Agrarische Ontwikkeling	780,00	0,1	1.080	0,1
Natuurlijke Hulpbronnen	132.971,00	10,3	135.471	8,1
Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu	8.045,00	0,6	10.429	0,6
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	221.890,00	17,1	309.347	18,4
Onderwijs	116.079,00	9,0	216.082	12,9
Cultuur	1.058,00	0,1	2.020	0,1
Volksgezondheid	63.141,00	4,9	76.909	4,6
Bouwkundige Werken en Dienstverlening	21.855,00	1,7	26.539	1,6
Civiel Technische Werken	161.998,00	12,5	228.908	13,6
Milieu Beheer	7.945,00	0,6	7.705	0,5
Transport Communicatie en Toerisme	13.439,00	1,0	29.382	1,7
Ruimtelijke ordening Grond- en Bosbeheer	7.969,00	0,6	29.762	1,8
Totale uitgaven	1.296.417,0	100,0	1.681.425,0	100,0

Bron: Ministerie van Financiën

Uit tabel I.3.5 blijkt dat de beleidsprogramma's welke gefinancierd zullen worden met eigen fondsen (middelen van de overheid) in 2011 ten opzichte van 2010 zijn afgenomen met SRD 385,0 mln oftewel 22.8%.

Beleidsprogramma's gefinancierd middels donoor en lening

Tabel I.3.6: Overzicht van de beleidsprogramma's middels schenkingen en leningen in 2011 en 2010 en het aandeel per Ministerie/Directoraat (x SRD 1000)

Ministerie/ Directoraat	2011		2010	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
Justitie en Politie	12.715	2,4	35.884	5,2
Algemene Zaken			1.600	0,2
Binnenlandse Zaken	6.307	1,2	4.021	0,6
Regionale Ontwikkeling	15.393	3,0	19.422	2,8
Defensie	26.211	5,0	19.747	2,9
Buitenlandse Zaken	6.720	1,3	7.160	1,0
Sport en Jeugdzaken			385	0,1
Financien	66.126	12,7	87.381	12,7
Planning	94.668	18,2	147.815	21,4
Handel en Industrie	2.587	0,5	5.009	0,7
Landbouw Veeteelt en Visserij				
Agrarische Ontwikkeling				
Natuurlijke Hulpbronnen			62.205	9,0
Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu	1.520	0,3	1.395	0,2
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	16.875	3,2	56.748	8,2
Onderwijs	654	0,1	19.872	2,9
Cultuur				
Volksgezondheid	49.003	9,4	65.587	9,5
Bouwkundige Werken en Dienstverlening				
Civiel Technische Werken	200.500	38,4	129.335	18,7
Milieu Beheer				
Transport Communicatie en Toerisme	22.188	4,3	20.731	3,0
Ruimtelijke ordening Grond- en Bosbeheer			6.104	0,9
Totale uitgaven	521.467	100	690.401	100

Bron: Ministerie van Financiën

Verwijzend naar tabel I.3.6 zal de financiering van de beleidsprogramma's middels schenkingen en leningen in 2011 ten opzichte van 2010 dalen met SRD 168,9 mln, oftewel 24.5%.

I.4 De ontwikkeling van de geraamde overheidsontvangsten

I.4.1 Algemeen

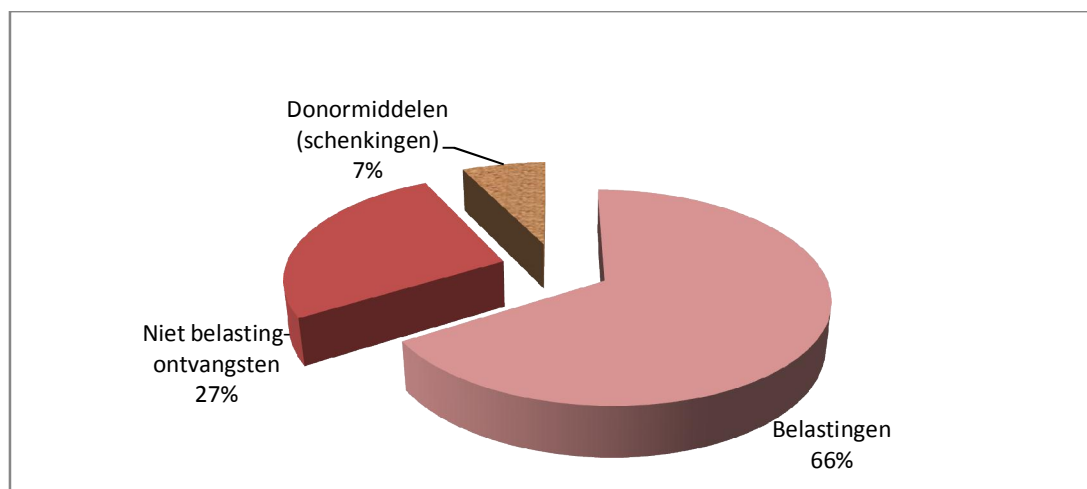
De ontwikkeling van de geraamde overheidsontvangsten voor 2011 in vergelijking met 2010 wordt belicht in tabel I.4.1. De totale ontvangsten voor het dienstjaar 2011 zijn begroot op SRD 2.681,1 mln, waarbij de totale belastingontvangsten en niet-belastingontvangsten in totaal voor SRD 2.485,3 mln zijn geraamd en de ontvangsten uit donormiddelen voor SRD 195,9 mln. Ten opzichte van 2010 is er een afname van de totale ontvangsten van SRD 129,6 mln.

Tabel I.4.1: Overzicht van de ontvangsten voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)

Omschrijving	2011	2010	Mutaties	
			absoluut	relatief
Belastingen	1.774.000,0	1.690.200,0	83.800,0	5,0
Niet belastingontvangsten	711.254,0	654.562,0	56.692,0	8,7
Subtotaal	2.485.254,0	2.344.762,0	140.492,0	6,0
Donormiddelen (schenkingen)	195.864,0	465.984,0	(270.120,0)	(58,0)
Totale ontvangsten	2.681.118,0	2.810.746,0	(129.628,0)	(4,6)

Bron: Ministerie van Financiën

Grafiek I.4.1: Het aandeel van de belastingen en niet belasting ontvangsten in percentages van de totale ontvangsten in 2011

I.4.2 Belastingen

De totaal geraamde belastingen voor het dienstjaar 2011 bedragen SRD 1.774,0 mln, met respectievelijk SRD 897,5 mln voor de directe belastingen en SRD 876,5 mln voor de indirecte belastingen. In tabel I.4.2 wordt een overzicht gegeven van de totale belastingen, verdeeld naar directe- en indirecte belastingen.

Tabel I.4.2: Overzicht van de belastingontvangsten voor 2011 (x SRD 1000)

Omschrijving	2011	relatief aandeel
Directe Belastingen	897.500	50,6
Indirecte Belastingen	876.500	49,4
Totaal Belastingen	1.774.000	100,0

Bron: Ministerie van Financien

Directe Belastingen

Tabel I.4.3: Overzicht van de directe belastingen voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)

Omschrijving	2011	2010	Mutatie	
			absoluut	relatief
Inkomstenbelasting	850.000	800.000	50.000	6,3
Vermogensbelasting	900	700	200	28,6
Huurwaardebelasting	1.600	2.500	-900	-36,0
Dividendbelasting	20.000	2.000	18.000	900,0
Loterijbelasting	12.500	10.000	2.500	25,0
Casinobelasting	12.500	12.000	500	4,2
Totaal Directe Belastingen	897.500	827.200	70.300	8,5

Bron: Ministerie van Financien

De directe belastingen zijn geraamd op basis van de realisaties van 2009 en de eerste helft van 2010 alsook de verwachte economische groei in 2011. Uit tabel I.4.3. blijkt dat met uitzondering van de huurwaardebelasting, de overige directe belastingen zijn toegenomen. Indien de realisatie van 2009 en de verwachte realisatie van 2010 van de huurwaarde belasting in beschouwing worden genomen, kan verwacht worden dat de huurwaarde belasting dalen met 36% zal vertonen.

Ten aanzien van de dividendbelasting blijkt bij de realisatie in de eerste helft van 2010 een bedrag van SRD 9,9 mln te zijn geïnd (zie tabel II.2.1). Indien de ontvangsten van de dividendbelasting tot en met augustus 2010 ook in beschouwing worden genomen, dan is er in totaal reeds SRD 15,4 mln geïnd. Op grond hiervan kan aangenomen worden dat de dividend belasting voor 2011 geraamd is op SRD 20 mln.

Indirecte Belastingen

Tabel I.4.4: Overzicht van de indirecte belastingen voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)

Omschrijving	2011	2010	Mutatie	
			absoluut	relatief
Invoerrechten	220.000	220.000	-	0,0
Statistiekrecht	20.000	30.000	(10.000)	(33,3)
Houtuitvoer	2.000	1.500	500	33,3
Accijns op gedestilleerd	11.000	10.000	1.000	10,0
Publieke gemakkelikheden	3.500	3.500	-	0,0
Accijns op bier	15.000	15.000	-	0,0
Accijns op rooktabak en sigaretten	70.000	70.000	-	0,0
Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen	220.000	200.000	20.000	10,0
Accijns op alcoholvrije dranken	15.000	13.000	2.000	15,4
Algemene Omzetbelasting	300.000	300.000	-	0,0
Totaal indirecte belastingen	876.500	863.000	13.500	1,6

Bron: Ministerie van Financiën

In tabel I.4.4. zijn de totale indirecte belastingen in 2011 begroot op SRD 876,5 mln. In vergelijking met 2010 zijn de ontvangsten toegenomen met SRD 13,5 mln oftewel 1.6%. De raming van de statistiekrecht in 2011 is teruggebracht op het niveau van SRD 20 mln, omdat de realisatie van 2009 en de eerste helft van 2010 een beduidend lager bedrag aangeeft dan de begroting van 2010.

I.4.3 Niet-belasting ontvangsten

Tabel I.4.5: Overzicht van de NBO voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)

Omschrijving	2011	2010	Mutatie	
			absoluut	relatief
Inkomsten uit Staatseigendommen	17.524	28.733	-11.209	-39,0
Leges	35.578	58.125	-22.547	-38,8
Niet belastingmiddelen	114.614	115.562	-948	-0,8
Inkomsten uit Overheidsbedrijven en -diensten	444.183	333.406	110.777	33,2
Boeten en transacties	2.359	13.700	-11.341	-82,8
Consentrecht	20.000	30.000	-10.000	-33,3
AOV Premie	77.000	75.000	2.000	2,7
Totaal Niet-belasting ontvangsten	711.258	654.526	56.732	8,7

Bron: Ministerie van Financiën

De NBO zullen in 2011 ten opzichte van 2010 toenemen met SRD 56,7 mln. Uit tabel blijkt dat de stijging van de NBO toegeschreven kunnen worden aan verwachte inkomsten uit Overheidsbedrijven en diensten.

I.4.4 Donormiddelen

Tabel I.4.6: Overzicht van de ontvangsten per donor over 2011 ten opzichte van 2010 (x SRD 1000)

Omschrijving	2011	relatief	2010	relatief
China	6.720	3,4	6.720	1,4
UNEP	421	0,2	209	0,0
Belgie	0	-	0	-
IDB	1.390	0,7	732	0,2
SFOB	0	-	0	0,0
GEF	871	0,4	694	0,1
AFD	2.455	1,3	2.118	0,5
Nederland	166.869	85,2	442.809	95,0
Indonesie	0	-	0	-
PAHO	0	-	0	-
UNDP	4.508	2,3	4.688	1,0
EOF	1.713	0,9	1.713	0,4
USA	0	-	0	-
IsDB	0	-	0	0,0
Global Fund	8.141	4,2	4.101	0,9
UNFPA	0	-	0	-
UNICEF	875	0,4	365	0,1
Overig	1.901	1,0	1.835	0,4
Totaal	195.864	100,0	465.984	100,0

Bron: Ministerie van Financien

Voor 2011 zijn de donormiddelen (schenkingen) geraamd op SRD 195,8 mln. In vergelijking met 2010 is er een daling van SRD 270,1 mln oftewel 58.0%. Nederland blijkt evenals in 2010 nog steeds de grootste donor te zijn en financiert in totaal een bedrag van SRD 166,8 mln, gelijk aan 85.2% van de totale donormiddelen. De beleidsmaatregelen van 9 ministeries worden gefinancierd uit de donormiddelen, te weten: Justitie en Politie, Regionale Ontwikkeling, Defensie, Buitenlandse Zaken, Financien, Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu, Sociale Zaken en Volkshuisvesting en Volksgezondheid.

In tabel I.4.7 wordt een overzicht gepresenteerd van de ontvangsten per donor en lening voor 2011 en 2010. In totaal zal een bedrag van SRD 521,4 mln besteed worden voor de uitvoering van projecten/programma's respectievelijk SRD 195,8 mln donormiddelen en SRD 325,6 mln leningen.

Tabel I.4.7: Overzicht van de ontvangsten per donor en lening voor 2011 en 2010 (x SRD 1000)

Omschrijving	2011	relatief	2010	relatief
China	151.720	29,1	74.720	10,8
Indonesië	0	0,0	0	0,0
India	26.091	5,0	19.627	2,8
UNEP	421	0,1	209	0,0
IsDB	22.188	4,3	20.731	3,0
GEF	871	0,2	694	0,1
België	0	0,0	0	0,0
IDB	42.440	8,1	26.781	3,9
Nederland	166.869	32,0	442.809	64,1
PAHO	0	0,0	0	0,0
UNDP	4.508	0,9	4.688	0,7
EOF	1.713	0,3	1.713	0,2
USA	0	0,0	0	0,0
Global Fund	8.141	1,6	4.101	0,6
SFOB	0	0,0	0	0,0
AFD	38.229	7,3	30.993	4,5
UNICEF	875	0,2	365	0,1
Overig	57.401	11,0	62.970	9,1
Totaal	521.467,0	100,0	690.401,0	100,0

Bron : Ministerie van Financiën

De middelen uit de leningen zijn bestemd voor de volgende ministeries:

- 1) Binnenlandse Zaken (project 'Public Sector Management Strengthening Program' / IDB)
- 2) Regionale Ontwikkeling (project 'Decentralization and Local Government Strengthening Program' / IDB).
- 3) Defensie (Aanschaf helicopters / India)
- 4) Handel en Industrie (project 'Trade sector support program' / IDB)
- 5) Sociale Zaken en Volkshuisvesting (Woningbouwprogramma / China)
- 6) Volksgezondheid (project 'Support for Implementation of Health Sector Reform' / IDB en project 'Support to the health sector' / AFD)
- 7) Openbare Werken (Infrastructurele werken / China / locale ondernemers)
- 8) Transport, Communicatie en Toerisme (project 'Upgrading Air Navigation System Suriname' / IsDB)

II MACRO-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

II.1 De ontwikkeling van de overheidsfinanciën in 2009 tot en met juni 2010

Algemeen

In 2009 en in de eerste helft van 2010 heeft de Surinaamse economie ook de effecten van de internationale financiële crisis enigszins kunnen ervaren. Een andere tegenslag die in één adem genoemd moet worden is het vertrek van BHP Billiton Maatschappij Suriname (BHP Billiton) uit ons land in november 2009. In eerste instantie betekent deze derving van inkomsten uit de bauxietsector, wat als een tegenvaller moet worden beschouwd. Bij de realisatiecijfers van de overheidsfinanciën in 2009 en de eerste helft 2010 moet worden opgemerkt dat het de overheid toch redelijk gelukt is om via de inning van belastingen, de inkomsten voor de overheid veilig te stellen. Zo blijkt dat gedurende de eerste helft van 2010 de overheid meer heeft ontvangen aan belastingen dan in de eerste helft van 2009.

Met betrekking tot de uitgaven, kan opgemerkt worden dat in de eerste helft van 2010, op overige goederen en diensten na, alle uitgavencategorieën een stijging vertonen ten opzichte van dezelfde periode in 2009.

Vermeldenswaard is dat de ontwikkeling van de componenten binnen belastingontvangsten in de beschouwde periode gebaseerd zijn op de geregistreerde data vanuit de Belastingdienst.

De ontwikkeling van de overheidsfinanciën

Op basis van de voorlopige beschikbare data met betrekking tot de overheidsontvangsten is er voor het jaar 2009 een tekort van SRD 132,5 mln (oftewel 1.5% van het BBP) op de totale rekening van de overheid geregistreerd. In tabel II.1.1 wordt dit tekort gepresenteerd.

Tabel II.1.1: Overzicht van de overheidsontvangsten en óuitgaven in 2009 tot en met eerste helft 2010 op kasbasis in mln SRD

	2008	2009*	2009*	2010*
	IV kw	IV kw	II kw	II kw
Ontvangsten en Schenkingen	2.354,7	2.722,8	1.319,4	1.171,2
Lopende Ontvangsten	2.111,1	2.368,8	1.293,7	1.147,2
Totaal Belastingen Ontvangsten	1.683,1	1.611,1	786,8	864,5
- Direkte belastingen	835,6	763,5	379,9	488,2
Niet belasting Ontvangsten	428,0	757,7	506,9	282,7
Kapitaalsontvangsten				
Schenkingen	243,6	354,1	25,7	24,0
Uitgaven en Leningen minus afl.	2.209,8	2.855,4	1.286,0	1.309,2
Lopende Uitgaven	1.743,8	2.249,0	1.172,2	1.156,0
- Lonen en salarissen	758,5	967,6	435,2	503,6
- Overige goederen en diensten	435,8	570,0	418,4	305,4
- Subsidies en Bijdragen	487,8	578,0	279,8	265,7
- Interest	61,6	133,3	38,8	81,3
Leningen minus aflossingen				
Totale kapitaaluitgaven	466,0	606,4	113,8	153,2
Kapitaaluitgaven	222,5	391,6	88,1	129,2
Schenkingen	243,6	214,8	25,7	24,0
Tekort/surplus lopende rekening	367,4	119,8	121,5	-8,8
Tekort/surplus totale rekening	144,9	-132,5	33,4	-138,0
BBP	8.414,3	8.926,4	10.178,6	10.178,6
Tekort/surplus tot.rek. (in % BBP)	3,0	-1,5		

Bron: Ministerie van Financien/CBvS

* Voorlopige cijfers

Opgemerkt dient te worden dat de data, inzake de belastingontvangsten in tabel II.1.1 conform de gegevens van de CBvS op kasbasis zijn geregistreerd.

Verder kan worden opgemerkt dat het tekort op de totale rekening ook vanuit het financieringsmechanisme kan worden benaderd. Conform de economische classificatie binnen het "Government Finance Statistics" (GFS) principe wordt dit uitgangspunt ook wel de "below the line" methode genoemd. Deze benadering komt tot uiting in hoofdstuk II.6 Monetaire Ontwikkeling. Hierbij wordt er een tekort van SRD 226 mln voor 2009 geregistreerd om de financieringsbehoefte van de overheid bij de CBvS te dekken.

Overheidsontvangsten

De gerealiseerde lopende ontvangsten (dat is de som van belastingen- bestaande uit directe- en indirecte belastingen- en NBO) van de overheid vertonen in 2009 een stijging van SRD 479,5 mln ten opzichte van 2008, dit is een stijging van circa 23%. In de eerste helft van 2010 bereikten de lopende ontvangsten het niveau van SRD 1.147,2 mln.

Het positief resultaat in 2009 ten opzichte van 2008 is voornamelijk het gevolg geweest van de inkomsten uit de mijnbouwsector, met name de aardolie- en goudsector. Opvallend in 2009 zijn de meerinkomsten verkregen uit Staatsolie; deze hebben de verminderde inkomsten uit de bauxietsector kunnen compenseren. Als aderlating voor Suriname in 2009 kan worden opgenoemd het vertrek van BHP Billiton in de maand november. Opmerkelijk zijn de afgenomen overmakingen aan directe belastingen vanuit Suralco en BHP Billiton in 2009 en 2010. In 2009 heeft Staatsolie SRD 189,4 mln overgemaakt, terwijl IAM Gold Rosebel Goldmines (hierna te noemen IAM Gold) en Suralco respectievelijk SRD 133,4 mln om SRD 36,4 mln hadden overgemaakt. De bijdrage van BHP Billiton in de directe belastingen was nihil. In vergelijking met 2008 is de bijdrage van de inkomsten van Staatsolie en IAM Gold aan de totale directe belastingen minder dan in 2009.

De bijdrage van de bauxiet-, de aardolie- en de goudsector bleek ook in 2009 van eminent belang te zijn voor zowel de belasting als de NBO. Voor wat betreft inkomsten uit indirecte belastingen uit de voornoemde sector kan worden opgemerkt dat deze in 2009 jammer genoeg sterk afnamen ten opzichte van 2008. Deze inkomsten bedroegen in 2008 SRD 28,2 mln, en in 2009 namen deze verder af tot SRD 14,9 mln. De twee belangrijke oorzaken van deze afname zijn vanwege het feit dat:

1. De overeenkomst die is aangegaan met IAM Gold Rosebel Goldmines, deze buitenlandse maatschappij vrijstelling biedt van betaling van indirecte belastingen.
2. In 2009 heeft BHP Billiton minder inkomsten overgemaakt.

Een belangrijke opmerking in dit kader is dat BHP Billiton tot en met haar vertrek in 2009 wel aan haar belastingverplichtingen heeft voldaan.

Ten aanzien van de NBO kan aangegeven worden dat in 2009, vergeleken met 2008 de inkomsten zijn meegevallen. Staatsolie heeft SRD 356,9 mln overgemaakt aan dividend en IAM Gold heeft SRD 49,7 mln. gestort aan royalties, terwijl uit het overige deel van de goudsector de overheid SRD 10,3 mln aan royalties heeft ontvangen.

In tabel II.1.2 zal een overzicht gepresenteerd worden van de inkomsten verkregen uit de bauxiet-, de aardolie- en de goudsector uit hoofde van de totale belastingontvangsten. Aan de hand van deze tabel zal de bijdrage in % van de respectievelijke maatschappijen Suralco, BHP Billiton, Staatsolie en IAM Gold in grafiek II.1.1 worden gepresenteerd.

Tabel II.1.2: De totale belastingopbrengsten uit de bauxiet-, de aardolie- en de goudsector in 2009 en in de eerste helft van 2010 in SRD

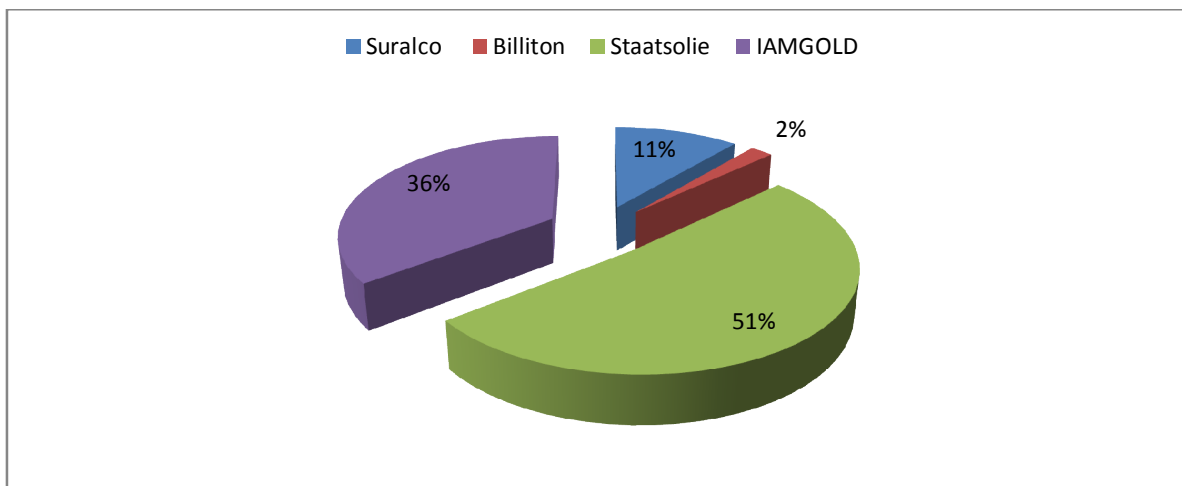
Maatschappijen	Totale belastingontvangsten		Totale belastingontvangsten	
	Directe bel.	Indir. Bel.	Directe bel.	Indir. Bel.
	2009	2009	jun-10	jun-10
Suralco	36,4	5,4	4,6	0,7
Billiton		7,6		
Staatsolie	189,4	3,7	83,4	1,3
IAMGOLD	133,4	-	106,7	
Totaal	359,2	16,7	194,6	2,0

Bron: Ministerie van Financien

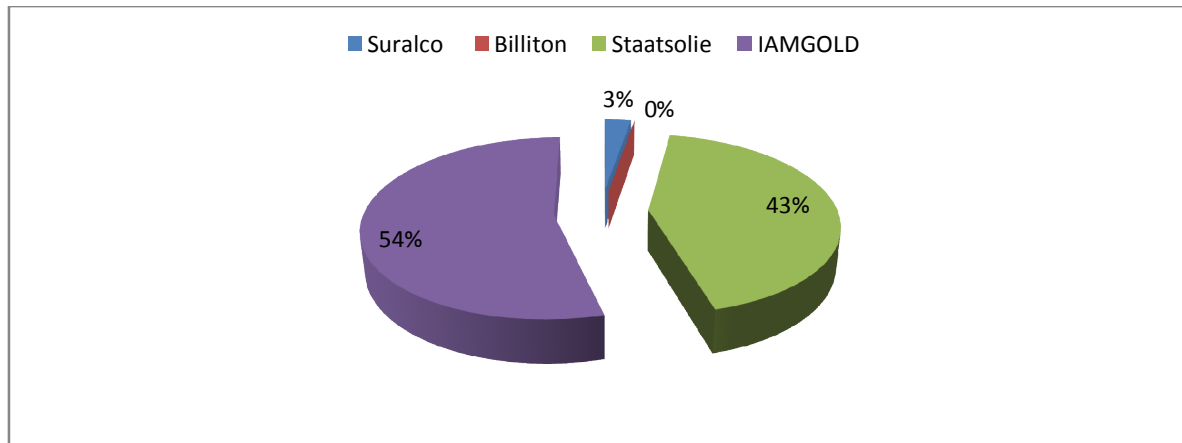
Staatsolie blijkt het grootste aandeel op te brengen. Daarna gevolgd door IAM Gold. Hiermee hebben bovengenoemde maatschappijen bewezen dat zij de leidende rol van de bauxietmaatschappijen voor wat betreft de belasting inkomsten hebben doorbroken. Het blijkt dat in de eerste helft van 2010 een öshiftö voltrok bij de totale belasting inkomsten vanuit Staatsolie naar IAM Gold. Dit geeft een indicatie dat goud een gunstige tijd doormaakt op de wereldmarkt.

In de volgende grafieken II.1.1 en II.1.2 zullen de aandelen in procenten van de belastinginkomsten van de maatschappijen gepresenteerd worden voor 2009 en de eerste helft van 2010.

Grafiek II.1.1: Het procentuele aandeel van de bauxiet-, aardolie- en goudsector in de totale belastingontvangsten in 2009

Grafiek II.1.2: Het procentuele aandeel van de bauxiet-, aardolie- en goudsector in de totale belastingontvangsten tot en met juni 2010

Grafiek II.1.2 geeft aan dat het aandeel van BHP Billiton in de eerste helft van 2010 nihil is geweest. De reden hiervan is reeds eerder aangehaald. Een interessante ontwikkeling in 2010 vergeleken met 2009 is, dat het aandeel van IAM Gold is gestegen ten opzichte van Staatsolie. Een positieve ontwikkeling binnen Staatsolie is de uitgifte van obligaties voor initieel US\$ 15 mln voor de financiering van een deel van haar investeringsprogramma 2008- 2012. Deze obligaties hebben een looptijd van vijf jaar met een jaarlijkse rente van 7%, waarbij de rentebetalingen halfjaarlijks zullen plaatsvinden. De algehele aflossing vindt plaats na de looptijd van 5 jaar. Deze obligatie lening heeft uiteindelijk US\$ 55 mln opgebracht. De investeringen hebben ten doel om enerzijds niet alleen de werkgelegenheid, en anderzijds de terug verdiencapaciteit van Staatsolie voor lang termijn veilig te stellen. Voorts is de overheid ook gegarandeerd van haar inkomsten uit de aardolie-sector. Een belangrijke gevolg van voornoemde investeringsprogramma is dat de jaarlijkse dividenduitkering aan de Staat grotendeels zal af hangen van het bedrijfsresultaat van Staatsolie. In tabel II.1.1 wordt een overzicht gegeven van de overheidsontvangsten- en uitgaven in 2009 de eerste helft van 2010 in SRD op kasbasis.

Overheidsuitgaven

Bij de overheidsuitgaven blijkt dat de uitgavencategorieën uitgaven in 2009 ten opzichte van 2008 zijn gestegen, te weten:

1. Lonen en Salarissen,
2. Subsidies en Bijdragen
3. Interest

De totale uitgaven stegen in 2009 tot het niveau van SRD 2.855,4 mln, terwijl die in 2008 nog SRD 2.209,8 mln. bedroegen. Deze stijgingen kunnen voornamelijk toegeschreven worden aan de volgende factoren:

1. Verhoogde uitgaven aan salarissen in het kader van uitvoering van FISO;
2. Verhoging aan Subsidies en Bijdragen in het kader van toename van subsidies voor de financiering van verhoogde exploitatie tekorten van instellingen en parastatalen van de overheid;
3. Verhoogde rentebetalingen, in gevolge achterstallige schulden en
4. Verhoging van de kapitaaluitgaven met SRD 168,7 mln. in het kader van de financiering van voornamelijk infrastructurele projecten in- en buiten de stad als in het binnenland.

Om een goed overzicht te verkrijgen van het verloop van de Lonen en salarissen als gevolg van de uitvoering van FISO, zal deze op kwartaalbasis in grafiek II.1.3 en tabel II.1.3 worden gepresenteerd en wel over de periode 2008, 2009 en het eerste halfjaar van 2010.

Tabel II.1.3: De ontwikkeling van Lonen en salarissen over 2008, 2009 en het eerste helft 2010 op kwartaalbasis
(in mln. SRD) op kasbasis

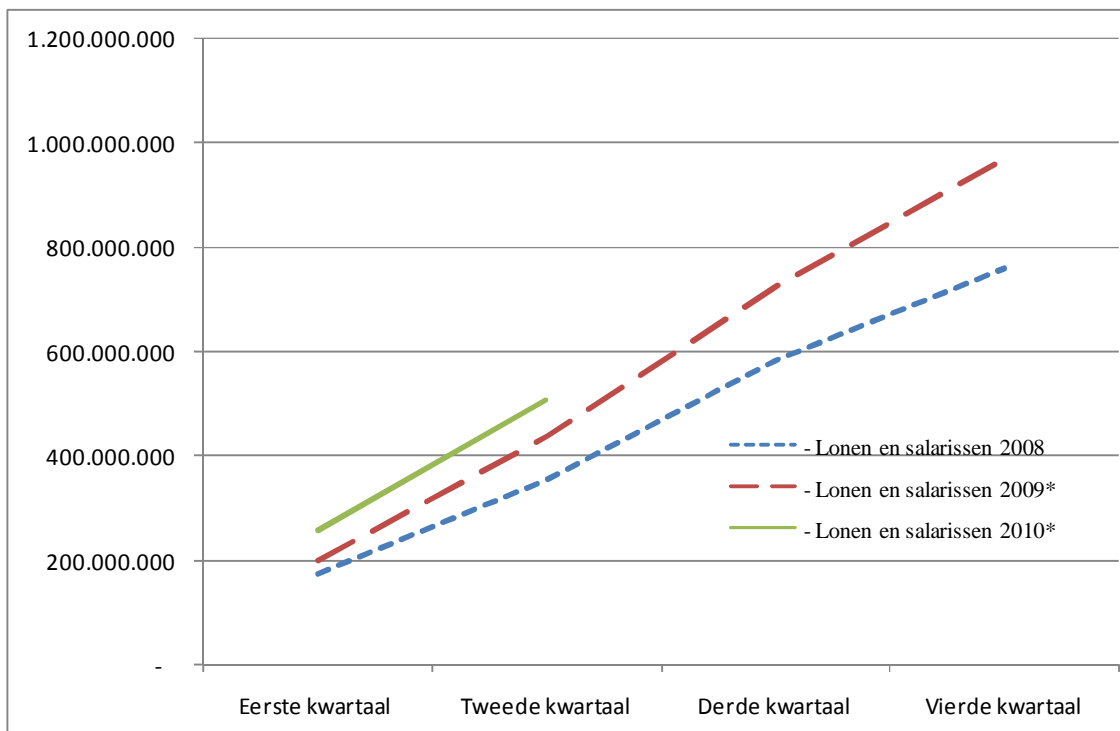
	I kwartaal	II kwartaal	III kwartaal	IV kwartaal
- Lonen en salarissen 2008	173,6	354,1	582,9	758,5
- Lonen en salarissen 2009*	196,6	435,2	721,9	967,6
- Lonen en salarissen 2010*	254,3	50,5		

Bron: Ministerie van Financien

* Voorlopige cijfers

In maart 2009 is een begin gemaakt met de uitbetaling van Lonen en Salarissen volgens het FISO principe. Vanaf dit moment stegen de Lonen en Salarissen proportioneel ten opzichte van 2008. In de grafiek II.1.3 zien we dat de rode lijn (dat zijn de Lonen en Salarissen in 2009) boven de blauwe (dat zijn de Lonen en salarissen in 2008) uitkomt. In het eerste en het tweede kwartaal van 2010 komen de Lonen en Salarissen boven die van 2009 uit. In de grafiek zien we dat de groene lijn (dat zijn de Lonen en Salarissen in 2010) boven respectievelijk de blauwe en rode lijnen ligt (respectievelijk 2009 en 2008).

Grafiek II.1.3: De ontwikkeling van de Lonen en salarissen per kwartaal over de jaren 2008 tot en met eerste helft 2010 (in SRD) op kasbasis

De subsidies en bijdragen nam in 2009 toe het niveau van SRD 578,0 mln, een stijging van 15.6% ten opzichte van 2008. Deze verhoogde subsidies en bijdragen kunnen grotendeels worden toegeschreven aan onder andere:

- Verhoogde bijdrage in verband met het verbeteren van de efficiëntie met betrekking tot de energievoorziening in het binnenland;
- Verhoogde overmakingen aan het AOV-fonds
- Verhoogde subsidie aan de Anton de Kom (ADEK) Universiteit van Suriname en
- Verhoogde bijdrage aan Pensioenen van de Overheid

Het blijkt dat aan interest SRD 133,3 mln is betaald in 2009 ten opzichte van SRD 61,6 mln in 2008, een stijging van circa 116.2%. Deze stijging kan voornamelijk worden toegeschreven aan:

- Betaalde interest uit hoofde van de verhoogde debetrente van de werkrekeningen bij de Centrale Bank van Suriname
- Verhoogde interest uit hoofde van de betaalde achterstallige schuld aan Brazilië.

Financiering

Het tekort op de totale rekening bedroeg in de eerste helft van 2010 SRD 137,9 mln (zie tabel II.1.4). De financiering hiervan geschiedde zowel lokaal als vanuit het buitenland. Als gekeken wordt naar de binnenlandse financiering dan zien we vanaf 2009 tot en met de eerste helft 2010

positieve bedragen van respectievelijk SRD 247,9 mln, SRD 100,4 mln en SRD 19,8 mln. Deze positieve bedragen indiceren dat het tekort door middel van binnenlandse leningen is gefinancierd. Verder geeft dit aan dat er gedurende bovengenoemde periode meer is geleend (getrokken) dan is afgelost. In 2009 zien we dat bij de particuliere bedrijven ook een positief saldo stond genoteerd ter waarde van SRD 48,6 mln. Dit geeft aan dat de overheid leningen is aangegaan bij particuliere bedrijven.

De buitenlandse financiering in 2009 gaf een netto positief bedrag aan ter waarde van SRD 32,3 mln. Gedurende 2009 werd in totaal SRD 233,8 mln getrokken middels leningen, daarentegen werd er SRD 201,5 mln afgelost aan het buitenland. In dit jaar is Suriname met de Braziliaanse overheid overeengekomen om de achterstallige schuld aan Brazilië te betalen ad SRD 206,0 mln. Uit de verdragsmiddelen is een bedrag van Euro 35,0 mln ter beschikking gesteld om een deel van de lening aan Brazilië af te lossen. De netto financiering uit het buitenland steeg in het eerste halfjaar 2010 tot SRD 43,7 mln. Dit positief bedrag geeft aan dat er meer geleend (getrokken) is vanuit het buitenland, dan afgelost. Gedurende de eerste helft van 2010 is er in totaal SRD 65,6 mln getrokken middels buitenlandse leningen, daartegenover is er SRD 21,9 mln afgelost. In tabel II.1.4 wordt een overzicht gegeven van de financiering van het tekort op de totale rekening in 2009 tot en met de eerste helft van 2010.

Tabel II.1.4: Het verloop van de financiering in 2009 tot en met de eerste helft van 2010 (in mln SRD)

	2009*	2010*	2010*
	IV kwartaal	I kwartaal	II kwartaal
Ontvangsten en Schenkingen	2.722,8	547,4	1.171,2
Uitgaven en Leningen minus aflossingen	2.855,4	594,8	1.309,1
Tekort/surplus totale rekening	(132,5)	(47,5)	(137,9)
Financiering (netto)	132,5	47,5	137,9
Binnenlands (netto)	247,9	100,4	19,8
<i>CBvS (netto)</i>	236,4	75,9	(69,1)
CBvS (Geconsolideerde schuld))	(27,9)	(1,4)	(2,8)
CBvS overigen	264,3	77,3	(66,3)
<i>Commerciële banken (netto)</i>	(37,1)	24,5	88,9
Commercieel (schatkistprom.ntt)	(22,5)	(0,2)	68,0
Comm. Deposito	(14,6)	24,7	20,9
<i>Particuliere inst (netto)</i>	48,6	-	-
Particulieren (schatkistpromesse)	-		
Particulieren (overigen)	48,6		
Buitenlands (netto)	32,3	28,9	43,7
trekkingen (disb)	233,8	40,3	65,6
aflossingen	201,5	11,3	21,9
Verschillen	(147,7)	(81,8)	74,4

Bron: Ministerie van Financien

* voorlopige cijfers

Tabel II.1.5: Overzicht van de overheidsontvangsten en uitgaven (begroting en realisatie) in de periode 2009 en 2010 (in mln SRD) op kasbasis

	2009	2009*	2010	2010*
	begroting	realisatie	begroting	realisatie
				I halfjaar
Ontvangsten en Schenkingen	2.824,3	2.722,8	2.810,7	1.171,2
Lopende Ontvangsten	2.288,8	2.368,7	2.344,8	1.147,2
Totaal Belastingen Ontvangsten	1.716,2	1.611,0	1.690,2	864,5
- Direkte belastingen	842,2	763,5	827,2	488,2
- Indirekte belastingen	874,0	847,5	863,0	376,4
Niet-belasting Ontvangsten	572,6	757,7	654,6	282,7
Kapitaalontvangsten				
Schenkingen	535,5	354,1	466,0	24,0
Uitgaven en Leningen minus aflossingen	3.476,8	2.855,4	3.864,8	1.309,1
Lopende Uitgaven	2.249,4	2.249,0	2.690,5	1.155,9
- Lonen en salarissen	919,5	967,6	1.227,2	503,5
- Overige goederen en diensten	648,5	570,0	721,1	305,4
- Subsidies en Bijdragen	592,5	578,0	656,0	265,7
- Intrest	88,9	133,3	86,2	81,3
Leningen minus aflossingen			21,0	
Totale kapitaaluitgaven	1.227,4	606,4	1.041,0	153,2
Kapitaaluitgaven	69,2	391,1	572,2	129,2
Schenkingen	535,5	214,8	468,8	24,0
Aflossingen			112,3	
Tekort/surplus lopende rekening	39,3	119,7	-345,8	-8,6
Tekort/surplus totale rekening	-652,5	-132,5	-1054,0	-137,9
BBP		8.926	8.246	10.179
Tekort/overschot totale rekening				
(in % van het BBP)		-1,5	-12,8	-1,4
Tekort/overschot lopende rekening				
(in % van het BBP)		1,3	-4,2	-0,1

Bron: Ministerie van Financien

* Voorlopige cijfers

II.2 Realisatie van de Belasting- en Niet-Belastingontvangsten in 2009 tot en met het eerste halfjaar van 2010

II.2.1 Directe Belastingen

De gerealiseerde Staatsontvangsten uit hoofde van de directe belastingen heeft gedurende de periode 2006-2009 (zie tabel II.2.1.) over het algemeen continu een positieve trend aangetoond. Verder is te zien dat de gerealiseerde ontvangsten aan directe belastingen steeds hoger zijn uitgekomen dan de ramingen. Deze stijging kan mede worden toegeschreven aan de gunstige ontwikkeling van de wereldmarktprijs voor onder andere aluinaarde en aardolie en goud. Tot en met juni 2010 is er in totaal SRD 431,7 mln gerealiseerd. Vergeleken met dezelfde periode in 2009 (SRD 424,1mln) weergeeft deze realisatie een lichte toename van 1.5% (zie tabel II.2.1).

De componenten van de directe belastingen zijn als volgt: Inkomsten-, Vermogens-, Dividend-, Huurwaarde-, Loterij- en Casinobelasting. De grootste bijdrage binnen de directe belastingen vloeien voort uit de categorie n inkomstenbelasting (op lichamen en personen) en loonbelasting. Voor het begrotingsjaar 2009 waren de ontvangsten uit hoofde van de directe belastingen geraamd op een bedrag van SRD 842,2 mln, terwijl in het begrotingjaar 2010 de raming SRD 827,2 mln bedraagt. Uitgaande van de voorlopige cijfers voor het vierde kwartaal is aan het eind van 2009 een realisatie ten bedrage van SRD 965,3 mln te zien, welke hoofdzakelijk toegeschreven kan worden aan de ontvangsten uit inkomstenbelasting met name inkomstenbelasting op lichamen. Indien de ontwikkeling van de directe belastingen zich voortzet in dezelfde mate, zullen de gerealiseerde ontvangsten uit hoofde van de directe belastingen ook voor 2010 worden overtroffen.

Een andere bron van inkomsten binnen de directe belastingen wordt gevormd door de economische activiteiten in de goudsector die zich voornamelijk concentreren in het binnenland. Vanwege organisatorische en logistieke beperkingen van de Belastingdienst is het nog niet gelukt om delen van deze informele goudsector te verplichten om op correcte wijze aan hun belastingverplichting jegens de Staat te voldoen. Mede hierdoor wordt door de Staat inkomsten gederfd.

Hiernavolgend wordt de ontwikkeling van enkele belastingsoorten weergegeven in tabel II.2.1.

Inkomstenbelasting

Binnen de categorie directe belastingen wordt de categorie Inkomstenbelasting in de begroting wederom verdeeld in:

1. Inkomstenbelasting op lichamen;
2. Inkomstenbelasting op natuurlijke personen en
3. Loonbelasting.

De Inkomstenbelasting, met name Inkomstenbelasting op lichamen, blijkt voor ons land een heel belangrijke inkomstenbron te zijn daar het grootste deel van de directe belasting ontvangsten uit deze component wordt verkregen. Als gelet wordt op het verloop van de ontvangsten uit de inkomstenbelastingen over bovengenoemde periode kan voorzichtigheidshalve worden geconcludeerd dat het de Staat op redelijke wijze gelukt is om op een effectievere wijze inkomsten te innen. Tevens is de bewustwording bij zowel lichamen als personen om de verplichting tot het voldoen van inkomstenbelasting op een correcte manier af te wikkelen, toegenomen. Voor de inkomstenbelasting is er een bedrag van SRD 800,0 mln geraamd. Tot en met juni 2010 is er in totaal SRD 408,3 mln oftewel 51.0% van de raming gerealiseerd. Indien dezelfde trend zich voortzet zal net als de voorgaande jaren de realisatie hoger zijn dan de raming.

Loonbelasting

Ten aanzien van de ontwikkeling van de ontvangsten uit hoofde van de Loonbelasting kan opgemerkt worden dat er tot en met juni 2010 SRD 222,2 mln is gerealiseerd. In vergelijking met dezelfde periode in 2009 (SRD 137,0 mln) betekent dit een stijging van 62.2%. Tabel II.2.1 laat zien dat in 2009 een toename is gerealiseerd ten opzichte van 2008. Deze toename kan worden toegeschreven aan de implementatie van FISO-1. Tevens blijkt het niveau van het eerste halfjaar van 2010 hoger te zijn dan de gerealiseerde ontvangsten voor het gehele jaar van 2009. Indien dezelfde trend zich zal voordoen in het tweede halfjaar van 2010 zullen de ontvangsten het hoogste niveau bereiken in vergelijking met de periode 2007-2009

Vermogensbelasting

Bij de vermogensbelasting vertoonden de ontvangsten voor het eerste halfjaar 2010 een bedrag van SRD 0,2 mln, een positieve ontwikkeling ten opzichte van dezelfde periode in 2009 (SRD 0,1 mln). Deze ontvangsten laten dus een stijging zien van 93.6%. In de periode 2007-2010 is aan de hand van tabel II.2.1. een positieve ontwikkeling te zien in 2010, indien dezelfde trend zich voortzet.

Dividendbelasting

De ontvangsten voortvloeiende uit de dividendbelasting vertoonden gedurende het eerste halfjaar van 2010 (SRD 9,9 mln) een stijging ten opzichte van het jaar daarvoor gedurende dezelfde periode (SRD 0,5 mln). Volgens de voorlopige cijfers bedroeg de totale gerealiseerde dividendbelasting voor 2009 SRD 4,9 mln. In 2009 was er sprake van een onderrealisatie ten opzichte van de begroting, terwijl de ontvangsten in 2010 ver boven het niveau van de periode 2007-2009 zullen zijn bij voortzetting van dezelfde trend. Bij het uitkeren van dividend dient 25% van de uit te keren dividend aan belasting afgedragen te worden. Gezien het feit dat de afgelopen jaren de dividend is gestegen zou aanvankelijk de dividendbelasting ook inherent moeten stijgen. Voorzichtigheidshalve wordt aangenomen dat de dividendbelasting in sommige gevallen reeds in

het totaal bedrag van de dividend is opgenomen, waardoor het niet zichtbaar is in de directe belastingen.

Huurwaardebelasting

De ontvangsten uit hoofde van de Huurwaardebelasting zijn in 2008 (SRD 1,4 mln) en 2009 (SRD 1,6 mln) op ongeveer hetzelfde niveau gebleven. Met betrekking tot het eerste halfjaar van 2010, kan uitgaande van de voorlopige realisatie van SRD 0,8 mln, verwacht worden dat aan het eind van 2010 de huurwaarde belasting onder het niveau van de twee voorgaande jaren zal liggen.

Loterijbelasting

Bij de Loterijbelasting geven de gerealiseerde ontvangsten in de periode 2008-2009 een positief verloop aan, waarbij 2009 het hoogtepunt vormt met SRD 14,7 mln. Deze stijging in de ontvangsten ten opzichte van de voorgaande jaren is mogelijkterwijs toe te schrijven aan de toename van de loterijbedrijven en - activiteiten. In tegenstelling tot 2009 kan voor 2010 voorzichtigheidshalve worden aangenomen dat de ontvangsten zullen tegenvallen indien dezelfde trend als die van de eerste helft van 2010 (SRD 5,9 mln) zich voortzet.

Casinobelasting

Kenmerkend voor de ontwikkeling van de ontvangsten uit hoofde van de Casinobelasting gedurende de beschouwde periode is de gestadige groei. In 2009 is er in totaal SRD 12,4 mln gerealiseerd. Indien het eerste halfjaar van 2009 (SRD 6,4 mln) wordt vergeleken met dezelfde periode in 2010 (SRD 6,4 mln), dan is het op hetzelfde niveau gebleven. Als de trend zich in het tweede halfjaar van 2010 voortzet dan zullen de ontvangsten enerzijds de raming overtreffen en anderzijds het hoogste niveau bereiken gedurende de periode 2007-2009.

II.2.2 Indirecte Belastingen

De voornaamste bronnen van inkomsten bij de indirecte belasting zijn opeenvolgend de Omzetbelasting, Invoerrechten, Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen en de Accijnzen op tabak en sigaretten. De ontvangsten uit de indirecte belastingen in 2009 (SRD 867,5 mln) laten een stijging van 2.3% zien ten opzichte van 2008 (SRD 847,6 mln). Voor 2010 is er tot en met juni reeds SRD 432,9 mln aan indirecte belastingen ontvangen.

Hiernavolgend wordt de ontwikkeling van enkele belastingsoorten weergegeven en in tabel II.2.1 gepresenteerd.

Omzetbelasting

De ontvangsten uit hoofde van de Omzetbelasting hebben in 2008 (SRD 312,0 mln) en 2009 (SRD 316,6 mln) ongeveer dezelfde verloop vertoond, waarbij de toename 1.5% bedroeg. Ook in deze periode is gebleken dat de ontvangsten ten opzichte van de voorgaande jaren, hoger zijn geweest dan geraamd. De gunstige ontwikkeling is merendeels het resultaat van de toename in de economische bedrijvigheid. In het eerste halfjaar van 2010 is reeds SRD 157,7 mln geïnd. Als deze ontwikkeling zich voortzet zullen de ontvangsten het geraamde bedrag bereiken.

Invoerrechten

Invoerrechten wordt geheven bij de invoer van goederen. De ontvangsten in 2009 (SRD 211,8 mln) zijn in vergelijking met 2008 (SRD 221,9 mln) met 4.6% afgenomen. Opmerkelijk bij de invoerrechten is, dat de gerealiseerde ontvangsten in 2009 een daling weergeven in vergelijking met de voorgaande jaren. Met betrekking tot 2010 is tot en met juni reeds SRD 99,6 mln geïnd. Indien de inning zich gedurende de tweede helft van 2010 in dezelfde mate voortzet als in de eerste helft, dan is het verwachtbaar dat de ontvangsten zullen tegenvallen. Hierdoor zal er sprake zijn van een onderrealisatie. Voorzichtigheidshalve wordt aangenomen dat de effecten van de internationale economische crisis hierin een rol spelen.

Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen

Ten aanzien van de ontvangsten voortvloeiende uit de Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen kan opgemerkt worden dat in 2009 tot en met juni 2010 er een gestadige groei is geweest. In vergelijking met het eerste halfjaar van 2009 (SRD 96,7 mln) zijn de ontvangsten in 2010 gedurende dezelfde periode (SRD 111,4 mln) met 15.2% gestegen. Zoals de voorgaande jaren, zijn de gerealiseerde ontvangsten in 2009 boven de raming uitgekomen. Ontwikkelingen die hebben bijgedragen tot een effectievere inning zijn onder andere het systeem waarbij de pompprijs van brandstof vanaf september 2005 gebaseerd is op de reële wereldmarktprijs van brandstof en daarnaast de prijs op maandbasis werd vastgesteld. Vanaf november 2008 werd een nieuwe methodiek van vaststelling van de pompprijzen geïntroduceerd in het kader van de verdere liberalisatie van de brandstofsector. Deze methodiek behelst de vaststelling van separate prijzen bij de oliemaatschappij en per aanvoer of in een groep van aanvoeren die binnen vijf kalenderdagen hebben plaatsgevonden. Zoals de voorgaande periode ziet het naar uit dat de ontvangsten in 2010 ook boven het niveau van de begroting zullen vallen, indien de inning zich in dezelfde mate gaat bewegen als in de eerste helft van 2009.

Statistiekrecht Invoer en Uitvoer

De ontvangsten uit Statistiekrecht hebben in de periode 2007-2008 een continue stijging vertoond vanwege de toename van het handelsverkeer met het buitenland. In 2008 is het statistiekrecht dat wordt geheven bij de in-en uitvoer van goederen van en naar Caricomlanden afgeschaft. Desondanks zijn de gerealiseerde ontvangsten in 2008 (SRD 36,2 mln) het hoogst geweest en kan voorzichtigheidshalve worden verondersteld dat deze piek het resultaat is geweest van het toegenomen handelsverkeer met landen buiten Caricom. In 2009 is SRD 19,1 mln gerealiseerd. Dit betekent wel een daling van 46.9% ten opzichte van 2008 (SRD 36,2 mln), waarbij aangenomen mag worden dat de terugloop van het handelsverkeer hieraan ten grondslag lag. Deze heeft haar oorzaak in de financiële crisis die in 2008 uitbrak. Tot en met juni 2010 is er SRD 6,4 mln ontvangen aan Statistiekrecht. Indien deze trend zich voortzet zullen de ontvangsten in 2010 beneden het niveau van de voorgaande jaren zijn.

Accijns op tabak en sigaretten

Gelet op de ontwikkeling van de ontvangsten uit hoofde van Accijns op tabak en sigaretten in 2009 (SRD 69,9 mln), dan blijkt dat deze licht zijn toegenomen ten opzichte van 2008 (SRD 65,8 mln). In het eerste halfjaar van 2010 is reeds SRD 35,3 mln geïnd. Voorzichtigheidshalve kan worden aangenomen dat in de tweede helft van 2010 meer zal worden gerealiseerd dan in 2009, onder meer als gevolg van de introductie van de accijnszegels ter indamming van smokkel activiteiten en om de ontvangsten van accijns op tabak en sigaretten te garanderen.

Accijns Alcoholvrije drank

Bij de ontvangsten uit Accijns Alcoholvrije Drank (AVD) is ook een gunstige groei te zien gedurende de periode 2007-2008. Als de tweede helft van 2010 zich in dezelfde mate gaat ontwikkelen als de eerste halfjaar 2010 (SRD 8,4 mln) zal het mogelijk zijn dat de ontvangsten verder zullen stijgen dan het niveau van de begroting (SRD 13,0 mln). De ontvangsten zullen wel wat lager kunnen uitvallen dan die van 2009 (SRD 17,2 mln).

Accijns Gedestilleerd

De ontvangsten uit hoofde van Accijns Gedestilleerd in de beschouwde periode zijn in 2009 gunstig geweest. In 2008 is de accijnszegel geïntroduceerd teneinde de overheidsinkomsten te garanderen en om de smokkel in deze producten terug te dringen. Voor 2009 is er SRD 11,1 mln gerealiseerd oftewel een toename van 52.1% ten opzichte van 2008 (SRD 7,3 mln). In de eerste helft van 2010 is aan Accijns Gedestilleerd reeds een bedrag van SRD 4,9 mln ontvangen. Indien deze categorie van accijnzen zich in dezelfde mate gaat bewegen in de tweede helft van 2010 zullen

de ontvangsten naar verwachting beneden het niveau van 2009 uitkomen en tevens een onderrealisatie vertonen.

Accijns Bier

De ontvangsten uit Accijns op Bier hadden in 2009 (SRD 15,8 mln) in tegenstelling tot 2008 (SRD 12,8 mln) een stijging vertoond van 23,4%. Tot en met juni 2010 is reeds SRD 6,3 mln gerealiseerd. Uitgaande van dezelfde mate van groei in de tweede helft zal in 2010 ten opzichte van 2009 weer een daling zijn en zelfs sprake van een onderrealisatie.

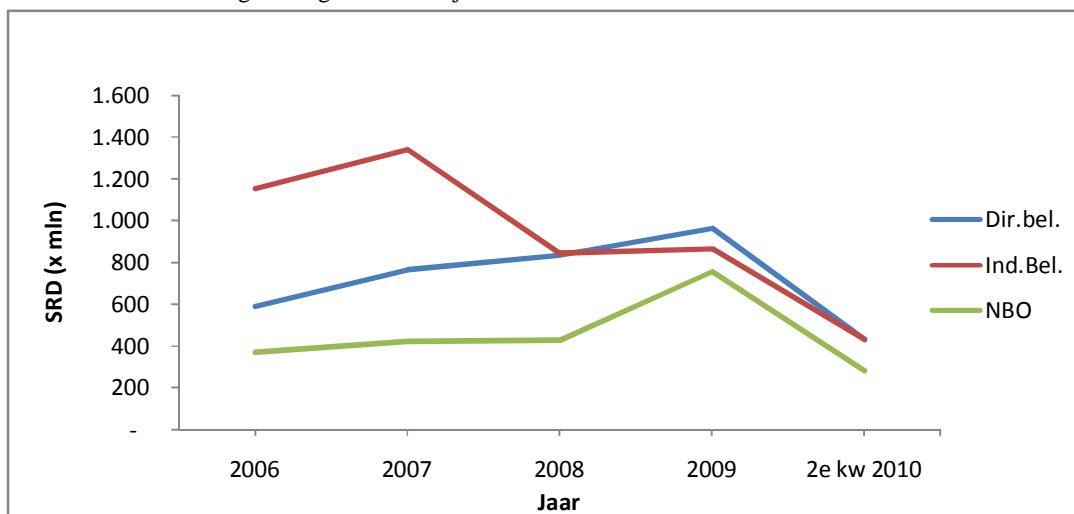
Houtuitvoer

De ontvangsten vanuit de houtuitvoer hebben zich gedurende de periode 2007-2009 positief ontwikkeld ten opzichte van 2007 (SRD 0,9 mln). In 2010 heeft deze ontwikkeling zich gecontinueerd. Tot en met juni 2010 is reeds SRD 1,4 mln ontvangen uit hoofde van inkomsten uit houtuitvoer. Indien deze trend zich in de tweede helft van 2010 voortzet, zullen de ontvangsten wederom toenemen en boven het begrote bedrag uitkomen.

Publieke vermakelijkheidsbelasting

Na een piek te hebben bereikt in 2008 (SRD 4,1 mln) in vergelijking met de voorgaande jaren, is er in 2009 (SRD 3,7 mln) een afname van 9,8% geweest van de ontvangsten uit hoofde van Publieke Vermakelijkheidsbelasting. In geval de ontvangsten in de tweede helft van 2010 zich in dezelfde mate zullen ontwikkelen als de eerste helft (SRD 1,3 mln) kunnen de ontvangsten in 2010 ver beneden het niveau van 2008 uitkomen en tevens een onderrealisatie vertonen.

Grafiek II.2.1: Belastingontvangsten 2006 ó juni 2010

II.2.3 De Niet- Belasting ontvangsten (NBO)

Aan de hand van tabel II.2.1. is te zien dat de inkomsten uit hoofde van de NBO in 2009 (SRD 757,7 mln) met 77.0% zijn gestegen ten opzichte van 2008 (SRD 428,0 mln). De forse stijging in 2009 is toe te schrijven aan de dividend van Staatsolie en winst van de Centrale Bank van Suriname. De componenten van de NBO die de voornaamste inkomstenbronnen vormen zijn onder andere dividend (waaronder Staatsolie), AOV, leges en winst Centrale Bank van Suriname. Tot en met juni 2010 is er SRD 282,4 mln oftewel 62.7% ten opzichte van het niveau van 2009 ontvangen uit de categorie NBO

Tabel II.2.1 : Overzicht van de directe-, indirecte belastingen en de niet- belastingmiddelen over de periode 2007 tot en met de eerste helft van 2010 op kasbasis (in mln SRD)

	2007		2008*		2009*			2010*	
	real.	begr.	real.	begr.	II kw.	real.	begr.	II kw.	begr.
Directe Belastingen	767,2	456,2	835,9	627,2	424,1	965,4	842,2	431,7	827,2
Inkomsten belasting:	747,1	430,0	801,5	600,0	411,3	931,4	800,0	408,4	800,0
<i>inkomstenbel. Lich.</i>	439,6		464,0		253,7	608,6		174,3	
<i>inkomstenbel. Nat.pers.</i>	79,2		147,1		20,6	35,8		11,8	
<i>loonbelasting</i>	228,3		190,4		137,0	287,0		222,2	
Vermogensbelasting	0,6	0,5	0,5	0,7	0,1	0,3	0,7	0,2	0,7
Dividendbelasting	6,7	2,0	6,9	2,0	0,6	5,0	6,0	10,0	2,0
Huurwaardebelaasting	1,4	1,7	1,4	2,5	0,6	1,6	2,5	0,8	2,5
Loterijbelasting	0,5	10,0	13,7	10,0	5,0	14,7	21,0	5,9	10,0
Casinobelasting	10,9	12,0	12,0	12,0	6,4	12,5	12,0	6,4	12,0
	2007		2008*		2009*			2010*	
	real.	begr.	real.	begr.	II kw.	real.	begr.	II kw.	begr.
Indirecte Belastingen	754,0	567,3	847,6	672,0	402,3	867,5	874,0	432,9	863,0
Invoerrechten	184,8	166,0	221,9	160,0	91,2	211,8	220,0	99,6	220,0
Stat.recht inv. en uitv.	30,2	19,0	36,2	30,0	10,9	19,2	35,0	6,4	30,0
Houtuitv.	0,9	0,8	1,3	1,5	0,8	2,1	1,5	1,5	1,5
Accijns gedest.	7,1	6,0	7,3	6,0	4,6	11,1	16,0	4,9	10,0
Accijns bier	14,4	10,0	12,8	15,0	7,2	15,8	15,0	6,3	15,0
Accijns T&S	63,3	22,0	65,8	60,0	35,1	69,9	70,0	35,3	70,0
Accijns AVD	14,4	9,0	14,9	13,0	8,2	17,2	15,0	8,4	13,0
Publieke verm.	0,6	1,5	4,1	1,5	1,2	3,7	1,5	1,3	3,5
Verbr.bel. Motorbr.stof	168,8	125,0	171,2	135,0	96,7	200,1	200,0	111,4	200,0
Omzetbelasting	269,5	208,0	312,0	250,0	146,4	316,6	300,0	157,7	300,0
Overzichten van de totale Niet- belastingen over de periode 2007 tot en met de eerste helft van 2010									
	2007		2008*		2009*			2010*	
	real.	begr.	real.	begr.	II kw.	real.	begr.	II kw.	begr.
Niet Bel. Ontv.	423,2	331,1	428,0	407,8	446,4	757,7	573,0	282,4	652,1
w.o. div. Staatsolie	103,3	84,0	149,7	41,0	316,2	356,9	180,0	118,0	225,0
w.o. Telesur	35,3								
w.o. Winst CBvS		25,0		40,0	71,2	109,7	40,0		35,0
Conc.recht inv. + uitv.	23,9	30,0	25,1	30,0	5,3	21,9	30,0	10,4	30,0
AOV Premie	52,6	45,0	61,2	50,0	19,1	75,9	50,0	38,9	75,0
Rijst Export Heffing	3,2		0,1			5,2			

Bron: Ministerie van Financien

II.3 De ontwikkeling van de personeelskosten

De personeelskosten (lonen en salarissen) van de overheid hebben in de afgelopen jaren steeds een stijgende trend vertoond. Het ambtenarenapparaat is eveneens toegenomen in de afgelopen vijf jaren. Vanaf het dienstjaar 2005 is de loonsom van de overheid jaarlijks met gemiddeld SRD 112,1 mln gestegen en het ambtenaren apparaat met gemiddeld 583 ambtenaren (1.5%) toegenomen. In 2009 vond er een forse stijging plaats van circa 27.6% ten opzichte van 2008 voor wat betreft de personeelskosten als gevolg van de implementatie van FISO. De jaarlijkse stijging van de personeelskosten is voornamelijk het gevolg geweest van diverse salarisaanpassingen en de periodieke verhogingen (3%) die aan de ambtenaren werden toegekend.

Vanaf het jaar 2005 tot en met medio 2010 werden de volgende maatregelen met betrekking tot de personeelskosten geïmplementeerd:

- In oktober 2006 werd aan de ambtenaren een loonsverhoging van 10% toegekend, deze werd in december 2006 met terugwerkende kracht vanaf oktober van hetzelfde jaar uitbetaald.
- In het derde kwartaal van 2007 werd een verhoging van 10% van het basissalaris toegekend aan de ambtenaren. Van de verhoging werd 5% in oktober en 5% in december van hetzelfde jaar uitbetaald.
- In het eerste kwartaal van het begrotingsjaar 2008 heeft de Regering nogmaals het besluit genomen om de ambtenaren een loonsverhoging van 10% toe te kennen in de maand mei met een terugwerkende kracht (twk) tot 1 januari 2008.
- In de maand maart van het jaar 2009 heeft de regering een aanvang gemaakt met de uitbetaling van de ambtenaren volgens het FISO.
- In juli 2010 is de overheid overgegaan tot de implementatie van de 2^e fase van de FISO regeling.

De personeelskosten over het dienstjaar 2010 bedroegen in het eerste halfjaar SRD 503,6 mln. Op de begroting 2010 is een bedrag van SRD 1.227,2 mln opgenomen. Hiervan is 41.0% gerealiseerd tot en met juni 2010. Voor het dienstjaar 2011 zijn de totale lonen en salarissen geraamd op SRD 1.290,2 mln. Deze raming voor 2011 is inclusief de salarissen van de leerkrachten van het bijzonder onderwijs. Op de begroting van 2011 (zie tabel I.2.1) zijn de salarissen voor het bijzonder onderwijs opgebracht als subsidie. De totale personeelskosten bedragen dan SRD 1.227,8 mln.

In tabel II.3.1 wordt de realisatie van de lonen en salarissen van 2005 tot en met juni 2010 weergegeven alsook het geraamd bedrag voor 2011. De absolute en relatieve mutatie alsmede het aandeel van de lonen en salarissen in percentages van het Bruto Binnenlands Produkt (BBP) worden tevens weergegeven. Voorts wordt het aandeel van de jaarlijkse totale lonen en salarissen in relatie tot de totale overheidsuitgaven weergegeven.

Tabel II.3.1: Ontwikkeling van de gerealiseerde en geraamde Lonen en Salarissen over de periode 2005 ó 2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	2011**
	realisatie	realisatie	realisatie	realisatie	realisatie	real. t/m juni	begroting
Lonen en salarissen (x SRD 1000)	519.365	603.032	692.431	758.546	967.631	503.633	1.290,20
Absolute mutatie (x SRD 1000)	-	83.667	89.399	66.115	209.085	-	-
Relatieve mutatie (in %)	-	16,1	14,8	9,5	27,6	-	-
BBP (x SRD 1000)	4.899.020	5.850.960	6.640.963	8.414.269	8.926.364	10.178.594	10.992.989
Aandeel lon. & sal. in BBP (%)	10,6	10,3	10,4	9,0	10,8	-	-
Totale uitgaven (x SRD 1000)	1.435.888	1.772.389	2.012.916	2.209.818	2.719.571	1.309.067	-
Lonen en salarissen in % van de totale uitgaven	36,2	34,0	34,4	34,3	35,6	38,5	-

Bron: Ministerie van Financiën (EA)

Stichting Planbureau Suriname (SPS)/ABS

* Realisatie eerste helft 2010

** ontwerpbegroting 2011

Uit tabel II.3.1 kan verder afgeleid worden dat in 2009 de totale lonen en salarissen 35.6% uitmaken van de totale overheidsuitgaven en in het eerste halfjaar van 2010 gestegen is naar het niveau van 38.5%. Het aandeel van de lonen en salarissen in het totale Bruto Binnenlandse Product was in de periode 2005 tot en met 2009 gemiddeld 10%.

Tabel II.3.2: Het gemiddeld ambtenaren,- pensioen- en onderstandenbestand over de periode 2005 tot en met juni 2010

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009	*2010
Gem. Ambtenarenbestand (overheid)	37.670	38.963	39.156	39.558	40.000	40.888
Absolute mutatie Amb. bestand		1.293	193	402	442	888
Relatieve mutatie (%)		3,4	0,5	1,0	1,1	2,2
Gem. Pensioen bestand	15.700	15.587	15.951	16.347	16.962	17.947
Gem. Onderstanden bestand	2.689	2.707	2.672	2.680	2.770	2.695

Bron: Ministerie van Financiën, Cebuma

*Realisatie t/m juni 2010

In tabel II.3.2 wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde ambtenaren, pensioengerechtigden en onderstandenbestand. Uit de tabel blijkt dat het gemiddelde ambtenarenbestand over de periode 2005 tot en met juni 2010 een lichte groei heeft doorgemaakt van 4.7% en wel van 37.670 naar 40.888 ambtenaren. In dezelfde periode is er bij het pensioen en onderstanden bestand ook een stijging te bespeuren van respectievelijk 11.3% en 0.2%. De informatie met betrekking tot het ambtenaren-, pensioen en onderstandenbestand is afkomstig van de afdeling Centraal Bureau Mechanische Administratie (Cebuma). Opgemerkt moet worden dat de gepresenteerde tabellen het

aantal betalingen per persoon weergegeven, maar niet de feitelijke aantal ambtenaren. Er is slechts een indicatie gegeven van het aantal personen die uitbetaald worden. Het kan voorkomen dat een persoon twee keren op de betaalrol staat, omdat hij/zij bijvoorbeeld een parttime baan heeft als leerkracht en dus ook voorkomt op de betaalrol van het Ministerie van Onderwijs.

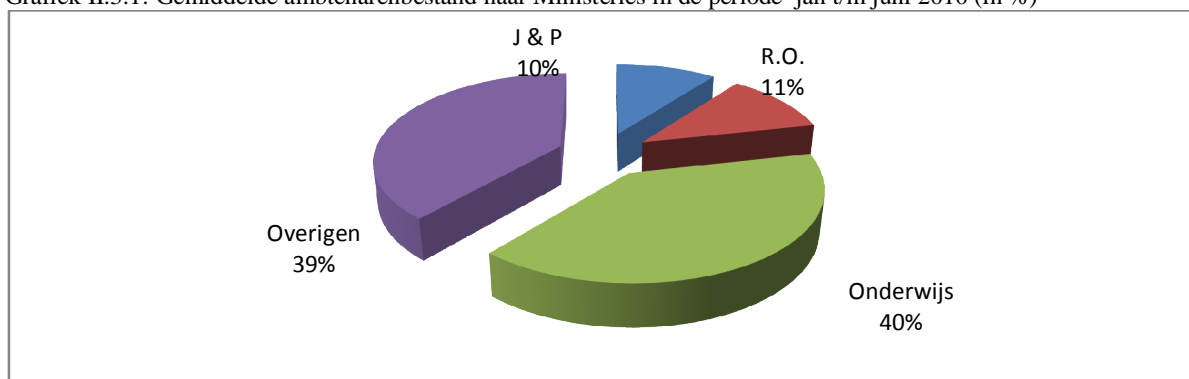
Tabel II.3.3: Het gemiddeld ambtenarenbestand gespecificeerd naar ministeries o/d periode 2005 tot en met juni 2010

Ministeries	2005	%	2006	%	2007	%	2008	%	2009	%	2010	%
J & P	3.386	9,0	3.475	8,9	3.710	9,5	3.950	10,0	4.044	10,1	4.071	10,0
Biza	1.696	4,5	1.685	4,3	1.670	4,3	1.721	4,4	1.734	4,3	1.788	4,4
R.O.	3.880	10,3	4.566	11,7	4.579	11,7	4.520	11,4	4.475	11,2	4.439	10,9
Defensie	2.737	7,3	2.923	7,5	2.950	7,5	3.008	7,6	3.115	7,8	3.258	8,0
Buza	201	0,5	207	0,5	197	0,5	189	0,5	195	0,5	207	0,5
Plos	76	0,2	76	0,2	76	0,2	82	0,2	80	0,2	83	0,2
Financiën	1.179	3,1	1.166	3,0	1.151	2,9	1.147	2,9	1.176	2,9	1.215	3,0
H.I.	496	1,3	489	1,3	458	1,2	451	1,1	447	1,1	448	1,1
L.V.V.	1.214	3,2	1.164	3,0	1.156	3,0	1.124	2,8	1.116	2,8	1.121	2,7
N.H.	1.221	3,2	773	2,0	666	1,7	648	1,6	633	1,6	680	1,7
Arbeid	337	0,9	326	0,8	324	0,8	329	0,8	339	0,8	363	0,9
SoZaVo	2.316	6,1	2.428	6,2	2.422	6,2	2.440	6,2	2.467	6,2	2.456	6,0
Onderwijs	14.335	38,1	14.438	37,1	14.681	37,5	14.936	37,8	15.189	38,0	15.656	38,3
<i>w.o. leerkr.</i>	<i>11.300</i>	<i>30,0</i>	<i>12.242</i>	<i>31,4</i>	<i>12.501</i>	<i>31,9</i>	<i>12.740</i>	<i>32,2</i>	<i>12.997</i>	<i>32,5</i>	<i>13.427</i>	<i>32,8</i>
<i>Overigen</i>	<i>3.035</i>	<i>8,1</i>	<i>2.196</i>	<i>5,6</i>	<i>2.180</i>	<i>5,6</i>	<i>2.199</i>	<i>5,6</i>	<i>2.192</i>	<i>5,5</i>	<i>2.229</i>	<i>5,5</i>
V.G.	2.073	5,5	2.110	5,4	2.065	5,3	2.040	5,2	2.020	5,1	2.050	5,0
O.W.	1.918	5,1	1.960	5,0	1.885	4,8	1.808	4,6	1.768	4,4	1.758	4,3
T.C.T.	605	1,6	613	1,6	598	1,5	596	1,5	614	1,5	685	1,7
ROGB	-	-	563	1,4	570	1,5	568	1,4	588	1,5	613	1,5
Totaal	37.670	100	38.963	100	39.156	100	39.558	100	40.000	100	40.888	100

Bron: Ministerie van Financiën (EA) / Cebuma

In tabel II.3.3 is het gemiddeld ambtenarenbestand per ministerie van 2005 tot en met juni 2010 weergegeven. Volgens de tabel vormt het Ministerie van Onderwijs, de grootste groep ambtenaren die door de overheid worden uitbetaald, gevolgd door de Ministeries van Justitie en Politie, Regionale Ontwikkeling en Defensie. Het gemiddelde ambtenarenbestand in het eerste halfjaar van 2010 wordt in grafiek 11.3.1 weergegeven. Hierbij wordt het aandeel van de drie grootste ministeries ten opzichte van de overige gepresenteerd.

Grafiek II.3.1: Gemiddelde ambtenarenbestand naar Ministeries in de periode jan t/m juni 2010 (in %)

Bron: Ministerie van Financiën/Cebuma

Tabel II.3.4: Gerealiseerde lonen en salarissen verdeeld naar Ministeries over de periode 2005 tot en met juni 2010
(x SRD 1 mln)

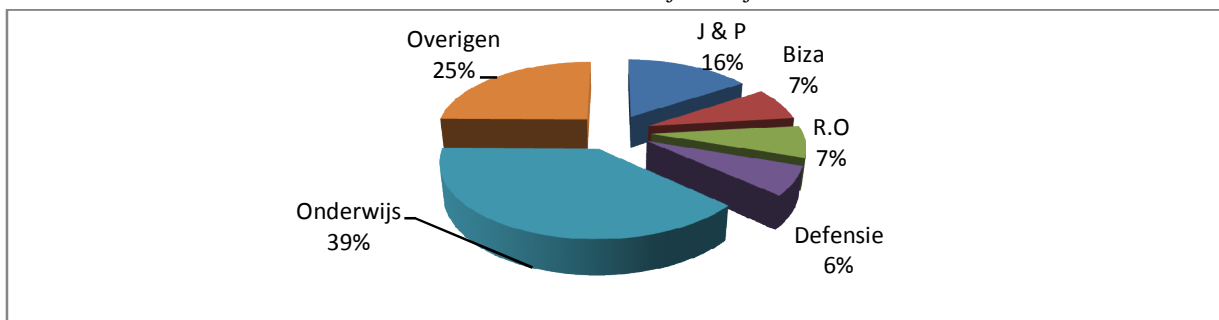
Ministeries	2005	%	2006	%	2007	%	2008	%	2009	%	2010*	%
J & P	79,1	15,2	93,8	15,6	106,6	15,4	127,4	16,8	151,7	15,7	79,3	15,7
Biza	32,1	6,2	56,9	4,5	67,8	9,8	62,0	8,2	77,4	8,0	37,5	7,4
R.O	32,3	6,2	37,1	6,2	40,5	5,8	44,7	5,9	69,7	7,2	35,5	7,0
Defensie	41,4	8,0	49,1	8,1	54,8	7,9	59,8	7,9	72,1	7,5	32,2	6,4
Buza	3,5	0,7	3,9	0,6	4,1	0,6	4,5	0,6	5,3	0,5	3,1	0,6
Plos	1,2	0,2	1,5	0,2	1,6	0,2	1,8	0,2	2,6	0,3	1,2	0,2
Financiën	18,5	3,6	20,3	3,4	22,5	3,2	24,9	3,3	32,2	3,3	21,0	4,2
H.I.	6,6	1,3	7,4	1,2	7,7	1,1	8,5	1,1	10,8	1,1	5,6	1,1
L.V.V.	13,4	2,6	14,6	2,4	16,5	2,4	17,4	2,3	21,7	2,2	12,9	2,6
N.H.	14,6	2,8	10,1	1,7	9,5	1,4	10,2	1,3	13,1	1,4	7,5	1,5
Arbeid	4,6	0,9	5,4	0,7	6,0	0,9	6,7	0,9	9,2	1,0	4,9	1,0
SoZaVo	25,5	4,9	31,4	5,2	34,2	4,9	37,8	5,0	47,4	4,9	23,9	4,7
Onderwijs	190,3	36,6	220,2	36,5	253,9	36,7	284,3	37,5	377,3	39,0	194,1	38,5
V.G.	25,6	4,9	8,6	1,4	19,4	2,8	16,7	2,2	14,1	1,5	8,6	1,7
O.W.	22,4	4,3	26,1	4,3	27,7	4,0	29,9	3,9	35,5	3,7	19,5	3,9
T.C.T.	8,3	1,6	9,9	1,6	10,4	1,5	11,7	1,5	13,9	1,4	9,2	1,8
ROGB	-	-	6,7	0,7	9,2	1,3	10,2	1,3	13,6	1,4	7,7	1,5
Totaal	519,4	100	603,0	100	692,4	100	758,5	100	967,6	100	503,7	100,0

Bron: Ministerie van Financiën/Cebuma

* Realisatie t/m juni 2010

Tabel II.3.4 geeft de realisatie weer van de lonen en salarissen over de periode 2005 tot en met juni 2010. Uit de tabel blijkt dat in onderhavige periode het grootste aandeel van de lonen en salarissen van de overheid wordt besteed aan de leerkrachten en overige ambtenaren in dienst van het Ministerie van Onderwijs met 39%, gevolgd door Justitie en Politie (16%), Binnenlandse Zaken (7%), Regionale Ontwikkeling (7%) en Defensie (6%). De overige Ministeries maken 25% uit van de totale lonen en salarissen. In grafiek 11.3.2 wordt de verdeling van de lonen en salarissen over het eerste halfjaar van 2010 weergegeven.

Grafiek II.3.2: Gerealiseerde lonen en salarissen naar Ministeries jan t/m juni 2010 in %

Bron: Ministerie van Financiën/Cebuma

II.4 De ontwikkeling van de Staatsschuld over de periode 2005 ó juni 2010

II.4.1 Algemeen

De Staatsschuld wordt onderscheiden in de binnenlandse- en de buitenlandse Staatsschuld. Bij de presentatie van de Staatsschuld is het van belang te kijken naar de looptijd van de schuld, het gehanteerde schuldinstrument en schuld naar het type crediteur. De beschikbare cijfers over 2009 en juni 2010 zijn voorlopige cijfers, die achteraf aangepast kunnen worden.

De omschrijvingen van de begrippen binnen- en buitenlandse Staatsschuld, alsmede bruto staatsschuld zijn vastgesteld in de Wet op de Staatsschuld (SB 2002 no. 27) in artikel 2¹. Deze definitie van de bruto staatschuld in de wet wijkt af van de internationale definitie. Volgens de internationale definiëring, worden de nog niet opgenomen bedragen van gecontracteerde schulden en verstrekte staatsgaranties, niet beschouwd als componenten van de binnenlandse of de buitenlandse Staatsschuld. Deze componenten zijn respectievelijk toekomstige en potentiële schulden en dienen goed "gemonitoord" te worden. Binnen de Wet op de Staatsschuld worden deze componenten wel gezien als een onderdeel van de Staatsschuld. Opgemerkt moet worden dat bepaalde schuldcomponenten die internationaal wel als schuld worden gezien zoals legitieme vorderingen met name achterstallige betalingen (leveranciers-kredieten) van derden op de overheid en achterstallige betalingen op contributies aan internationale organisaties, niet opgenomen zijn in de wet.

II.4.2 Binnenlandse Schuld

Tabel II.4.I. geeft een overzicht van de bruto binnenlandse schuld naar de verschillende schuldinstrumenten op kasbasis in mln SRD voor de periode 2005 - medio 2010. In de presentatie van de feitelijke binnenlandse schuld (internationale definitie) zijn slechts de afgeroepen garanties en de achterstallige betalingen aan derden, voor zover deze beschikbaar waren, meegenomen.

¹ De bruto Staatsschuld is: òhet totaal van uitstaande rechtsgeldig tot stand gekomen schuldverplichtingen ten laste van de Staat, daaronder inbegrepen de nog niet opgenomen bedragen van gecontracteerde schuld, alsmede de achterstallige renten en kosten, zowel van die welke een delgingsverplichting van de Staat inhouden, als van die welke een waarborgverplichting van de Staat inhouden.

Tabel II.4.1: De bruto binnenlandse schuld naar de verschillende schuldinstrumenten over de periode 2005-juni 2010 in mln SRD

Omschrijving	Per ultimo					
	2005	2006	2007	2008	2009*	jun-10
Schatkistpapier	221,9	242,1	183,3	132,7	112,9	180,7
Obligatie leningen:	0,005	0,005	0,002	0	0	0
<u>Leningen</u>						
w.o. Voorschotten (ex. Art. 21 van de Bankwet) en andere kortlopende schulden bij de CBvS	265,5	184,3	166,5	266,7	527,5	673
w.o. Geconsolideerde schuld bij de CBvS	147,2	141,7	136,1	130,6	125	122,3
w.o. Korte termijn leningen bij het Bankwezen	2,1	10	8,9	7,8	6,6	6,6
Schulden aan diverse binnenlandse bedrijven	52,3	72,7	85	92,5	141	175
Achterstallige betalingen aan bedrijven (niet alle informatie beschikbaar op jaarbasis)	5,8	n.b.	n.b.	7,1	n.b.	n.b.
Afgeroepen garanties	n.b.	3,1	3,1	3,1	3,1	0,8
Binnenl. schuld o.b.v. Intern. Def. in mln. SRD (feit.elijke schuld)	694,8	653,9	582,9	640,3	916,1	1158,4
Niet-afgeroepen overheids garanties	18,5	16,5	18,9	22,6	22,8	22,8
Niet opgenomen leningen	66,3	39,3	26,4	257,2	195,6	173,3
Niet opgenomen garanties	8,3	11,4	4,7	1,6	10,1	6,1
Totale binnenlandse schuld in mln. SRD volgens de Wet op de Staatsschuld	782,1	721,1	632,9	914,7	1144,6	1360,6

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* Voorlopige cijfers

n.b. = niet beschikbaar

Schuld cijfers over 2005, 2006, 2007, 2008 zijn gecorrigeerd

De daling van de feitelijke binnenlandse schuld in 2006 en 2007 is voor een groot deel toe te schrijven aan het teruglopen van de post *voorschotten en andere kortlopende schulden* bij de CBvS van SRD 265,5 mln in 2005 tot SRD 184,3 mln in 2006 en verder tot SRD 166,5 mln in 2007. In 2007 is de daling van de feitelijke schuld mede het gevolg van het aflossen van schatkistpapier en een beperkte uitgifte van nieuw schatkistpapier. Ultimo december 2007 bedroeg de totale uitgifte van schatkistpapier SRD 183,3 mln. De *voorschotten en andere kortlopende schulden* bij de CBvS en de uitgifte van schatkistpapier zijn vlottende schuldinstrumenten die veelal gebruikt worden om lopende financieringsbehoefte van de overheid te dekken.

Een stijging van de binnenlandse schuld in 2005, 2008, 2009 en het eerste halfjaar van 2010 is voornamelijk te wijten aan een stijging van de post *voorschotten en andere kortlopende schulden* bij de CBvS. Deze post steeg in de voormelde jaren met respectievelijk 54%, 60%, 98% en 49%. Bovendien was de schuld aan particuliere bedrijven als gevolg van de uitvoering van de infrastructurele projecten in de vorm van de leverancierskredieten toegenomen.

Voornoemde voorschotten op basis van. artikel 21 van de Bankwet zijn gedekt middels een schatkistpromesse van SRD 228,9 mln. De groei van de totale voorschotten en andere kortlopende schulden bij de CBvS in 2009 is een duidelijke indicatie van toenemende bestedingen van de overheid in voormeld jaar. Deze trend zette zich voort in het eerste halfjaar van 2010.

Kortlopende binnenlandse schuld

In tabel 11.4.2. wordt de bruto binnenlandse schuld gepresenteerd naar looptijd op basis van zowel de internationale definitie als de wet op de Staatsschuld.

Tabel II.4.2: De Bruto Binnenlandse schuld gepresenteerd naar looptijd 2005-juni 2010 in mln SRD op kasbasis

Omschrijving	Per ultimo					juni
	2005	2006	2007	2008	2009*	2010*
Kortlopende schulden (inclusief achterstallige betalingen aan bedrijven)	495,6	430,6	355	410,8	645,2	857,4
Langlopende schulden (afgeroepen overheidsgaranties)	199,3	223,3	227,9	229,5	270,9	301
Totale Binnenlandse schuld inclusief afgeroepen	694,9	653,9	582,9	640,3	916,1	1.158,4
overheidsgaranties (feitelijke schuld)						
Totale Binnenlandse schuld inclusief alle overheidsgaranties	713,4	670,4	601,8	662,9	938,9	1.175,8
Totale Binnenlandse schuld (conform definitie WOS)	782,2	721,1	632,9	914,7	1.144,6	1.360,6

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* Voorlopige cijfers

n.b.: niet beschikbaar

Schuld cijfers over 2005, 2006, 2007, 2008 zijn gecorrigeerd

Tot de vlottende binnenlandse schulden van de Staat behoren:

- Uitgegeven schatkistpapier;
De rente is vanaf 2008 7.5%.
- Voorschotten van de CBvS aan de Staat (ex. Art. 21 van de Bankwet), en overtrekkingen op de begrotingsrekening van de Staat (Groep 31) bij de CBvS;
Rente op voorschotten op basis van Art. 21 van de Bankwet en op de overtrekkingen op de begrotingsrekening van de Staat bij de CBvS bedroegen in 2009 respectievelijk 9% om 11%.
- Achterstallige betalingen met name aflossingen en interest op leningen aan particuliere bedrijven en de CBvS. Andere achterstallige betalingen aan diverse lokale bedrijven verschuldigd door de ministeries maken alleen deel uit van de schuld op basis van de internationale definitie;
- afgeroepen garanties.

Langlopende binnenlandse schulden

Tot de vaste binnenlandse schulden van de Staat behoren:

- De geconsolideerde schuld van de Staat bij de CBvS;
- Schulden aan de particuliere bedrijven Baitali N.V, Tjongalanga N.V., Bouwbedrijf Van Kessel N.V., N.V. Caremco Holding, N.V Nationaal Uitvoeringsbedrijf (NUB) in verband met de asfalterings- en bruggenprojecten;
- Niet afgeroepen overheidsgaranties;
- Leningen van het bankwezen (DSB, RBTT en Hakrinbank) aan de Staat in verband met financiële verplichtingen bij de Caribbean Court of Justice (CCJ). Deze schuld is per eind 2005 en begin 2006 aangegaan.

Eén nieuwe financieringsovereenkomst is getekend en wel op 22 april 2009 ter waarde van US\$ 5,4 mln tegen een rentevoet van 6% per jaar met het lokaal bedrijf Tjonga Langa N.V. De financiering heeft betrekking op de uitvoering van reconstructie werkzaamheden aan de Maagdenstraat inclusief riolering, alsook vernieuwing en herinrichting van de Steenbakkerijstraat.

In 2010 zijn er een viertal nieuwe financieringsovereenkomsten ten behoeve van de infrastructurele werken getekend t.w:

- Op 13 april 2010 met NUB ter waarde van US\$ 4,1 mln ten behoeve van de riolering en herinrichting van de Dominee- en de Jodenbreestraat.
- Op 5 mei 2010 met NUB ter waarde van US\$ 2,8 mln ten behoeve van de upgrading van de werkzaamheden aan natte infrastructuur in een drie-tal straten in de stad.
- Op 6 juli 2010 met Tjongalanga N.V. een additionele financiering ter waarde van US\$ 1,9 mln ten behoeve van het herasfalteren van de Martin Luther Kingweg.
- Op 15 juli 2010 met Baitali N.V. ter waarde van US\$ 5,7 mln ten behoeve van de vernieuwing van de riolering van de Zwartenhovenbrugstraat.

Voormelde overeenkomsten hebben alle een rentepercentage van 6% per jaar en een aflossingsperiode die varieert van 21 tot 40 maanden.

Binnenlandse schuld naar type Crediteur

Uitgaande van de feitelijke bruto binnenlandse schuld is de CBvS de grootste binnenlandse crediteur van de Staat per eind juni 2010 en wel met een aandeel van 69%, gevolgd door de particuliere sector met 20% en de algemene banken met 11%.

Binnenlandse overheidsgaranties

De stand van de afgegeven overheidsgaranties voor binnenlandse schulden ten behoeve van parastatale bedrijven, bedroeg per ultimo juni 2010 SRD 23,6 mln. Hiervan zijn SRD 0,8 mln formeel afgeroepen en SRD 22,8 mln niet afgeroepen garanties.

In Januari 2010 werd de afgeroepen garantie van SML aan de VCB bank afgelost. SML betaalde uit de verkoop van haar onroerende goederen, de hoofdsom van deze schuld ter waarde van SRD 0,5 mln. Hiermee is deze garantie volledig afgewikkeld.

Niet getrokken binnenlandse leningen en garanties

De niet getrokken middelen op binnenlandse leningsovereenkomsten bedroegen per ultimo december 2009 SRD 195,6 mln (US\$ 70,4 mln) en per ultimo juni 2010 SRD 173,3 mln (US\$ 62,3 mln).

II.4.3 Buitenlandse schuld

De feitelijke buitenlandse schuld van de Staat zag er naar aangepane leningen in soort valuta per 30 juni 2010 als volgt uit:

- 71% in US\$
- 5% in Euro
- 24% in Chinese Yuan Renminbi
- 1% in Islamic dinars.

De diverse buitenlandse schuldinstrumenten van de Staat Suriname in de referentie periode bestaan uit leningen (met een originele looptijd van groter dan een jaar) en de bilaterale export-kredieten (waaronder de zogenaamde creditlines).

Buitenlandse schuld naar looptijd

Tabel II.4.3. geeft een overzicht van de buitenlandse schuld naar looptijd over de periode 2005-juni 2010.

Tabel II.4.3: De bruto buitenlandse schuld naar looptijd over 2005 - juni 2010 in mln US\$

Omschrijving	Per ultimo					juni
	2005	2006	2007	2008	2009*	2010*
Vlottende schulden	142,8	152,2	137,6	150,7	41,7	41,7
Vaste schulden	247,5	238,9	160,3	168,6	227,6	254,6
Tot. Feitelijke. buit. Schuld conform de Intern. Def.	390,3	391,1	297,9	319,3	269,3	296,3
Buitenlandse garanties	2,3	0	19,9	18,8	19,4	16,3
Niet getrokken gecommiteerde verplichtingen	100,8	107,1	120,8	305,3	357	333,1
Totale buitenlandse schuld						
Tot. Buitendl. Schuld conform de Wet o/d Staatsschuld	493,4	498,2	438,6	643,4	645,7	645,7

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* voorlopige cijfers

In 2008 steeg de feitelijk schuld met circa 7% ten opzichte van 2007. Deze stijging is het gevolg van trekkingen op de leningen met China ter waarde van US\$ 16 mln, op leningen van de IDB ter waarde van US\$ 7,8 mln en op de creditlines van India ter waarde van US\$ 1,7 mln. De stijging van de schuld is ook het gevolg geweest van de geaccumuleerde boete rente op de schulden aan Brazilië en de VSA met circa US\$ 9,3 mln.

In 2009 daalde de schuld met circa 16% als gevolg van de afwikkeling van de Braziliaanse schuld in augustus van dat jaar. In 2009 zijn ook de bilaterale schulden aan Duitsland en Italië volledig betaald.

Per ultimo december 2009 was circa 44% van de feitelijke buitenlandse schuld (exclusief de achterstallige betalingen) aangewend in de constructie sector en wel aan infrastructurele projecten. Deze grote allocatie van buitenlandse leningen moet ook weer gezien worden als de realisatie van de kerndoelen zoals die in het MOP 2006-2011 zijn vervat.

De buitenlandse schuld conform de Wet op de Staatsschuld in de beschouwde periode bedroeg per ultimo 2009 als ultimo juni 2010 US\$ 645,7 mln. In 2009 werden er weer een zevental nieuwe leningen aangegaan ter waarde van circa US\$ 152,8 mln. Hierdoor steeg de buitenlandse schuld marginaal met circa 0.4% ten opzichte van 2008.

Kortlopende buitenlandse schulden

De onderverdeling van de buitenlandse schuld naar vlottende en vaste schuld, is gebaseerd op de looptijd zoals die is aangegeven in de overeenkomst. De vlottende buitenlandse schuld in de schuld portefeuille zijn voor 100% achterstallige betalingen en aflossingen (interest inclusief boete rente), die direct opeisbaar zijn. Per ultimo juni 2010 bedroeg de vlottende buitenlandse schuld SRD 41,7 mln (aflossingen en interest inclusief boete-rente).

Tabel II.4.4: Buitenlandse achterstallige betalingen over 2005 - juni 2010 in mln US\$

omschrijving	per ultimo					juni*
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Totale achterstallige betalingen op buitenlandse leningen	142,8	152,2	137,5	150,7	41,7	41,7
Totale achterstallige aflossingen op buitenlandse leningen	90,1	90,5	77,6	81,2	24,2	24,2
Totale achterstallige interest betalingen conclusief boete rente op buitenlandse leningen	52,7	61,7	59,9	69,5	17,5	17,5
Toename van de achterstallige betalingen op buitenlandse leningen	14,0%	7,0%	-10,0%	10,0%	-72,3%	0,0%

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* Voorlopige cijfers

Uit tabel II.4.4 blijkt dat er in 2007 en 2009 een daling van de vlottende schuld te bespeuren is, omdat er in die periode een aantal achterstallige buitenlandse betalingen werden afgewikkeld waaronder de Braziliaanse schuld.

In het eerste halfjaar van 2010 bleef de vlottende schuld op het niveau van eind 2009.

De vlottende schuld per ultimo juni 2010 behelst de GSM schuld aan de VSA ter waarde van US\$ 31,5 mln en achterstallige betalingen aan enkele leningen met China die aan ons land verstrekt waren in het kader van economische en technische cooperatie.

Langlopende buitenlandse schulden

De langlopende feitelijke buitenlandse schuld (vaste schuld) bedroeg per ultimo juni 2010, US\$ 254,6 mln. Dit is circa 86% van de totale feitelijke buitenlandse schuld van US\$ 296,3 mln.

Buitenlandse schuld naar type Crediteur

In tabel II.4.5 wordt de feitelijke buitenlandse schuld gepresenteerd, naar type crediteur over de periode 2005 - juni 2010.

Tabel II.4.5: De feitelijke bruto buitenlandse schuld* in 2005 - juni 2010 in mln US\$ naar type crediteur op kasbasis

Omschrijving	Per Ultimo					juni*
	2005	2006	2007	2008	2009*	2010
Multilaterale Crediteuren totaal:	54,7	63,1	70,4	73,8	82,5	85,2
w.v. EIB	9,2	9,7	10,2	9,2	8,8	7,2
w.v. IADB	44,7	50,0	56,3	60,0	68,9	73,2
w.v. IsDB	0,8	3,4	3,9	4,6	4,8	4,8
Bilaterale Crediteuren totaal:	319,9	323,0	227,5	245,5	186,8	211,1
w.v. Brazilië	95,9	103,4	108,2	116,9	0,0	0,0
w.v. China	25,9	31,8	46,8	60,5	105,2	131,6
w.v. Duitsland	4,7	3,9	3,0	1,4	0,0	0,0
w.v. India	23,0	24,7	24,2	23,8	36,9	36,3
w.v. Japan	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
w.v. Nederlandse Investeringsbank voor ontwikkelingslanden (NIO)	97,5	90,5	0,0	0,0	0,0	0,0
w.v. Spanje	21,2	11,6	0,0	0,0	0,0	0,0
w.v. Frankrijk	0,4	0,8	3,5	3,3	7,2	5,9
w.v. Italië	0,0	4,9	3,7	1,7	0,0	0,9
w.v. V.S.A.	49,5	51,4	38,1	37,9	37,5	37,3
Commerciële crediteuren totaal:	15,7	5,1	0,0	0,0	0,0	0,0
w.v. Dalian I	9,1	5,1	0,0	0,0	0,0	0,0
w.v. ALCOA	6,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Algeheel Totaal	390,3	391,1	297,9	319,3	269,3	296,3

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* inclusief achterstallige betalingen

Multilaterale crediteuren

In 2009-juni 2010 werden er een viertal nieuwe leningen gesloten met de IADB t.w:

- Ten behoeve van een vervolg project voor het decentralisatie proces van de Overheid is er een lening gesloten ten bedrage van US\$ 13,5 mln, tegen een looptijd van 30 jaar, waarvan de grace periode (aflossingsvrije periode) 5.5 jaar is en de rentevoet een IADB variabele rentevoet gebaseerd op de $\text{\textcircled{0}}\text{libor rate}\text{\textcircled{0}}$ is.
- Er zijn 2 leningen gesloten voor de Rehabilitatie van de Albina-Meezorg weg ter waarde van US\$ 40,8 mln en US\$ 21,7 mln. De lening ter waarde van US\$ 40,8 mln is aangegaan tegen een looptijd van 30 jaar waarvan de grace periode 5.5 jaar is. De lening ter waarde van US\$ 21,7 mln is gesloten tegen een looptijd van 30 jaar waarvan de "grace periode" 6 jaar is. De rentevoeten van beide leningen is de IADB variabele rentevoet gebaseerd op de $\text{\textcircled{0}}\text{libor rate}\text{\textcircled{0}}$.
- Ten behoeve van het huisvestingsbeleid van de overheid is een tweede lening ten behoeve van Low Income Shelter Program gesloten in 2010 ter waarde van US\$ 15 mln, tegen een looptijd van 25 jaar, waarvan de grace periode 5.5 jaar is en de rentevoet een IADB variabele rentevoet gebaseerd op de $\text{\textcircled{0}}\text{libor rate}\text{\textcircled{0}}$ is.

De trekkingen op de 3 leningsovereenkomsten met een totaal bedrag van US\$ 19,6 mln met de ISDB verlopen erg traag. Hiervan is er tot eind juni 2010 maar US\$ 1,3 mln getrokken. De lopende projecten met financiering van de ISDB betreffen project bouw Radio therapeutisch centrum van het Academisch Ziekenhuis, project luchtvaart navigatie systeem en project upgrading haven te Nieuw Nickerie.

Bilaterale crediteuren

In augustus 2009 is de Braziliaanse schuld financieel afgewikkeld. De oorsprong van de Braziliaanse schuld dateert van de jaren '80 en schuldherschikkings-onderhandelingen hebben al eerder in 1988, 1992 en in 1996-1997 plaatsgevonden. In 2008 startte de Surinaamse Overheid nieuwe gesprekken op met de Braziliaanse overheid. De schuld werd per 28 februari 2009 door wederzijdse partijen vastgesteld op US\$ 118 mln. Hiervan is er per 28 augustus 2009 US\$ 72,3 mln betaald. Het bedrag van US\$ 45,7 mln was kwijtschuld, wat neerkomt op een schuldverlichting van 38%.

Een deel van de betaling van de schuld aan Brazilië ter waarde van Euro 35 mln is afkomstig uit de Nederlandse ontwikkelingsgelden. Er is overeengekomen dat de besparingen van de tegenwaarde van Euro 35 mln op de begroting gebruikt moeten worden voor de volgende projecten: de rehabilitatie van onze internationale luchthaven te Zanderij en de rehabilitatie van de weg naar de veer-verbinding Guyana. De formele goedkeuring van de overeengekomen voorwaarden van herschikking door de Senaat van Brazilië heeft pas op 7 april 2010 plaatsgevonden.

In 2009-juni 2010 zijn er vijf nieuwe bilaterale leningsovereenkomsten getekend t.w.:

- Met de overheid van Frankrijk is een lening aangegaan ter waarde van Euro 25 mln voor de Rehabilitatie van de Albina-Meezorg weg tegen een looptijd van 20 jaar. De "grace periode" 7.5 jaar en de rentevoet is gebaseerd op de variable Euribor (minus 1%).
- De overheid van Frankrijk heeft ook een lening verstrekt ter waarde van Euro 15 mln ten behoeve van de gezondheidszorg aan de Maroni rivier in het district Marowijne. De looptijd is 20 jaar. De grace periode is 6.5 jaar en de variable Euribor rentevoet (minus 1%).
- Een nieuwe credit line met India ter waarde van US\$ 4,3 mln voor de import van 10 brandweerwagens. De looptijd is 15 jaar, waarvan de grace periode 5 jaar is met een variable libor 6 maanden rentevoet.
- Een additionele credit line met India aangegaan in 2010 ter waarde van US\$ 5,8 mln ten behoeve van de aankoop van de helicopters. De looptijd is 15 jaar met de grace periode van 5 jaar en de variable libor 6 maanden rentevoet.
- In het kader van economische en technische cooperatie is er een renteloze lening gesloten met de Volksrepubliek China ter waarde van RMB 20 mln (circa US\$ 2,9 mln) met een looptijd van 20 jaar inclusief een grace periode van 10 jaar.

Buitenlandse overheidsgaranties

In december 2007 heeft de N.V. E.B.S. middels een staatsgarantie een lening aangeaan met de Rabo-bank Nederland ter waarde van Euro 13,5 mln.

Niet opgenomen buitenlandse leningen

In tabel II.4.6 komt de schuldcomponent niet opgenomen leningen tot uiting

Tabel II.4.6 niet opgenomen leningen

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009*	juni 2010*
Multilaterale crediteuren						
IADB	39,2	34,9	25,1	17,4	79,3	87,4
ISDB	10,6	28,4	27,2	25,4	19,5	19,5
Bilaterale crediteuren						
CHINA	44,5	39,1	56,5	242,6	194,6	165,6
INDIA	3	1,6	11,1	19,9	10	15,8
FRANKRIJK	3,2	3,2	0,9	0	53,6	44,8
Commerciele crediteuren						
Alcoa	0,3	0	0	0	0	0
Totaal	100,8	107,1	120,8	305,3	357	333,1

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Voorlopige cijfers

De niet getrokken leningen stijgen van US\$ 100,8 mln in 2005 tot US\$ 357 mln in 2009 en dalen vervolgens to US\$ 333,1 mln per ultimo juni 2010. Op deze niet opgenomen leningen worden er fees van circa 0.5% per jaar betaald.

II.4.4 Totale Bruto Binnenlandse en Buitenlandse schuld

In tabel II.4.7 wordt de totale schuld van de overheid gepresenteerd. De feitelijke bruto Staatsschuld gebaseerd op de internationale definitie daalt van US\$ 640,3 mln in 2005 tot US\$ 598,8 mln in 2009 vanwege de aflossingen die gepleegd zijn aan onder andere achterstallige schulden. Per ultimo juni 2010 is er een stijging van de schuld met 19% tot een bedrag van US\$ 713 mln.

De bruto Staatsschuld op jaarbasis over de beschouwde periode volgens de Wet op de Staatsschuld steeg van US\$ 774,8 mln in 2005 tot US\$ 1.056,9 mln in 2009. In juni 2010 is de schuld opgelopen tot US\$ 1.135,1 mln.

Tabel II.4.7: Totale bruto binnenlandse en buitenlandse schuld in mln US\$ in 2005 - juni 2010

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009*	juni 2010*
Feitelijke Binnenlandse en Buitenlandse schuld						
Binnenlandse schuld	250	235,2	209,7	230,3	329,5	416,7
Buitenlandse schuld	390,3	391,1	297,9	319,3	269,3	296,3
Totaal	640,3	626,3	507,6	549,6	598,8	713,0
Conform de Wet op de Staatsschuld						
Binnenlandse schuld	281,4	259,4	227,7	329	411,2	489,4
Buitenlandse schuld	493,4	498,2	438,6	643,4	645,7	645,7
Totaal	774,8	757,6	666,3	972,4	1.056,9	1.135,1
Wisselkoers						
SRD/US\$	2,78	2,78	2,78	2,78	2,78	2,78

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* voorlopige cijfers

Schuld cijfers over 2005, 2006, 2007, 2008 zijn gecorrigeerd

Vanwege de positieve ontwikkelingen met betrekking tot het schuldbeheer zoals het aflossen van achterstallige schulden in de periode 2005 ó 2009 en het goede macro economisch klimaat van ons land verbeterde ook de credit-rating van ons land steeds weer.

De rating van Standard & Poor's noteerde een rating aan het eind van 2009 voor de eigen en vreemde valuta respectievelijk: BB-/Positive/B om B+/Positive/B.

Ruimte binnen de wettelijke obligo plafonds

Conform artikel 3 getiteld 'Obligoplafonds' in de Wet op de Staatsschuld (SB 2002 no. 27) is het obligoplafond voor de buitenlandse schuld 45%, voor de binnenlandse schuld 15% en voor de totale schuld 60% van het laatst gepubliceerd BBP cijfer tegen lopende marktprijzen van het ABS. Vermeldenswaard is dat het BBP cijfer voor enig jaar pas na 6 maanden (dus in het volgend jaar) ter beschikking is.

In tabel II.4.8. zijn de schuld-BBP ratio's voor de periode 2005-juni 2010 gepresenteerd op basis van de Wet op de Staatsschuld.

Tabel II.4.8: Schuld BBP ratios op basis van de Wet op de Staatsschuld

Ratios	Wet op de Staatsschuld Leningen-plafond	2005	2006	2007	2008	2009*	juni 2010*
Berekende reatio's aan de hand van gecorrigeerde schuld- en BBP cijfers							
Buitenlandse schuld BBP mp	45	28	23,7	18,4	21,3	20,1	20,1
Binnenlandse schuld BBP mp	15	16	12,3	9,4	10,9	12,8	15,2
Totale Schuld BBP mp	60	44	36,1	27,7	32,1	32,9	36,3

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* De ratio's per 30 juni 2010 zijn gebaseerd op 2009 BBP cijfer

De buitenlandse schuld/BBP ratio bleef in de beschouwde periode onder het plafond van 45%. In 2009 daalt de ratio tot 20.1% en blijft op dat niveau stationair per eind juni 2010. Een daling van de ratio is het gevolg van een stijging van het nominaal BBP cijfer in 2009 met 6% ten opzichte van het 2008. De binnenlandse schuld/BBP ratio was 12.8% per ultimo 2009 als gevolg van een stijgende binnenlandse schuld.

Per 11 augustus werd het voorlopig nominaal BBP cijfer over 2009 door het ABS uitgegeven, waarbij het BBP cijfer is aangepast ten bedrage van SRD 8.926,4 mln. Naast de stijgende binnenlandse schuld, heeft de aanpassing van het BBP cijfer ervoor gezorgd dat de binnenlandse schuld óBBP ratio per eind juni 2010 15.2% is, wat een overschrijding van SRD 17,9 mln betekent.

Tabel II.4.9: Schuld BBP ratio's in % o.b.v de internationale schuldefinitie

		2005	2006	2007	2008	2009*	juni 2010*
Buitenlandse schuld BBP mp	45	22,1	18,6	12,6	10,5	8,4	8,9
Binnenlandse schuld BBP mp	15	14,2	11,2	8,8	7,6	10,3	13,0
Totale schuld BBP mp	60	36,3	29,8	21,4	18,2	18,7	21,9
BBP en Wisselkoersen							
BBP lopend mp in mln. SRD		4.899,00	5.851,00	6.641,00	8.414,30	8.926,40	n.b.
WK eind v/d jaar SRD/US\$		2,78	2,78	2,78	2,78	2,78	2,78

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

n.b. niet beschikbaar

BBP cijfers over 2005-2009 zijn gecorrigeerd per 11 augustus 2010

* De ratio's per 30 juni 2010 zijn gebaseerd op 2009 BBP cijfer

In tabel II.4.9 worden de feitelijke schuld-BBP ratio's gepresenteerd aan de hand gecorrigeerde schuld en BBP cijfers. De relatieve druk van de totale feitelijke schuld op de totale productie (inkomen) van het land was gemiddeld 25% in 2005-2009. Per 30 juni 2010 was deze druk circa 22%.

Aflossingen en interest betalingen op de Staatsschuld

In tabel 11.4.10 worden de betaalde binnenlandse en buitenlandse aflossingen en interest over de periode 2005-juni 2010 gepresenteerd.

Aflossingen en interest betalingen op de binnenlandse Staatsschuld

De betalingen op de binnenlandse schuldenlast daalden in 2009 met circa 10% ten opzichte van het jaar daarvoor als gevolg van een afname in de aflossingen op schatkistpapier van circa 73% ten opzichte van 2008. Een groot deel van het schatkistpapier werd herbelegd in voornoemd jaar. In 2009 zijn de verstrekte voorschotten op basis van artikel 21 van de Bankwet ter waarde van SRD 22,3 mln, die sedert 2000 als schuld zijn genoteerd, afgelost. Per juni 2010 bedroeg de binnenlandse schuldenlast circa SRD 54 mln, waarvan 69% interest betalingen bestond.

Tabel II.4.10: Betaalde schuldenlast over 2005-juni 2010

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009	juni 2010*
Binnenlandse schuldenlast						
Binnenlandse interestbetaling in mln. SRD	60,0	77,5	53,3	43,9	57,2	37,2
Binnenlandse aflossingsbetaling in mln. SRD	29,8	11,9	83,8	112,4	83,2	16,6
Binnenlandse schuldenlast in mln. SRD	89,8	89,4	137,1	156,3	140,4	53,8
Buitenlandse schuldenlast						
Buitenlandse interest betalingen in mln. US\$**	13,0	11,0	15,8	5,3	8,6	3,1
Buitenlandse aflossingsbetaling in mln. US\$	28,2	46,7	126,9	14,9	89,8	6,6
Buitenlandse schuldenlast in mln. US\$	41,2	57,7	142,7	19,9	98,4	9,7
Totale schuldenlast						
Totale schuldenlast in mln. US\$	73,5	89,9	192,1	76,4	148,9	21,1
Totale schuldenlast in mln. SRD	204,4	249,8	533,9	212,4	413,9	80,8

Bron: Bureau voor de Staatsschuld / * voorlopige cijfers/ ** Interestbetalingen en andere fees

Aflossingen en interest betalingen op de buitenlandse Staatsschuld

In de beschouwde periode was er sprake van een piekjaar in 2007 en 2009 voor wat betreft de betaalde buitenlandse schuldenlast, terwijl in 2008 een lage schuldenlast werd geregistreerd. Deze piekjaren hebben betrekking op het vervroegd aflossen van de NIO lening in 2007 en betaling van de Braziliaanse schuldenlast in 2009. In 2009 steeg de totaal betaalde schuldenlast met circa 394% ten opzichte van 2008 en bedroeg in totaal US\$ 98,4 mln.

II.5 De ontwikkeling van productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid

II.5.1 Productie en inkomen 2005-2009

De belangrijkste graadmeter voor de productie in een land gedurende een bepaalde periode is het Bruto Binnenlands Product (BBP of GDP). Tevens zijn het Nationaal Product, het Nationaal Inkomen, Nationaal Inkomen per Capita en het Beschikbaar Inkomen in lopende prijzen van eminent belang. Bovengenoemde macro economische grootheden zullen over de periode 2005 tot en met 2009 worden gezien. Daarnaast zullen het BBP in constante zin en de bijdrage van de informele sector in de economie worden belicht.

Het Bruto Binnenlands Product (BBP) en het Bruto Nationaal Product (BNP), kunnen in principe volgens 3 methoden worden gemeten. Het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) hanteert voor het berekenen van het BBP voornamelijk de productiemethode. Deze methode gaat uit van basisprincipes die zijn vastgelegd in de 'System of National Accounts' (SNA), een systeem dat gezien kan worden als een draaiboek voor het samenstellen van de Nationale Rekeningen. De nieuwste versie op dit stuk is de 'SNA-2008', een ingrijpende revisie van SNA-93, welke tot en met februari 2008 in gebruik is geweest. Dit systeem wordt internationaal aanbevolen en ook ons land houdt zich zoveel als mogelijk hieraan, ofschoon wij evenals vele andere zogenaamde ontwikkelingslanden nog in het overgangsproces van SNA-1968 naar SNA-1993 zitten. Het is in dit kader interessant en relevant op te merken dat Jamaica de overgang naar SNA-1993 in oktober 2008 heeft voltooid! Suriname streeft ernaar per december 2010 het proces af te ronden. De Statistiekdivisie van de United Nations is samen met een aantal regionale organisaties bezig met een mondiale strategie om de overstap naar SNA-2008 zo geharmoniseerd mogelijk te doen verlopen.

Het BBP zal zowel in nominale als in reële zin gepresenteerd worden, met daaraan gekoppeld een beschrijving van de ontwikkeling van het BBP en andere belangrijke macro economische indicatoren. In tabel II.5.1 zal de ontwikkeling van het BBP, het Bruto Nationaal Inkomen (BNI, ook wel Bruto Nationaal Product, BNP genoemd), Beschikbaar Nationaal Inkomen en het Nationaal Inkomen per capita waar mogelijk zowel in lopende als in constante prijzen over de periode 2005 tot en met 2009 worden aangegeven.

Opgemerkt dient te worden dat het BBP uitgedrukt kan worden in zowel 'basic prices' (basisprijzen, voorheen faktorkosten) als 'market prices' (marktprijzen). De gedachte achter 'basic prices' is dat de door de producent (enterprises, financial institutions, non financial institutions en andere relevante actoren binnen de economie) voortgebrachte productie (goederen en diensten), wordt uitgedrukt in productiekosten.

De term 'markt prijzen' (marktprijzen) wordt gehanteerd om aan te geven dat de door de producenten voortgebrachte producten en diensten op een markt worden afgezet en daardoor dient er dus een marktprijs voor te worden betaald. Het verschil tussen 'basis prijzen' en 'markt prijzen' zit in prijsverlagende subsidies en prijsverhogende indirecte belastingen.

Tabel II.5.1: De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren gedurende 2005 - 2009 (x SRD 1000)

Macro Economische Indicatoren	2005	2006*	2007*	2008*	2009*
Bruto Binnenlands product (basisprijzen) ¹⁾	3.757.863	4.433.830	5.070.241	6.409.017	6.697.584
Bruto Binnenlands Product (basisprijzen) ²⁾	4.445.790	5.247.731	5.990.413	7.603.728	8.092.775
Bruto Binnenlands Product (basisprijzen;1990=100) ¹⁾	4.152	4.315	4.532	4.689	4.752
Bruto Binnenlands Product (basisprijzen;1990=100) ²⁾	5.077	5.268	5.543	5.800	6.003
Bruto Binnenlands Product (marktprijzen) ¹⁾	4.211.093	5.037.059	5.720.791	7.219.558	7.531.173
Bruto Binnenlands Product (Marktprijzen) ²⁾	4.899.020	5.850.960	6.640.963	8.414.269	8.926.364
Bruto Binnenlands Product (marktprijzen;1990=100) ¹⁾	4.559	4.740	4.973	5.154	5.208
Bruto Binnenlands Product (marktprijzen;1990=100) ²⁾	5.484	5.693	5.984	6.265	6.459
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen) ¹⁾	3.645.071	4.283.297	5.093.185	6.466.563	6.712.318
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen) ²⁾	4.332.998	5.097.198	6.013.357	7.661.274	8.107.509
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen) ¹⁾	4.098.300	4.886.527	5.743.735	7.277.104	7.545.907
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen) ²⁾	4.786.227	5.700.428	6.663.907	8.471.815	8.941.098
Beschikbaar Inkomen 1)	4.159.849	4.986.975	5.960.300	7.519.798	7.791.381
Beschikbaar Inkomen 2)	4.847.776	5.800.876	6.880.472	8.714.509	9.186.572
Mid-Jaarlijkse Bevolking	498.543	504.257	509.970	517.052	524.143
Nationaal Inkomen per Capita in SRD ¹⁾	8.221	9.691	11.263	14.074	14.397
Nationaal Inkomen per Capita in SRD ²⁾	9.600	11.305	13.067	16.385	17.059

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

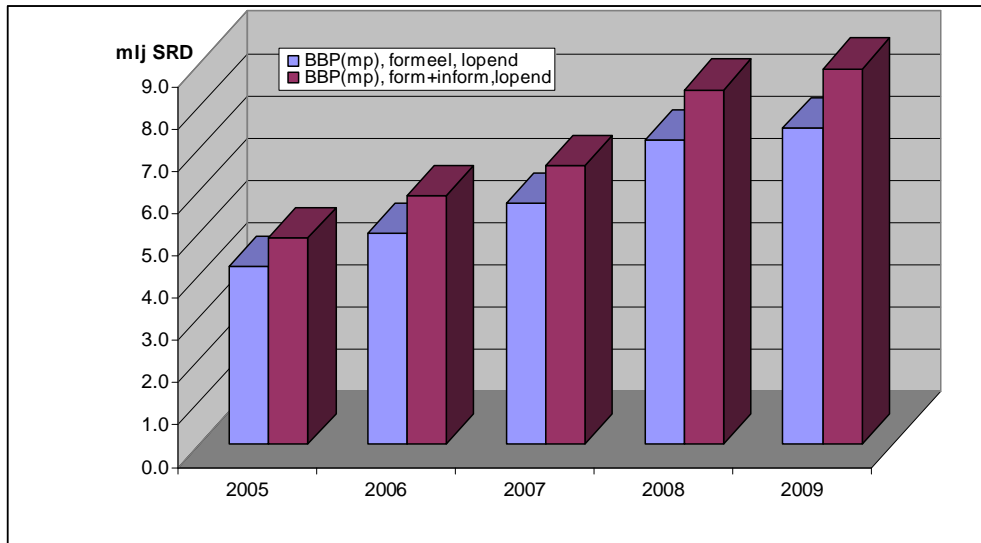
1) Formele sector

2) Formele + informele sector

Tenzij anders vermeld

Het nominale BBP tegen marktprijzen (zowel voor de formele economie als voor de totale economie) is haast verdubbeld over de periode 2005-2009. Voor een deel is dat uiteraard te wijten aan prijsontwikkelingen, omdat in constante zin de toename circa 18% is, oftewel circa 4% per jaar voor de totale economie. Het beschikbaar inkomen en het nationaal inkomen per capita zijn haast ook verdubbeld over de beschouwde periode.

Grafiek II.5.1: Het verloop van het Bruto Binnenlands Produkt in lopende prijzen 2005-2009

Uit het hierboven gepresenteerde kan ook worden afgeleid hoe groot het aandeel van de formele en de informele sector geweest is in onze economie over de beschouwde periode. Een cijfermatige benadering in onderstaande tabel geeft ons een beeld van de omvang van de informele sector in beschouwde periode 2005 tot en met 2009.

Tabel II.5.2: De omvang van de Informele sector in lopende prijzen (x SRD 1000)

BBP-basisprijzen (x SRD 1000)	2005	2006*	2007*	2008*	2009*
BBP-formeel (a)	3.757.863	4.433.830	5.070.241	6.409.017	6.697.584
BBP - totaal (b)	4.445.790	5.247.731	5.990.413	7.603.728	8.092.775
BBP - informeel (c=b-a)	687.927	813.901	920.172	1.194.711	1.395.191
Informeel in % (c/b x 100)	15,5	15,5	15,4	15,7	17,2

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Uit tabel II.5.2 blijkt het aandeel van de informele sector in de totale economie in percentages uitgedrukt te variëren van 15.5% (in 2005) tot 17.2% (in 2009). Hieruit kunnen we concluderen dat het aandeel van de informele sector een niet onbelangrijk deel uitmaakt van onze economie. In constante zin, blijkt het aandeel nog hoger te zijn, zoals uit tabel II.5.3 blijkt.

Tabel II.5.3: De omvang van de Informele sector in constante prijzen (x SRD 1000)

BBP-basisprijzen (x SRD 1000)	2005	2006*	2007*	2008*	2009*
BBP-formeel (a)	4.152	4.315	4.532	4.689	4.752
BBP - totaal (b)	5.077	5.268	5.543	5.800	6.003
BBP - informeel (c=b-a)	925	953	1.011	1.111	1.251
Informeel in % (c/b x 100)	18,2	18,1	18,2	19,2	20,8

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Volgens tabel II.5.3 blijkt dat in constante zin het aandeel in de beschouwde periode tussen 18% en 21% ligt. Dit betreft slechts de bijdrage aan het BBP. Daarnaast draagt de informele sector ook in belangrijke mate bij aan de werkgelegenheid. Uit een onderzoek dat het ABS in 2006 in opdracht van het Ministerie van Planning en Ontwikkelingssamenwerking heeft uitgevoerd ten behoeve van het Ministerie van Arbeid Technologische Ontwikkeling en Milieu is gebleken dat de informele economie (een ruimer begrip dan de informele sector) een geschat aandeel in de werkgelegenheid buiten de agrarische sector had van meer dan 40% in het onderzoeksgebied (de districten: Paramaribo, Wanica, Nickerie, Coronie, Saramacca en Commewijne).

II.5.2 De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product

Bij de analyse van de macro-economische indicatoren zijn de ontwikkelingen in reële zin heel belangrijk omdat er aangegeven kan worden of er wel of geen sprake is geweest van groei in de economie over een bepaalde periode. Het BBP in reële zin geeft aan wat de economie over een bepaalde periode heeft gepresteerd. Op basis van de uitkomst ó dat is wel of geen groei in de economie ó kan eventueel worden aangegeven welke factoren binnen de verschillende economische sectoren al dan niet hiertoe hebben bijgedragen. De ontwikkeling van het BBP in reële zin in de beschouwde periode geeft ons het volgende beeld:

Tabel II.5.4: De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Produkt 2005-2009 (x SRD 1000)

Reële BBP (marktprijzen 1990 = 100) tegen 1990 prijzen	2005	2006*	2007*	2008*	2009*
Bruto Binnenlands Produkt (marktprijzen; 1990=100) ¹⁾	4.559	4.740	4.973	5.154	5.208
Bruto Binnenlands Produkt (marktprijzen; 1990=100) ²⁾	5.484	5.693	5.984	6.265	6.459
Procentuele mutatie (groei %)	5,1	3,8	5,1	4,7	3,1

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

¹⁾ Formele sector²⁾ Formele + Informele sector

Het BBP in reële zin betekent dat de invloed van de prijzen zoveel als mogelijk zijn uitgeschakeld, waardoor het accent wordt gelegd op de feitelijke productie in een bepaalde periode. Het blijkt dat in de beschouwde periode er in reële zin steeds sprake geweest is van een groei. De jaar op jaar groei in de periode 2005 tot en met 2009 was gemiddeld circa 4%. De laagste groei was in het jaar 2009 (3.1%). Op sectoraal niveau verkrijgen we het volgende beeld.

Tabel II.5.5: De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Produkt in constante zin (1990=100), verdeeld naar diverse sectoren en componenten (x SRD 1000)

Sectoren	2005	2006*	2007*	2008*	2009*
Primaire sector	647	689	768	761	773
Secundaire sector	1037	1079	1.119	1.138	1.201
Tertiaire sector	2.244	2.308	2.409	2.557	2.533
Overheid (incl. Onderwijs en Gezondheid)	509	527	529	534	546
Informele Sector	925	953	1011	1111	1.251
FISIM	-285	-288	-293	-302	-301
BBP-Basisprijzen ²⁾	5.077	5.268	5.543	5.800	6.003
Indirecte belastingen & Subsidies	408	425	440	466	456
BBP-marktprijzen ²⁾	5.484	5.693	5.984	6.265	6.459

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

²⁾ Formele + Informele sector

FISIM: Financial Intermediate Services Indirectly Measured

Tabel II.5.6: De procentuele jaar ó op jaar mutaties in de componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin

Sectoren	2005	2006*	2007*	2008*	2009*
Primaire sector	4,8	6,4	11,5	-0,8	1,6
Secundaire sector	8,2	4,1	3,7	1,6	5,6
Tertiaire sector	7,7	2,9	4,4	6,1	-1,0
Overheid (incl. Onderwijs en Gezondheid)	4,6	3,6	0,4	1,0	2,1
Informele Sector	-6,9	3,0	6,1	9,9	12,6
FISIM	3,6	1,1	1,8	3,0	-0,3
BBP-Basisprijzen	4,3	3,8	5,2	4,6	3,5
Indirecte belastingen & Subsidies	6,7	4,1	3,7	5,8	-2,1
BBP-marktprijzen	4,5	3,8	5,1	4,7	3,1

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Legenda:

- (1) Primair: Landbouw, Veeveelt, Bosbouw, Visserij, Mijnbouw`
- (2) Secundair: Industrie, Electriciteit, Gas en water voorziening, Constructie
- (3) Tertiair: Handel, Hotels & Restaurants, Transport en Communicatie, Financiële instellingen, Huur en andere Commerciële diensten, andere Gemeenschappen, Sociale en Persoonlijke diensten.

Wanneer we de formele economie in beschouwing nemen dan blijkt (steeds ten opzichte van het voorgaande jaar) dat in 2005 de secundaire sector het best gepresteerd (8.2%) heeft en in 2006 en 2007 toont de primaire sector de beste prestatie. In 2008 heeft de tertiaire sector het beste gepresteerd. In 2009 toont de secundaire sector met een percentage van 5.6% het hoogste percentage. Het is interessant op te merken dat de respectabele groei van 4.7% in 2008, hoofdzakelijk aan de tertiaire sector en de informele sector toe te schrijven is. Het is, met betrekking tot mijnbouw, goed op te merken dat in mijnbouw slechts exploratie en extractie zitten, terwijl de verwerking van de gemijnde producten onder industrie (fabricage) wordt ingedeeld, geheel in overeenstemming met SNA-2008 (voorheen SNA-1993). Hierover bestaan er vele misverstanden vanwege de dominante rol van mijnbouwactiviteiten in Suriname.

II.5.3 De ontwikkeling van de prijzen

Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI)

Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI) geeft de ontwikkeling aan van de kleinhandelsprijzen van een vast pakket van goederen en diensten (basispakket) vanaf een bepaalde periode (de basisperiode). Suriname's CPI is gebaseerd op het zogenoemde Laspeyres indexcijfer, hierbij wordt uitgegaan van een vast pakket en de gewichten uit de basisperiode. Het totale CPI-cijfer is een samengesteld indexcijfer. Elk item in het pakket wordt gewogen naar belangrijkheid (in de basisperiode) van de uitgaven aan het specifieke item. Het basispakket waarop de cijfers uit tabel II.5.7 zijn gebaseerd bestaat uit 240 artikelen en de prijzen worden gemeten bij 180 verkooppunten in Paramaribo en Wanica. In het district Nickerie zijn er 80 verkooppunten. Het verloop van het CPI wordt in tabel II.5.7 gepresenteerd. In deze tabel zien we de ontwikkeling van het CPI vanaf januari 2008 tot en met juni 2009. Echter vond vanaf april 2009 tot en met juni 2009 meting van het nieuwe

pakket plaats (simultaan met het pakket 1999/2000) om vervolgens vanaf juli 2009 volledig te zijn overgestapt op het nieuwe pakket (zie tabel II.5.8).

Tabel II.5.7: Prijsindexcijfers & Inflatie: Paramaribo & Wanica Basisperiode Oct ó Dec 2000 = 100

Periode	Hoofdgroepen												Inflatie	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9-okt	11	12	Total	1mm	12mm
jan-08	219.0	320.7	129.4	214.1	155.1	281.9	251.4	202.5	243.9	229.3	217.9	223.6	1.8	11.7
feb	218.8	320.5	129.7	215.5	155.6	283.4	253.6	202.5	246.9	230.3	218.2	224.4	0.4	12.1
mrt	228.0	320.3	129.7	216.1	155.7	288.9	256.1	202.5	248.9	230.3	218.8	228.5	1.8	13.8
apr	240.9	323.4	130.0	223.3	157.4	288.9	270.0	202.5	259.2	238.4	219.6	236.8	3.6	16.1
mei	243.8	325.5	130.0	227.7	160.5	288.9	273.7	202.5	267.8	245.2	224.2	240.3	1.5	14.6
jun	249.6	325.4	130.3	229.2	161.1	288.9	293.7	202.5	272.4	247.8	225.1	246.0	2.4	14.5
jul	252.4	324.9	131.3	238.6	162.0	288.9	300.5	202.5	273.8	256.0	227.2	249.4	1.4	17.1
aug	261.8	326.0	132.0	236.8	162.3	288.9	300.5	202.2	272.8	255.9	226.2	252.4	1.2	18.1
sep	264.3	326.8	131.4	240.6	162.8	288.9	288.6	202.0	271.1	256.4	236.5	252.6	0.1	18.2
okt	261.5	327.0	131.2	240.6	161.1	288.9	292.2	202.0	271.3	257.1	235.8	252.0	-0.2	17.8
nov	260.4	327.0	131.3	225.3	161.5	288.9	250.2	202.0	268.9	257.1	235.9	244.0	-3.1	12.6
dec	254.8	326.6	131.3	225.3	161.1	288.9	240.3	202.0	264.7	255.3	236.5	240.3	-0.3	9.4
jan-09	258.7	336.9	130.9	224.3	160.8	288.9	233.6	202.0	262.7	255.3	239.4	241.0	0.3	7.7
feb	252.8	339.0	130.7	224.0	161.2	296.9	227.6	201.5	260.0	255.3	239.4	238.5	-1.0	6.3
mrt	252.7	339.8	132.2	225.8	161.7	296.9	227.4	201.7	261.7	255.0	239.4	238.8	0.1	4.5
apr	251.3	339.7	132.6	219.1	162.1	296.9	230.9	201.8	263.0	257.2	239.5	238.6	0.0	0.7
mei	240.4	337.4	134.3	219.5	162.8	311.3	234.2	201.8	261.2	256.4	239.9	236.4	-1.0	-1.6
jun	240.7	337.4	134.4	220.2	162.8	311.3	241.2	201.9	260.7	256.6	240.3	237.6	0.5	-3.4

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* voorlopige cijfers

Legenda:

1mm [voorheen I(t,t-1)] Maand ó op ó maand inflatie

12mm [voorheen I(t,t-12)]: 12maandsverandering = variatie tussen een maand in een bepaald jaar en dezelfde maand van het jaar daarvoor

In het CPI basispakket worden de volgende hoofdgroepen en de daarbij behorende gewichten onderscheiden:

	Gewichten (per 1000)
Voeding en Niet Alcoholische Dranken	350
Alcoholische Dranken en Tabak	32
Kleding en Schoeisel	41
Huisvesting en Nutsvoorzieningen	70
Woninginrichting	86
Gezondheidszorg	61
Transport	148
Communicatie	11
Recreatie, Cultuur en Onderwijs	64
Buitenshuis Eten	44
Overige Goederen en Diensten	<u>92</u>
Totaal	1000

Tabel II.5.8: Prijsindexcijfers & Inflatie: Paramaribo & Wanica Basisperiode April ó Juni 2009 = 100

Periode	Hoofdgroepen												Inflatie I(t,t-1)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9-okt	11	12	Total	
Apr-09	103.1	99.5	99.9	99.8	99.6	100.0	97.8	100.2	101.2	99.9	99.7	100.9	
mei	98.5	99.8	101.4	100.0	100.0	100.0	98.0	101.0	100.4	100.0	99.6	99.2	-1.7
juni	98.4	100.7	98.7	100.2	100.5	100.0	104.2	98.7	98.4	100.1	100.7	99.8	0.6
juli	97.8	101.1	97.6	100.0	99.2	102.1	107.6	101.0	98.7	100.4	100.7	100.0	0.2
aug	101.0	103.4	97.4	100.2	100.0	104.4	105.2	101.1	104.4	100.3	100.5	101.4	1.4
sep	102.8	105.0	97.8	100.2	100.2	104.6	109.0	101.1	106.0	100.5	100.5	102.7	1.2
okt	104.6	104.9	95.0	100.2	100.5	107.4	107.0	101.2	108.7	100.5	100.7	103.3	0.6
nov	103.3	104.9	94.9	100.3	100.5	107.6	110.7	101.2	105.8	100.5	100.6	103.1	-0.2
dec	102.0	105.0	95.3	100.2	100.1	107.6	109.8	101.2	106.7	100.8	100.4	102.5	-0.6
Jan-10	102.1	105.0	95.4	100.3	100.4	107.5	108.7	101.4	107.3	100.9	102.6	102.7	0.2
feb	101.7	105.1	95.4	100.1	101.2	107.7	112.9	101.4	107.7	101.0	102.7	103.1	0.4
mrt	102.7	104.7	95.3	100.0	102.0	107.7	111.3	101.5	108.0	101.2	102.8	103.3	0.2
apr	103.0	106.2	95.6	100.3	102.5	107.7	115.2	101.5	106.8	101.3	102.8	104.0	0.6
mei	107.6	108.0	96.5	101.1	103.9	107.7	117.6	101.4	105.8	102.5	103.7	106.5	2.4
juni	114.9	111.0	96.6	101.5	105.5	107.7	112.3	101.4	107.3	103.2	104.9	109.2	2.5

Legenda:

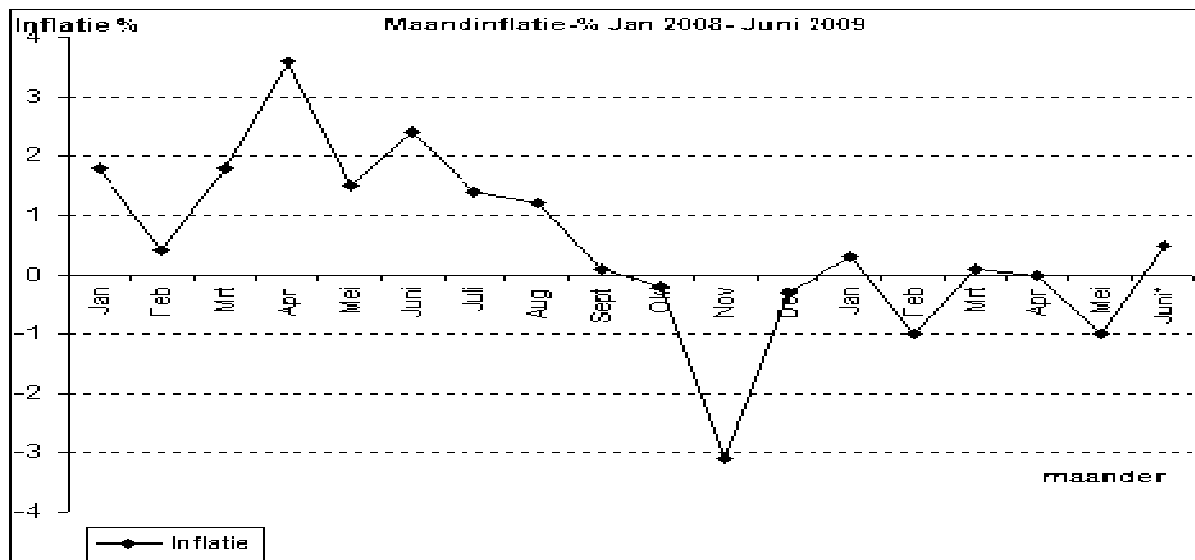
	Gewichten Oct-Dec '00	Gewichten Apr-Jun '09
1	Voeding en Niet Alcoholische Dranken	350
2	Alcoholische Dranken en Tabak	32
3	Kleding en Schoeisel	41
4	Huisvesting en Nutsvoorzieningen	70
5	Woninginrichting	86
6	Gezondheidszorg	61
7	Transport	148
8	Communicatie	11
9-okt	Recreatie, Cultuur en Onderwijs	64
11	Buitenshuis Eten	44
12	Overige Goederen en Diensten	92
	Totaal	1000

$I(t, t-1)$ =Maandinflaties (Berekenen van $I(t, t-1)$ uit de indices die gepubliceerd zijn kan afrondingsverschillen opleveren)

$I(t, t-12)$ =Variatie tussen de maand in het lopende jaar en dezelfde maand van het jaar daarvoor.

In grafiek II.5.2 wordt de maandinflatie gepresenteerd over de periode januari 2008 tot en met juni 2009*.

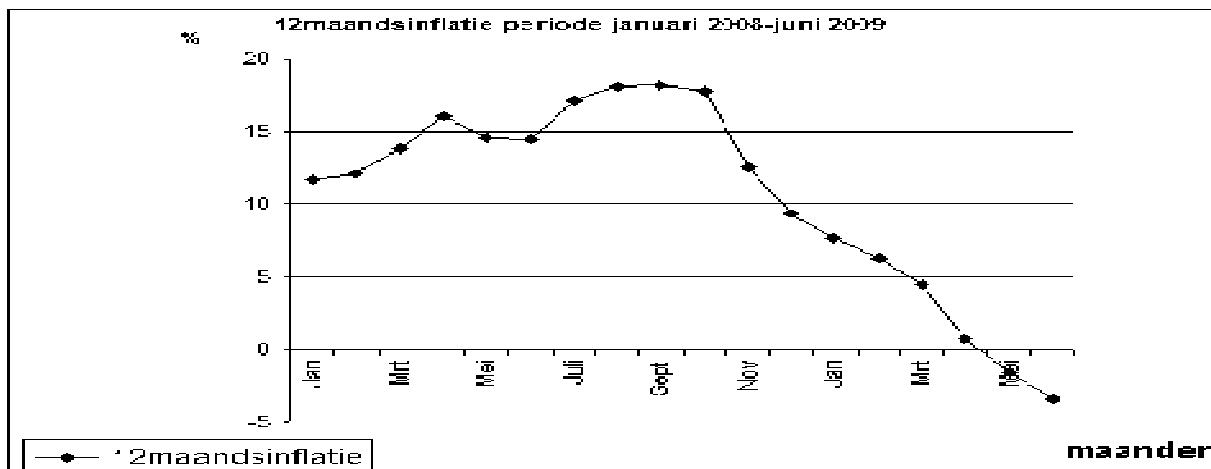
Grafiek II.5.2: Maandinflatie over de periode januari 2008-juni 2009

Uit tabel II.5.7 en grafiek blijkt duidelijk dat de maandinflatie in de maand april 2008 het hoogst was en wel 3.6%. Deze hoge maandinflatie was hoofdzakelijk te wijten aan de stijging van de prijzen van de items in hoofdgroep 1 (Voeding en Niet Alcoholische dranken), hoofdgroep 4 (Huisvesting en Nutsvoorzieningen), hoofdgroep 7 (Transport) en hoofdgroep 9/10 (Recreatie,

Cultuur en Onderwijs). In de maanden oktober, november en december van 2008 was er sprake van deflatie en wel respectievelijk 0.2%, 3.1% en 0.3% evenals in februari en mei 2009, met 1.0% in beide maanden. Een cijfer dat een betere indicatie geeft voor de uiteindelijk te verwachten jaar-inflatie is de zogenaamde twaalfmaandsverandering. Het voordeel van dit cijfer, boven de veel snellere maand-op-maand mutaties, is dat seizoensinvloeden zijn uitgeschakeld. Het cijfer blijft wel gevoelig voor incidenten.

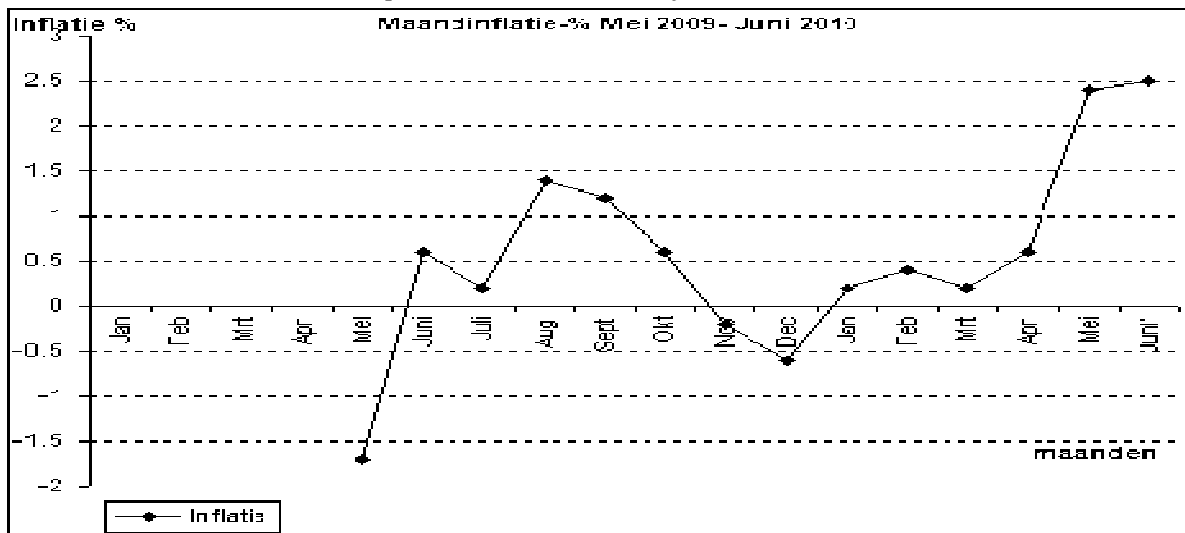
Grafiek II.5.3: 12-maandsinflatie over de periode januari 2008 tot en met juni 2009

Bij de 12-maandsinflatiecijfers is in de beschouwde periode te zien dat het maximum in de maand september 2008 was en wel 18.2% gevolgd door de maand augustus 2008 met 18.1%. In de maanden mei en juni 2009 was er sprake van deflatie van respectievelijk 1.6% om 3.4%.

Ofschoon het ABS zich normaliter beperkt tot een endogene verklaring op het stuk van de CPI ontwikkeling, kan in deze niet nagelaten worden op te merken dat de ontwikkelingen in het CPI-cijfer voor het jaar 2008 hoofdzakelijk toegeschreven kunnen worden aan de gevolgen van internationale ontwikkelingen inzake voedselprijzen en brandstoffen. Vanaf oktober 2008 zien wij een dalende trend in de cijfers. In 2007/2008 is het laatste Huishoudbudgetonderzoek gehouden in Paramaribo, Wanica, Commewijne, Saramacca, Coronie en Nickerie. Uit dit onderzoek is het nieuwe CPI pakket (2009) komen voortvloeien, welke bestaat uit 297 items. Prijsopnames worden verricht in Paramaribo bij circa 160 meetpunten, Nickerie inclusief Wageningen bij circa 110 meetpunten, Coronie & Saramacca bij circa 80 meetpunten en in Commewijne bij circa 65 meetpunten (totaal 415 meetpunten. Uit tabel II.5.8 blijkt dat de maandinflatie in mei en juni 2010 het hoogst was met respectievelijk 2.4% om 2.5%. Verder blijkt dat er in mei, november en december 2009 sprake was van deflatie en wel 1.7%, 0.2% en 0.6%. Dit blijkt ook uit grafiek II.5.3.

Grafiek II.5.4: Maandinflatie over de periode mei 2009 tot en met juni 2010

II.5.4 Geselecteerde Looninformatie

Hierbij zal gekeken worden naar loonindexcijfers van geselecteerde functies in de bouwnijverheid. Het gaat om functies zoals timmerman, schilder, metselaar, betonvlechter etc. Daarnaast wordt ook gekeken naar de ontwikkeling van de bruto-arbeidskosten per werknemer bij de Overheid.

Tabel II.5.9: Indices van uurlonen in de bouwnijverheid en consumentenprijsindex (1997-2010.I)

Jaar	Indices van Nominale Lonen Bouwn.	CPI	Indices van Reele Lonen Bouwn.
1997	100	100	100
1998	128.4	119.0	107.9
1999	174.4	236.7	73.7
2000	262.0	377.1	69.5
2001	395.3	522.9	75.6
2002	527.0	607.6	86.7
2003	647.5	.	.
2004	814.8	820.0	99.4
2005	962.8	897.8	107.2
2006	1,169.7	999.1	117.1
2007	1,339.1	1,063.3	125.9
2008	1,487.5	1,219.2	122.0
2009	1,573.9	1,217.9	129.2
2010.I	1,612.2	1,711.0	94.2

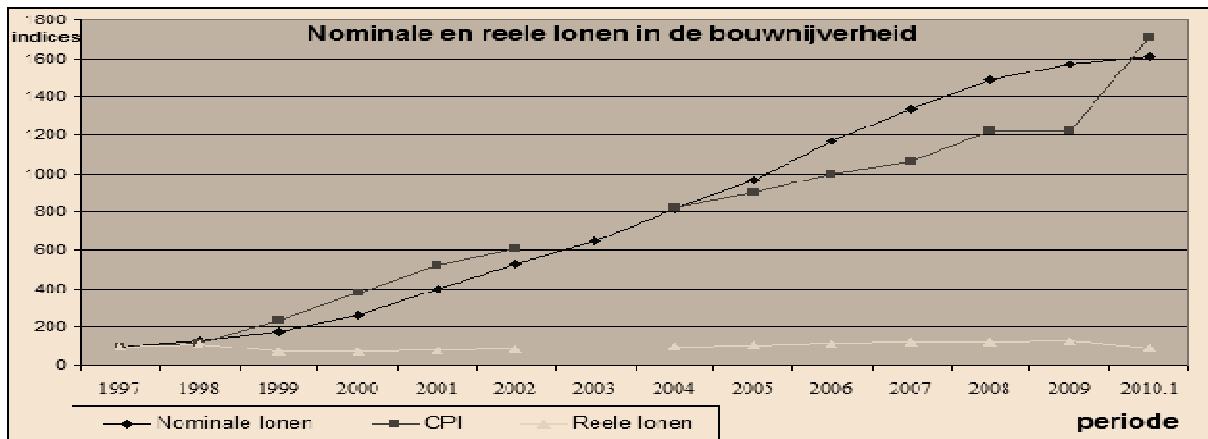
Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

2009.I = Eerste kwartaal 2009

Tabel II.5.9 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de nominale uurlonen ten opzichte van de ontwikkeling van de consumentenprijsindex. Hierbij kan worden aangegeven dat in bepaalde jaren

de nominale uurlonen ten opzichte van de CPI niet met de ontwikkeling zijn meegegaan. De reële uurlonen zijn in eerste instantie sterk gedaald tot een niveau van 69.5 (dus 31.5% daling in koopkracht) in 2000, om daarna weer toe te nemen en wel tot 125.9 in het jaar 2007. In 2008 was er weer sprake van een lichte daling, maar steeg daarna in 2009 tot een hoogte van 129.2. Voor het eerste half jaar van 2010, kan wederom een daling worden geconstateerd.

Grafiek II.5.5: Index van geselecteerde uurlonen in de bouwnijverheid en consumentenprijsindex

Onderstaand wordt aandacht geschonken aan de ontwikkelingen van de bruto-arbeidskosten bij de Overheid.

Tabel II.5.10 Bruto arbeidskosten van ambtenaren en consumentenprijzen (indexcijfers 1997-2010-I)

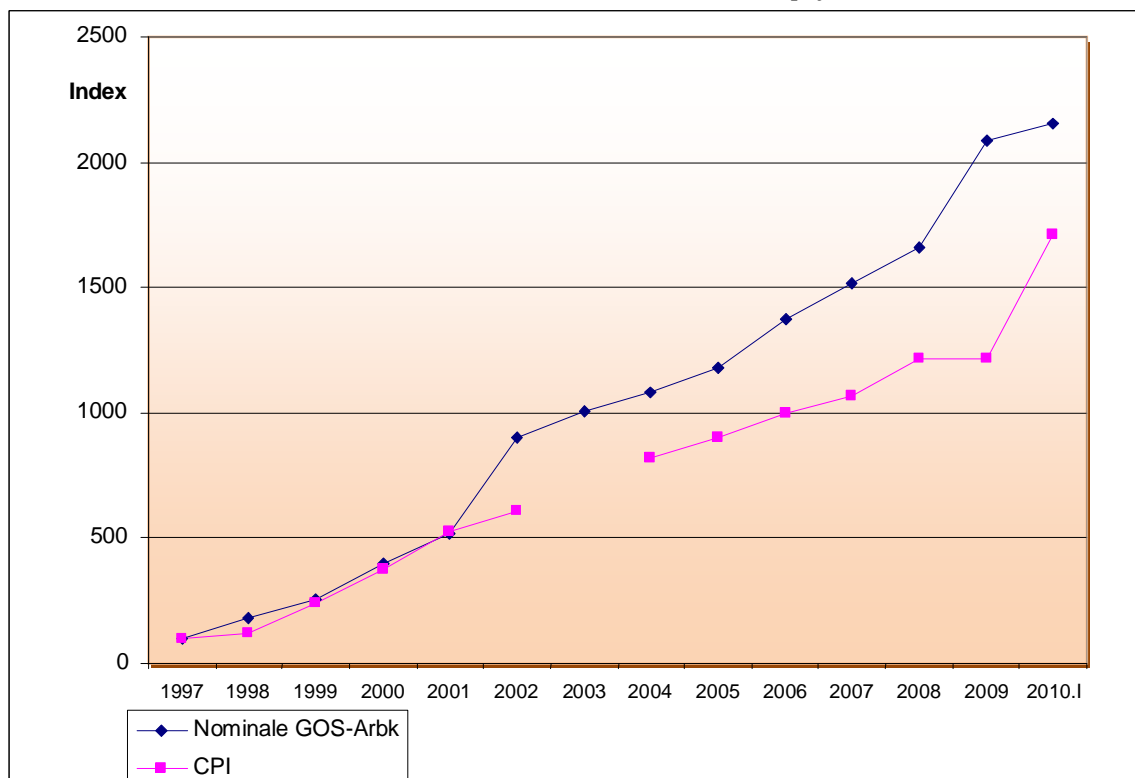
Jaar	Indices van Nominale Lonen Bouwn.	CPI	Indices van Reële Lonen Bouwn.
1997	100.0	100.0	100.0
1998	179.8	119.0	151.1
1999	254.4	236.7	107.5
2000	398.2	377.1	105.6
2001	519.7	522.9	99.4
2002	902.4	607.6	148.5
2003	1,006.5	.	.
2004	1,084.3	820.0	132.2
2005	1,179.7	897.8	131.4
2006	1,371.0	999.1	137.2
2007	1,513.5	1,063.3	142.3
2008	1,659.3	1,219.2	136.1
2009	2,085.5	1,217.9	171.2
2010.I	2,154.6	1,711.0	125.9

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek / 2010.I = Eerste halfjaar 2010

GOS-ArbK = Bruto-Arbeidskosten uitgegeven aan ambtenaren/landsdienaren

Uiteraard geven arbeidskosten nog niet aan wat landsdienaren daadwerkelijk meenemen naar huis!

Grafiek II.5.6: Index van nominale bruto-arbeidskosten GOS en Consumentenprijsindex

Wat de uitgaven van de Overheid aan Bruto Arbeidskosten (onder meer: Lonen en Salarissen, gratificaties, overwerkgeden, vakantietoelagen, kinderbijslag, huur- en woontoeelagen en Sociale lasten) betreft merken we op dat in de periode 1997-2009, 2001 waarschijnlijk het beste jaar was voor de gevende zijde (de Overheid), terwijl 2009 het slechtste jaar was. Ook in deze cijfers is de lange-termijn trend in de reële cijfers opwaarts, maar dat betekent niet per se dat de ontvangende zijde reden tot vreugde heeft, omdat de stijging best te wijten kan zijn aan andere componenten dan het loon of salaris, wat niet per se een betere ötake homeö betekent!

II.5.5 Buitenlandse Handel (in goederen) 2005-2009¹

In tabel II.5.11 zijn de handelscijfers over de periode 2005 ó 2009 opgenomen. Uit de tabel is duidelijk te zien dat er sprake was van een positieve en toenemende handelsbalans over de periode 2005-2009. In het jaar 2005 bedroeg het handelsoverschot circa US\$ 69 mln en dit nam toe tot

¹ Bij het doorlichten van het bestaande verwerkingssysteem van Handelsstatistieken is ons gebleken dat er bij het gehele proces tot verwerking van de handelsstatistieken fouten zijn gemaakt die deels te wijten zijn aan ABSAS (het in de negentiger jaren op maat geproduceerde verwerkingssysteem van het ABS)

Het ABS is druk doende de Handelsstatistieken te corrigeren en heeft de cijfers voor 2009 grotendeels reeds aangepakt. Ook de cijfers van 2008 zijn voor zeker 50% reeds gecorrigeerd. Het ABS gaat (terugwerkend) gestaag door met het corrigeren van de handelsstatistieken op transactiebasis, maar uiteraard genieten de recente(re) handelsstatistieken prioriteit.

US\$ 336 mln in het jaar 2008; het grootste handelsoverschot in de laatste vijf jaar. Uit de voorlopige cijfers blijkt dat in 2009 dit overschot aanzienlijk afnam tot circa US\$ 11 mln.

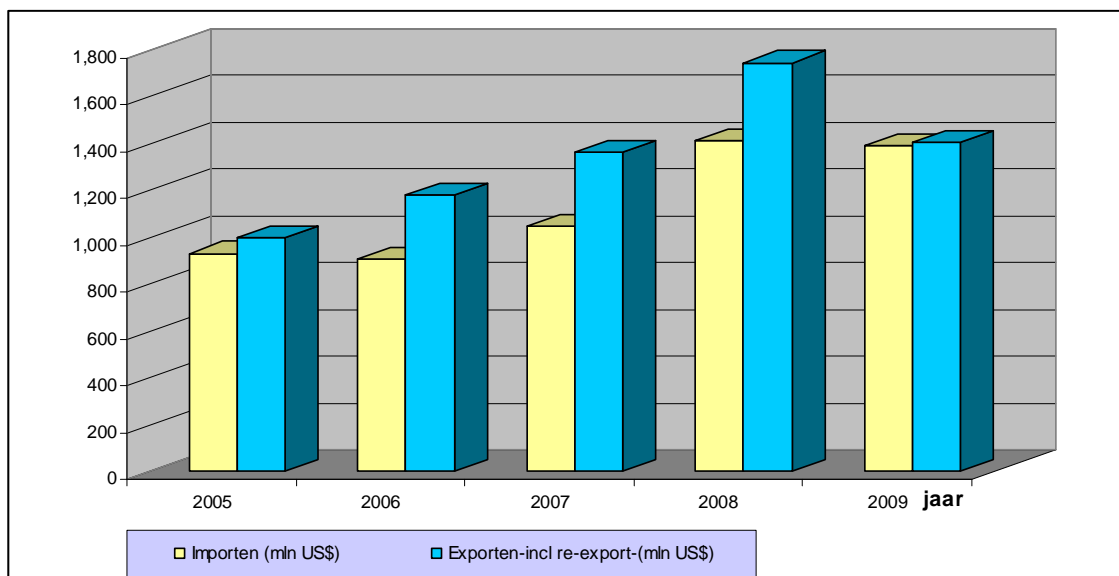
Tabel II.5.11: Handelsbalans van Suriname in US\$

Periode	Importen	Exporten 1)	Handelsbalans
2005	927,920,412	997,428,200	69,507,788
2006	902,602,314	1,174,592,523	271,990,209
2007	1,044,882,186	1,359,056,851	314,174,665
2008	1,406,697,488	1,743,401,531	336,704,043
2009	1,390,672,348	1,401,838,557	11,166,209

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

1): inclusief weder-exporten

Grafiek II.5.7: Importen en exporten van Suriname 2005 - 2009

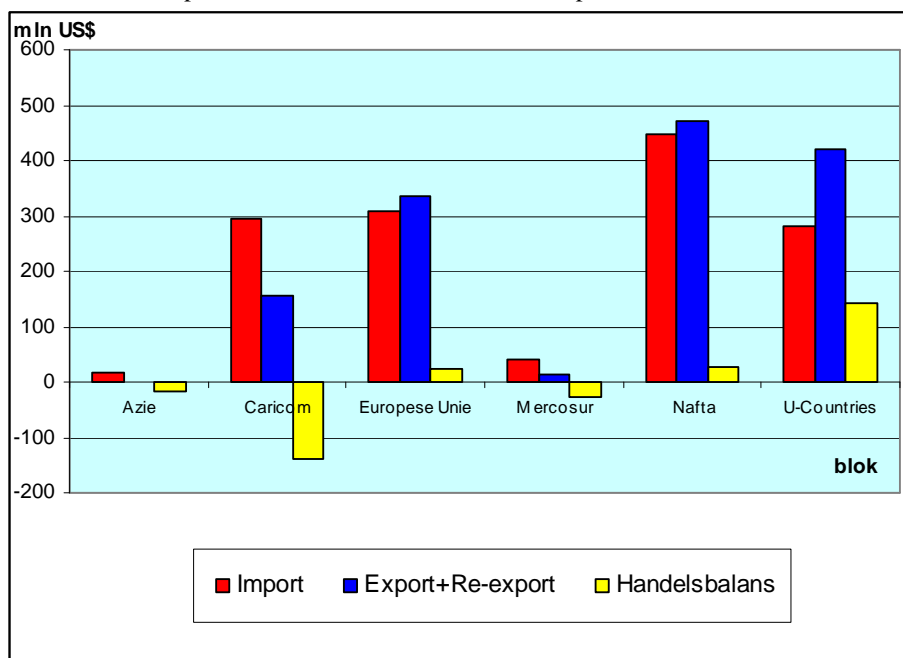
De handelspartners van Suriname zijn als volgt: ASEAN (Association of Southeast Asian Nations), CARICOM (Caribbean Community), EU (Europese Unie), MERCOSUR (Common Market of South American States), NAFTA (North-American Free Trade Agreement) en UC (Unaffiliated countries, oftewel landen die zich bij geen enkel blok hebben aangesloten).

Tabel II.5.12: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname per Handelsblok 1^e en 2^e kwartaal 2009 (in US\$)

Handelsblok	Import	Export (inc. Re-export)	Handelsbalans
Azie	18,251,765	583,85	-17,667,915
Caricom	294,899,820	157,147,844	-137,751,975
Europese Unie	309,742,714	334,999,687	25,256,973
Mercosur	40,892,294	15,368,911	-25,523,383
Nafta	446,293,060	472,295,834	26,002,774
Niet Geclass. Landen	280,592,696	421,442,431	140,849,734
Totaal	1,390,672,348	1,401,838,557	11,166,209

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Grafiek II.5.8: Exporten en handelsbalans van Suriname per handelsblok 2009

II.5.6 Werkgelegenheid en Werkloosheid

In deze paragraaf zal zowel de werkgelegenheid als de werkloosheid belicht worden, waarbij hoofdzakelijk aan Paramaribo en Wanica (al geruime tijd samen goed voor meer dan 2/3 deel van de Surinaamse bevolking) aandacht wordt besteed. Om elk misverstand te voorkomen, een werkloze is iemand die (1) niet werkt, en (2) wil werken, en (3) onmiddellijk beschikbaar is voor werk en (4) actief naar werk zoekt. Dit is de strikte ILO definitie waaraan Statistiekbureaus over de hele wereld zich dienen te houden. Omdat de ILO rekening houdt met bepaalde situaties op de arbeidsmarkt van lidlanden die eventueel niet bevordelijk zijn voor het actief zoeken naar werk is ook een zogenaamde ruime (=örelaxedö) definitie toegestaan, waarbij slechts met (1), (2) en (3)

rekening wordt gehouden. De personen die niet actief naar werk zoeken worden 'discouraged workers' (ontmoedigde personen) genoemd. Het wordt benadrukt dat de cijfers die doorgaans gepubliceerd worden, de cijfers conform de strikte definitie zijn, maar dat het ABS onderstaand waar mogelijk beide opties presenteert.

Tabel II.5.13: Arbeidsmarkt informatie Paramaribo en Wanica, 1997-2009

jaar	Werkenden (a)	Werklozen (b)	Discouraged Workers (c)	Strikt (3) Werkloosheids-% $d=100 \times b/(a+b)$	Ruim (4) Werkloosheids-% (e) = $100 \times [(b+c)/(a+b+c)]$
1997	84,267	9,196	7,555	10	17
1998	88,106	10,475	6,605	11	16
1999	92,747	12,647	5,801	12	17
2000	95,374	15,226	.	14	.
2001	97,872	15,575	.	14	.
2002	105,129	11,239	.	10	.
2003 ¹⁾	111,547	7,817	.	7	.
2004 ²⁾	112,158	10,262	3,904	8	11
2005#	118,044	14,723	7,076	11	16
2006#	119,774	16,774	6,998	12	17
2007#	124,118	14,806	6,335	11	15
2008	127,162	13,082	5,713	9	13
2009	126,37	12,525	7,006	9	13

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

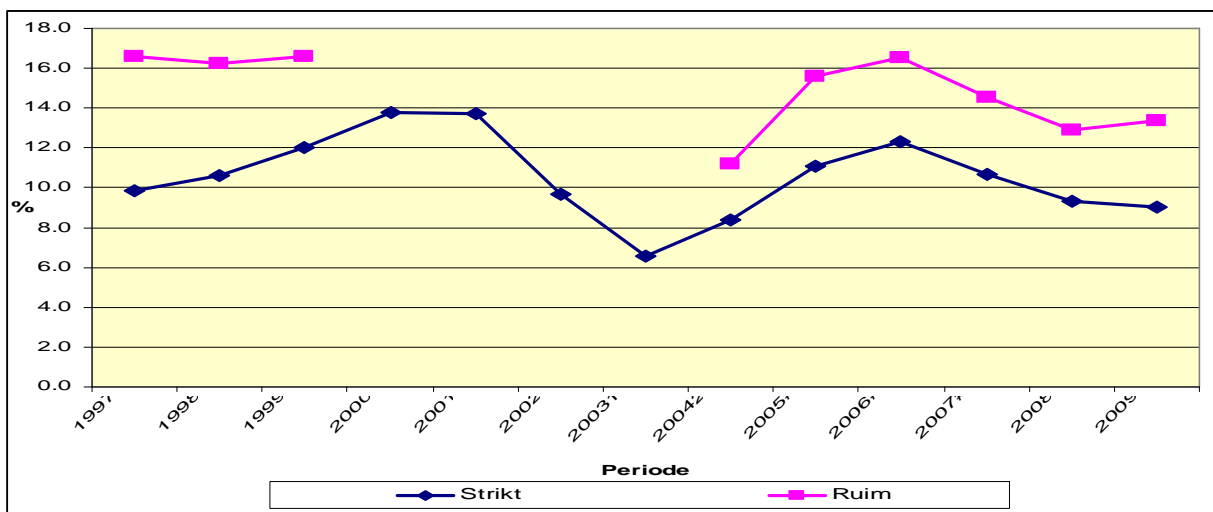
Gereviseerd cijfer

1) betreft cijfers van het 1^e halfjaar;

2) Census 2004 cijfer

3) Werkloosheidspercentages in 'enge' zin of 'strikte' zin 4) Werkloosheidspercentages in 'ruime' of 'relaxeerde' zin

Grafiek II.5.9: Werkloosheidscijfers (strikt en ruim) in Paramaribo en Wanica (1997-2009)

Het hoogste werkloosheidspercentage (circa 14%) in beschouwde periode hebben wij gehad in de jaren 2000 en 2001 en het laagste cijfer in 2003. Voor wat betreft de hoogste cijfers inzake de ruime opvatting betreffende werkloosheid dienen we te kijken naar de jaren 1997, 1999 en 2006 steeds circa 17%. Overigens zijn er ook in Suriname enkele ongelijkheden in werkloosheidscijfers, die worden verhuld door het gemiddelde en door de geografische beperking, waarbij regulier slechts in Paramaribo en Wanica wordt gemeten. Het gaat om de ongelijkheden naar leeftijd en district. Op de ongelijkheden naar leeftijd gaan we nu niet in, maar vanwege de beschikbaarheid van de resultaten van het Huishoudbudgetonderzoek, wensen we meer geografische details te rapporteren voor de jaren 2004 (Census 7), en 2007 (Huishoudbudgetonderzoek 2007/2008).

Tabel II.5.14: Werkloosheidscijfers (derde kwartaal) in geselecteerde districten, 2004, 2007, 2009

District	Werkloosheid-% (derde kwartaal)				derde kwartaal	
	2004		2007		2009	
	Strikt	ruim	Strikt	Ruim	Strikt	Ruim
Paramaribo	8.6	11.2	14	18.3	8.8	13.1
Wanica	7.9	11.3	11	13.6	6.4	11.5
Nickerie	9.3	14.7	8.7	10.6	7.0	10.3
Coronie	27.3	32.7	23.1	31.3	na	na
Saramacca	8.4	13.4	11.5	15.3	na	na
Commewijne	7.1	11.5	8.1	12.3	na	na
Paramaribo+Wanica	8.4	11.2	13.1	16.9	na	na
6 districten	8.5	11.8	12.3	16.0	na	na

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Voor alle zes districten tezamen en voor Paramaribo en Wanica tezamen is over de beschouwde periode zowel het strikte als het ruime cijfer gestegen in 2007. Alleen Nickerie en Coronie laten over 2004-2007 een daling zien. Eerder was erop gewezen dat het van belang is de geografische dekking van de steekproefonderzoekingen, gericht op het verzamelen van arbeidsmarktinformatie, uit te breiden. Tegen deze achtergrond is het streven van het ABS om daar inderdaad op regelmatige basis invulling aan te geven.

II.6 De monetaire ontwikkeling in 2009 en de eerste helft van 2010

II.6.1 Algemeen

De monetaire ontwikkeling heeft in 2009 een bevredigend verloop gehad. De negatieve implicaties van de in 2008 ontstane mondiale financiële crisis c.q. economische recessie zijn vooralsnog beperkt gebleven voor ons land. De impact van de verminderde deviezen- en staatsinkomsten uit vooral de bauxietsector en in mindere mate uit de aardoliesector, is redelijk beheersbaar gebleven mede door de opgebouwde financiële reserves van de Staat en de hausse van de prijs op de internationale goudmarkt. Ook al zouden de in augustus 2009 aan Suriname toegewezen speciale trekkingsrechten (Special Drawing Rights (SDR)) ad circa US\$ 125 mln door het IMF buiten beschouwing worden gelaten, dan nog blijkt de monetaire reserve in 2009 op eigen kracht van de economie verder te zijn gestegen met bijkans US\$ 60 mln. Echter, het aanspreken van de financiële reserves heeft geresulteerd in een afname van de staatsfinanciën en bijgevolg een toename van de binnenlandse liquiditeiten.

De economische recessie heeft een positieve weerslag gehad op de inflatie, welke aanzienlijk terugliep in 2009. Ook in dit opzicht blijkt de doorwerking van importinflatie voor het verloop van het binnenlands prijspeil van een kleine open economie als de Surinaamse. De binnenlandse wisselkoersontwikkeling vertoonde een minder positief beeld gedurende 2009. In de eerste helft van 2010 nam de afwijking met de door de Centrale Bank van Suriname (CBvS) vastgestelde referentiekosten voor de vrije valutamarkt in het transactieverkeer, gestaag toe. De invloed hiervan op het algemeen prijspeil was beduidend. Hoewel de wereldeconomie thans in een herstelfase lijkt te zullen verkeren en dus een significante afname in de staatsontvangsten niet verwachtbaar is, blijft prudentie bij de staatsuitgaven van uiterst belang voor behoud van stabiliteit op monetair gebied. Consistentie tussen beleidsmaatregelen, in het bijzonder tussen budgettaire en monetaire acties, is onontbeerlijk.

II.6.2 Inflatie

Onder invloed van de dalende wereldmarktprijzen van vooral voedsel en brandstof, welke zich in het 4^e kwartaal van 2008 plaatsvond, daalde de inflatie aanmerkelijk in 2009. De jaareinde inflatie (december tot december) werd volgens het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) genoteerd 1.3%, terwijl er gemiddeld voor het jaar zelfs een deflatie van 0.1% werd vastgesteld. In de eerste helft van 2010, met name in de maanden mei en juni, was de inflatie evenwel toegenomen tot 6.5% (juni 2010 ten opzichte van december 2009). De 12-maands voortschrijdende inflatie in juni 2010 (ten opzichte van juni 2009) beliep 9.4%. Hier voltrokken zich de grootste stijgingen binnen de hoofdgroepen $\text{Voeding en niet-alcoholische dranken}$ (12.6%), $\text{Alcoholische dranken en tabak}$ (5.7%) en Woninginrichting (5.4%). Gelet op het significant gewicht van Voeding en niet-

alcoholische dranken in ons consumptiepakket, is hun prijsontwikkeling bepalend geweest voor de inflatie in de eerste helft van 2010. Deze prijsstijgingen houden hoofdzakelijk verband met het verloop van de wisselkoers op de vrije valutamarkt vanaf april 2010.

II.6.3 Wisselkoersbeleid

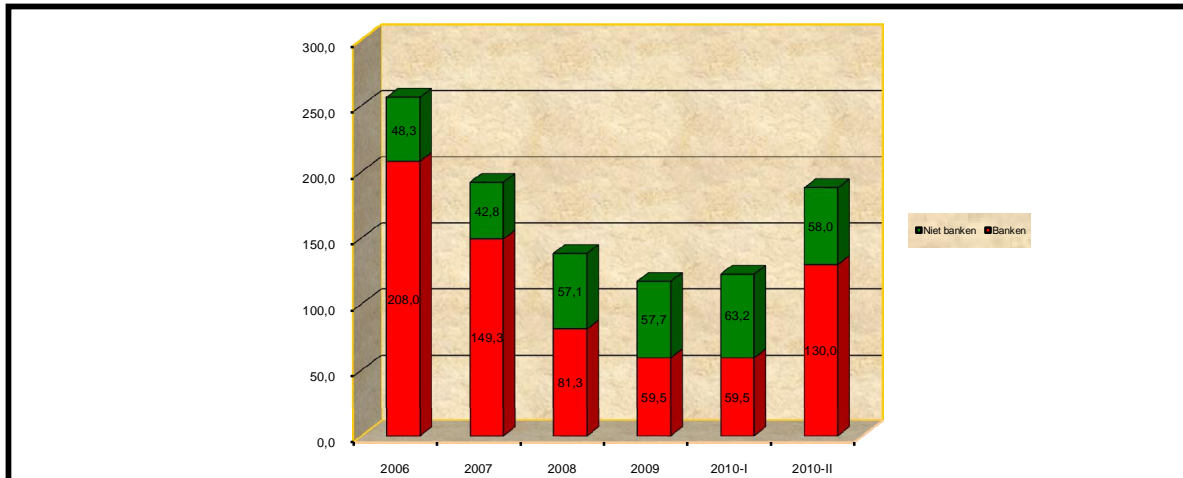
De officiële wisselkoersnotering voor de Amerikaanse dollar is in de analyseperiode gehandhaafd op SRD 2,71 en SRD 2,78 per US-dollar bij respectievelijk aankoop en verkoop. Daarentegen fluctueerde de wisselkoers van de euro tengevolge van de volatiliteit op de internationale valutamarkten. Op de vrije valutamarkt was gedurende 2009 een zekere instabiliteit merkbaar. De CBvS heeft onder andere via gerichte valuta-interventies en andere maatregelen getracht om de kwetsbaarheid van de vraag- en aanbodverhoudingen op de vrije valutamarkt te beperken, wat echter niet altijd even succesvol bleek. Hierbij is een combinatie van de sterk toegenomen liquiditeitsmassa als gevolg van de stijgende overheidsbestedingen, in zowel lopende als kapitaaluitgaven (verkiezingen, infrastructurele projecten en Fiso-2) en de onzekerheid en de speculatie rond de verkiezingen herkenbaar. De accelererende depreciaties van de wisselkoersen in mei en juni 2010 duiden erop dat factoren als speculatie en onzekerheid belangrijke drijfveren zijn van de fluctuaties bij de koersvorming op de valutamarkt.

II.6.4 Beleid naar de Staat toe

De kredietverlening van de CBvS aan de Staat steeg in 2009, doch bleef binnen het plafond dat wordt voorgeschreven in artikel 21 van de Bankwet. Het budgettaire beleid resulteerde in een financieringstekort van circa SRD 226 mln in 2009 ($\pm 3\%$ van het bbp). De inkomsten van de Staat stegen in 2009 met $\pm 17\%$, terwijl de uitgaven stegen met $\pm 44\%$. De implementatie van de eerste fase van het nieuwe beloningsstructuur conform het Fiso-rapport (Fiso-I) en het versneld uitvoeren van infrastructurele werken hebben geresulteerd in verslechtering van de staatsfinanciën. Het positief saldo van de Staat bij de CBvS ad SRD 109,3 mln per eind 2008 is hierdoor omgeslagen in een debetstand van SRD 196,7 mln per ultimo 2009. Per juni 2010 beliep de debetstand SRD 187,9 mln (zie bijlage V). Anderzijds heeft de Staat zijn voorschot bij de CBvS ad SRD 22,3 mln in mei 2009 volledig afgelost. In tegenstelling tot de SRD-sfeer namen de staatsmiddelen in de vreemdevalutasfeer toe. De tegenwaarde van deze vreemdevalutategoeden steeg van SRD 120,3 mln per eind 2008 naar SRD 162 mln per ultimo 2009. Aan het eind van juni 2010 was de stand opgelopen tot SRD 206,8 mln. Bij de algemene banken namen de staatstegoeden in 2009 toe met SRD 33,1 mln, terwijl de aflossingen op de schatkistpromessen SRD 21,3 mln beliepen (zie bijlage VII). De Staat heeft in het tweede kwartaal van 2010 echter wederom een beroep op financiering door de algemene banken moeten doen. Het totaal aan

uitgegeven schatkistpromessen (nominale waarde) bedroeg per ultimo 2009 en juni 2010 respectievelijk SRD 117,2 en SRD 188 mln (zie grafiek II.6.1). De discontovoet op schatkistpromessen bleef gehandhaafd op 7.5% per jaar.

Grafiek II.6.1: Schatkistpromessen naar houder (in mln SRD)

II.6.5 Beleid naar de Algemene Banken toe

Het beleid van de CBvS richt zich toe op de beheersing van de kredietverlening van de algemene banken. Het kasreservepercentage is gedurende het gehele jaar in 2009 gehandhaafd op 25%. Het effectieve kasreservepercentage voor deze banken, met uitzondering van de kasreservemiddelen die voor de 7%-woningbouwfinanciering zijn aangewend, beliep tot 16% per eind 2009. Het kasreservepercentage voor de öreserve baseö in vreemde valuta bleef eveneens stationair op 33 %. Gedurende 2009 alsook in de eerste helft van 2010 hebben de banken naar tevredenheid voldaan aan hun respectieve kasreserveverplichtingen.

Op 1 juni 2010 heeft de Cooperatieve Spaar- en Kredietbank Godo G.A. de status van een algemene bank en tevens deviezenbank verkregen. Deze negende algemene bank is eveneens onder de kasreservegeling gebracht, zij het tegen een afwijkend SRD-kasreservepercentage. In de gepresenteerde monetaire data van juni 2010 zijn de statistieken van voornoemde eveneens geïncorporeerd.

De 7%-woningbouwfinanciering voor de middenstand uit de kasreservemiddelen wordt voortgezet. Het financieringsplafond is 10% van de öreserve baseö. Ultimo december 2009 hadden de banken als totaliteit SRD 170 mln (december 2008: SRD 146,7 mln) uitstaan aan deze hypotheekleningen, waarmee de bouw van 1.499 nieuwe woningen, de afbouw van 585 woningen en de renovatie c.q.

uitbreiding van 824 woningen werden gefinancierd. Per eind juni 2010 bedroeg de kredietportefeuille SRD 182,8 mln, hiermede werden 1.608 nieuwbouwwoningen, 620 afbouwwoningen en 857 woningrenovaties c.q. óitbreidingen gefinancierd. Per eind juni 2010 hadden de banken als totaliteit ruim 88% van hun beschikbare kredietruimte uit de kasreserves reeds benut.

Rentetarieven en stand naverwisseling Sf-bankbiljetten

De rentetarieven van de CBvS zijn in de analyseperiode ongewijzigd gebleven op 9% per jaar.

De omvang van de buiten omloop gestelde doch verwisselbare guldenbankbiljetten is, zoals verwacht, verder teruggelopen. In 2009 werd in totaal voor een bedrag van SRD 31.026,18 naverwisseld bij de CBvS. Gedurende het eerste halfjaar van 2010 bedroeg de naverwisseling SRD 18.749,39. Tot en met juni 2010 bedroeg de totale uitbetaling aan naverwisseling SRD 2,1 mln oftewel 26.2% van de per 31 mei 2004 geregistreerde nominale waarde van niet ter verwisseling aangeboden Sf-bankbiljetten. Uitgaande van de waarde van de bankbiljetten die er eind 2003 in omloop waren, bleek dat per ultimo juni 2010 reeds 97.2% daarvan te zijn naverwisseld.

II.6.6 De ontwikkeling van de binnenlandse liquiditeitenmassa

Ontwikkeling geldaggregaten

De geldaggregaten namen in 2009 sterk toe ten opzichte van het jaar daarvoor. De binnenlandse liquiditeitenmassa (M2) steeg met SRD 402,8 mln (25.8%) tot SRD 1.961,4 mln aan het einde van 2009 (zie tabel II.6.1). In het eerste halfjaar van 2010 nam M2 toe met SRD 218,9 mln (11.2%) tot SRD 2.180,3 mln per ultimo juni 2010. M1 groeide in 2009 met SRD 336,7 mln (24.9%) tot SRD 1.688,5 mln per ultimo december. In de eerste helft van 2010 bedroeg de toename SRD 214,2 mln (12.7%), tot SRD 1.902,7 mln per eind juni 2010. De groei van de binnenlandse liquiditeitenmassa was vooral het gevolg van de navenante groei van de primaire liquiditeiten.

Uit de verhoudingen binnen het geldaanbod blijkt dat de afname van het aandeel van het chartaal geld zich verder voortzette in 2009 en in het eerste halfjaar van 2010 tot respectievelijk 35% en 33.4%. Het aandeel van het giraal geld nam daarentegen juist toe.

Tabel II.6.1: Binnenlandse liquiditeitenmassa en veranderingen daarin.

Omschrijving	2006	2007	2008	2009*	2010*)	
					I	II
in miljoenen Surinaamse dollars						
Chartaal geld	370,2	434,8	488,4	591,0	580,8	635,7
Giraal geld	571,1	743,1	863,4	1.097,5	1.165,4	1.267,0
Primaire liquiditeiten (M1)	941,3	1.177,9	1.351,8	1.688,5	1.746,2	1.902,7
Secundaire liquiditeiten	140,7	182,4	206,8	272,9	275,7	277,6
Binnenlandse liquiditeitenmassa (M2)	1.082,0	1.360,3	1.558,6	1.961,4	2.021,9	2.180,3
In procenten						
Chartaal geld	39,3	36,9	36,1	35,0	33,3	33,4
Giraal geld	60,7	63,1	63,9	65,0	66,7	66,6
Primaire liquiditeiten	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Primaire liquiditeiten	87,0	86,6	86,7	86,1	86,4	87,3
Secundaire liquiditeiten	13,0	13,4	13,3	13,9	13,6	12,7
Binnenlandse liquiditeitenmassa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentuele mutatie						
Primaire liquiditeiten	35,0	25,1	14,8	24,9	3,4	9,0
Secundaire liquiditeiten	59,5	29,6	13,4	32,0	1,0	0,7
Binnenlandse liquiditeitenmassa	37,7	25,7	14,6	25,8	3,1	7,8

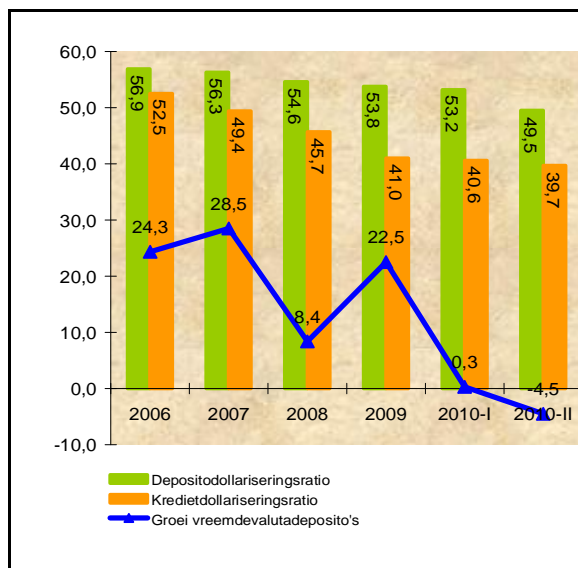
Bron: Centrale Bank van Suriname

* voorlopige cijfers

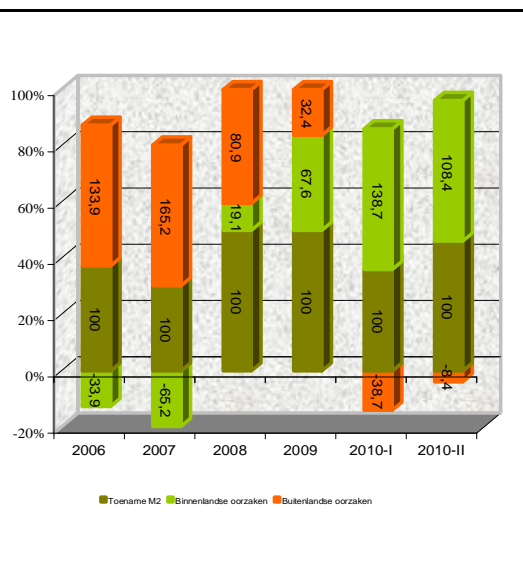
De groei van de totale deposito's (rekening-couranttegoeden, spaargelden en termijndeposito's) van ingezetenen in vreemde valuta bij de algemene banken accelereerde van 8.4% in 2008 naar 22.5% in 2009 (zie grafiek II.6.2). Deze deposito's hadden per ultimo van 2009 een niveau van SRD 2.200,2 mln (\pm US\$ 812 mln) bereikt en tegen eind juni 2010 daalde de omvang tot SRD 2.107,5 mln (\pm US\$ 778 mln), welke afname mede voortvloeide uit de aankoop van Staatsolieobligaties in mei 2010 door de private sector. De daling van de *deposito-dollariseringsratio*¹ zette zich voort van 53.8% naar 49.5% voor respectievelijk eind december 2009 en eind juni 2010 (zie grafiek II.6.2).

¹ Verhouding vreemde valuta deposito's in % van de totale deposito's (in lokale en vreemde valuta) der algemene banken.

Grafiek II.6.2: Indicatoren van dollarisering

Grafiek II.6.3: Liquiditeitscreatie naar binnen- en buitenlandse oorzaken

Oorzaken van de mutaties in de binnenlandse liquiditeitenmassa

Grafiek II.6.3 en in bijlage IV worden de oorzaken van de mutaties in M2 geïllustreerd, welke onderverdeeld zijn naar binnen- en buitenlandse factoren. Opvallend is de aanzienlijke bijdrage van binnenlandse invloeden in de liquiditeitscreatie in 2009 en meer nog in de eerste helft van 2010.

De liquiditeitscreërende instellingen

De mate waarin de liquiditeitscreërende instellingen, namelijk de CBvS, Thesaurie en de algemene banken in 2009 en in het eerste halfjaar van 2010 bijdroegen aan de liquiditeitscreatie wordt in tabel II.6.2 weergegeven (zie ook bijlage IVb). De binnenlandse liquiditeitscreatie ad SRD 272,2 mln kwam voor circa tweederde deel (SRD 188,7 mln) tot stand via de CBvS middels intering door de Staat op zijn tegoeden bij de CBvS alsook door opname van voorschotten door de Staat bij de CBvS uit hoofde van artikel 21 van de Bankwet. De bruto geldcreatie via de algemene banken beliep tot SRD 85,5 mln hetgeen een uitvloeisel is van de kredietverlening aan de private sector. In procenten uitgedrukt waren de bijdragen van de CBvS, algemene banken en Thesaurie respectievelijk 69.3%, 31.4% en -0.7%. In de eerste helft van 2010 vond liquiditeitscreatie plaats ten bedrage van SRD 255,6 mln, waarbij de bijdragen van de CBvS, algemene banken en Thesaurie als volgt waren: 56%, 43.7% en 0.3% (zie bijlage IVc). Wat de buitenlandse oorzaken betreft, kwam de liquiditeitsverruiming ad SRD 130,6 mln (zie bijlage IVb) in 2009 overwegend via de CBvS tot stand en hield verband met het betalingsbalansoverschot.

Tabel II.6.2: Liquiditeitscreatie door liquiditeitcreërende instellingen (in mln SRD)

Omschrijving	2006	2007	2008	2009*	2010*	
					I	II
Centrale Bank van Suriname	195,0	216,7	26,6	335,2	76,2	23,2
Staat als uitgeefster van munten	-2,5	-2,8	-3,7	-2,0	0,2	0,6
Algemene banken	9,3	64,4	175,4	69,6	-15,9	134,6
Totaal	201,8	278,3	198,3	402,8	60,5	158,4

Bron: Centrale Bank van Suriname

*) Voorlopige cijfers

Centrale Bank van Suriname

Door de toegenomen vorderingen op de Staat en de afname van staatstegoeden bij de CBvS steeg het netto binnenlands actief van de CBvS met SRD 188,7 mln in 2009 (2008: afname SRD 161,2 mln) (zie tabel II.6.3). Ook in het eerste halfjaar van 2010 was een vergelijkbaar beeld te constateren; het netto binnenlands actief van de CBvS nam toe met SRD 143,1 mln.

Het netto buitenlands actief van de CBvS steeg in 2009 met SRD 146,5 mln (2008: SRD 187,8 mln). De toename liep gepaard met de groei van de netto goud- en deviezenpositie van de CBvS. In 2009 nam deze positie toe met ruim US\$ 191 mln (41%) tot US\$ 658,7 miljoen per eind 2009. Binnen deze toename is een bedrag van ruim US\$ 125 mln toe te schrijven aan de aan Suriname toegekende SDR ϕ door het IMF. In de eerste helft van 2010 daalde het netto buitenlands actief van de CBvS met SRD 43,7 mln. Bijgevolg daalde de netto goud- en deviezenpositie van de CBvS tot US\$ 634,8 mln per juni 2010 (zie bijlage 1).

Tabel II.6.3: Liquiditeitscreatie door de Centrale Bank van Suriname (in mln SRD)

Omschrijving	2006	2007	2008	2009*	2010*	
					I	II
Toename (+) netto binnenlands actief	-78,1	-215,3	-161,2	188,7	88,5	54,6
Toename (+) netto buitenlands actief	273,1	432,0	187,8	146,5	-12,3	-31,4
Totaal	195,0	216,7	26,6	335,2	76,2	23,2

Bron: Centrale Bank van Suriname

*Voorlopige cijfers

Algemene banken

De verminderde kredietuitzetting bij de algemene banken resulteerde in een aanzienlijke afname van het netto binnenlands actief in 2009 vergeleken met het jaar daarvoor. In 2008 steeg dit actief met SRD 202,8 mln en in 2009 met SRD 85,5 mln (zie tabel II.6.4). Deze ontwikkeling was als gevolg van een sterke groei in de eigen en lang termijn aangetrokken middelen tegenover een afnemende groei bij de kredietverlening. In het eerste halfjaar van 2010 (met name in het tweede kwartaal) nam de kredietverlening aan de private sector en aan de Staat aanzienlijk toe waardoor het netto binnenlands actief met SRD 111,7 mln steeg. Vermeldenswaard is dat de toename deels te verklaren is door de bijdrage van de kredietportefeuille van de Coöperatieve Spaar- en Kredietbank Godo G.A.

Het netto buitenlands actief van de algemene banken daalde in 2009 met SRD 15,9 mln, maar steeg in de eerste helft van 2010 met SRD 7 mln. De Algemene banken noteerden eind juni 2010 een netto deviezenpositie van ±US\$ 22 mln (dit komt overeen met 3% van de monetaire reserve per die datum).

Tabel II.6.4: Liquiditeitscreatie door de algemene banken (in mln SRD)

Omschrijving	2006	2007	2008	2009*	2010*	
					I	II
Toename (+) netto binnenlands actief	12,2	36,7	202,8	85,5	-4,8	116,5
Toename (+) netto buitenlands actief	-2,9	27,7	-27,4	-15,9	-11,1	18,1
Totaal	9,3	64,4	175,4	69,6	-15,9	134,6

Bron: Centrale Bank van Suriname

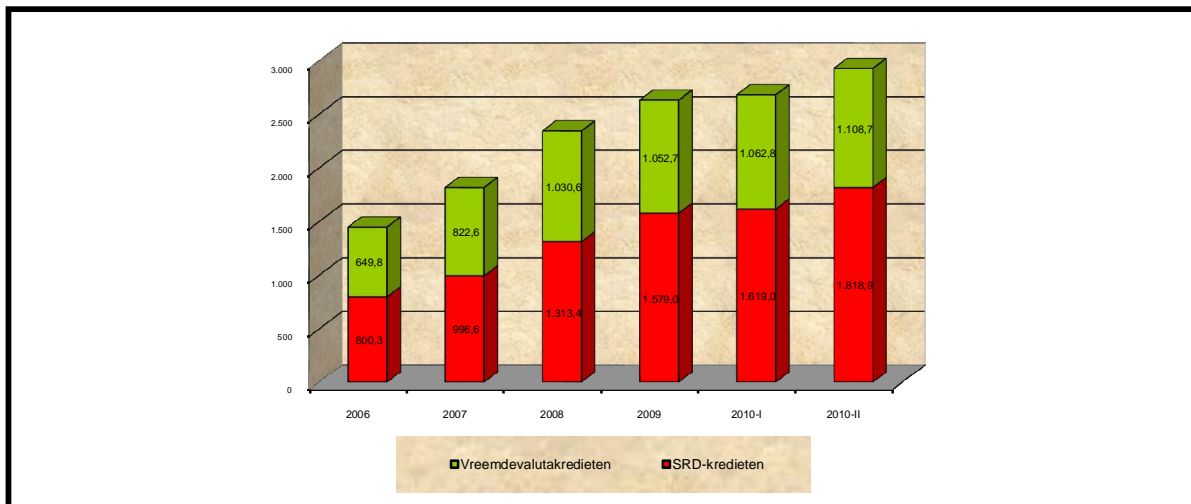
* voorlopige cijfers

II.6.7 Kredietverlening en beleggingen der algemene banken

De groeivoet van de gemiddelde reserve base \varnothing in Surinaams courant steeg van 15.3% in 2008 naar 28.5% in 2009 en kwam overeen met de groei van de binnenlandse liquiditeitenmassa. De gemiddelde reserve base \ddot{o} en de verplichte kasreserves bedroegen aan het eind van 2009 respectievelijk SRD 1.886,3 mln en SRD 479,9 mln (zie bijlage XIV). De daadwerkelijk bij de CBvS aanwezige kasreserves beliepen per eind 2009 tot SRD 309,9 mln, hetgeen correspondeert met een effectief kasreservepercentage van 16%, zoals reeds eerder werd aangegeven. Ultimo juni

2010 had de reserve base een omvang van SRD 2.091,0 mln, en een kasreserve van SRD 337,7 mln noteerde. De reserve base in vreemde valuta gaf eveneens een sterke groei in 2009 aan. De gemiddelde reserve base in US-dollars steeg met US\$ 90,9 mln ofwel 24,5% (2008: 8.7%) tot US\$ 461,5 mln per ultimo 2009 (zie bijlage XIV-1). De toename in de öreserve baseö in euro met p 37,1 mln ofwel 18.8% (2008: 9.8%) beliep tot p 234,9 mln aan het eind van 2009 (zie bijlage XIV-1a). De kasreserves in US-dollars en in euroø bereikte een hoogte van respectievelijk US\$ 153,8 mln en p 78,3 mln per eind 2009. In de eerste helft van 2010 verminderde de öreserve baseö in US-dollars met 4.2%, terwijl die in euro steeg met 20.7%. De laatst genoemde stijging vloeide mede voort uit de toename van de aantal banken en haar dienstverlenende activiteiten. De nominale kredietverlening en de beleggingen van de algemene banken namen in 2009 toe. Hierbij was de toename in de SRD-sfeer veel groter dan die in de vreemde valuta-sfeer (zie grafiek II.6.4), maar de SRD-kredietgroei in 2009 was lager dan het jaar daarvoor.

Grafiek II.6.4: SRD- en vreemde valutakredieten (in miljoenen Surinaamse dollars)

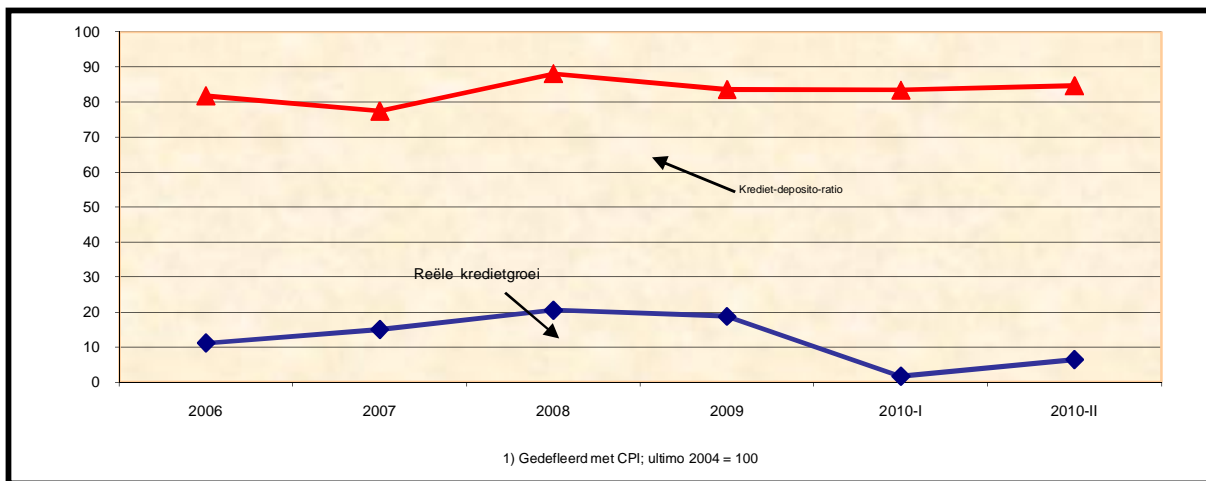

SRD-kredieten

De totale kredietverlening en beleggingen van de banken stegen in 2009 met SRD 265,6 mln ofwel 20.2% (2008: 31.8%) tot SRD 1.579 mln per ultimo van dat jaar. De terugval in de kredietgroei was een gevolg van zowel vraag- als aanbodfactoren. Aan de aanbodzijde hield de verminderde kredietgroei ondermeer verband met het prudente gerichte beleid van de banken bij de kredietverlening zoals de aanscherping van het kredietacceptatiebeleid en een strengere kredietbewaking. De lage inflatie en de afname van de economische groei in 2009 kunnen als oorzaken worden aangemerkt van de afgenomen vraag naar krediet.

De lage inflatie in 2009 noteerde een reële kredietgroei van 18.7% (2008: 20.5%) (zie grafiek II.6.5). De afgenomen kredietgroei leidde op zijn beurt tot een daling van de krediet-deposito-ratio tot 83.6% per ultimo 2009 (2008: 88.1%) (zie grafiek II.6.6). In het eerste halfjaar van 2010 nam de kredietverlening toe met SRD 239,9 mln (15.2%) tot SRD 1.818,9 mln per eind juni 2010. De krediet-deposito-ratio beliep tot 84.6%.

Grafiek II.6.5: Reële kredietgroei¹⁾ en krediet-deposito-ratio (in %)

Evenals in 2008 concentreerde de vraag naar krediet zich in 2009 overwegend bij de private sector. De bancaire vorderingen op de Staat namen juist af door de aflossingen op schatkistpromessen (zie bijlage X). In de eerste helft van 2010 veranderde het beeld en deed de Staat in toenemende mate een beroep op de financiering bij de banken. De beleggingen in schatkistpromessen stegen van SRD 58,7 mln per ultimo 2009 naar SRD 126,7 mln per eind juni 2010. Binnen de private sector concentreerde de vraag naar krediet bij de bedrijven zich vooral in de bouw- en constructiesector, handel en nijverheid. Bij de gezinnen lag het zwaartepunt bij de woningbouw, persoonlijke leningen en bij huurkoopfinanciering.

In bijlage IX-1 wordt de bestemming van de kredietverlening en beleggingen van de algemene banken, weergegeven en verdeeld naar direct en niet-direct productieve sectoren, weergegeven. De kredietverlening aan de direct productieve sectoren beliep per eind 2009 SRD 214,3 mln en aan de niet-direct productieve sectoren SRD 1.364,7 mln. De groei van de kredietverlening aan de woningbouwsector is in 2009 voor circa eenderde deel toe te rekenen aan de 7%-woningbouwkredieten uit de kasreservemiddelen. Binnen de totale kredietverlening en beleggingen nam het aandeel van de direct productieve sectoren met 0,9 procentpunt toe tot 13.6%. Ultimo juni 2010 beliep de kredietverlening aan de direct-productieve sectoren en niet direct-productieve sectoren tot respectievelijk SRD 239,1 mln (aandeel 13.1%) en SRD 1.579,8 mln (aandeel 86.9%).

Vreemde valutakredieten

De kredietverlening in vreemde valuta beliep per ultimo december 2009 respectievelijk US\$ 293,8 mln en ₧ 66 mln (zie bijlagen IX-2-1 en IX-2-2). Circa drievierde deel van de vreemdevalutakredieten werd verstrekt in US-dollar en de rest in euro. De tegenwaarde van deze vreemdevalutakredieten bedroeg SRD 1.052,7 mln (zie bijlage IX-2). De kredietgroei in deze categorie is marginaal geweest in 2009 (2.1%). Gegeven de wisselkoersontwikkeling in 2009 moet het valutarisico, zowel vanuit het perspectief van de banken als vanuit de kredietnemers als een belangrijke verklaring aangemerkt worden. Ook de verlaagde SRD-kredietrente ten opzichte van de vreemdevalutarente vermindert de vraag naar valuta krediet. Per eind juni 2010 beliep de kredietverlening tot US\$ 317,6 mln en ₧ 75 mln equivalent SRD 1.108,7 mln. De spreiding van de kredietverlening naar direct en niet direct-productieve sectoren met hun respectieve aandelen wordt in de bijlagen IX-2-1 en IX-2-2 weergegeven. De kredietverlening aan de niet direct-productieve sectoren blijft vooralsnog dominant.

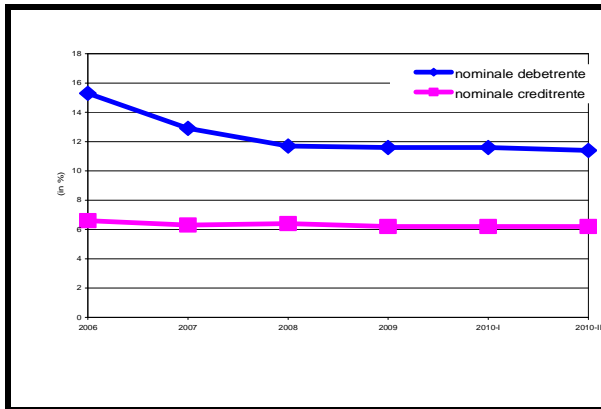
II.6.8 Rentestructuur

In de bijlagen XII is de rentestructuur van de kredietverlening en opgenomen middelen der algemene banken weergegeven, terwijl in de grafieken 6,7 en 8 en in de bijlage XII-3 de gewogen gemiddelde rentetarieven zijn vermeld. In het algemeen bleek dat de rentestand in 2009 verder te zijn gedaald.

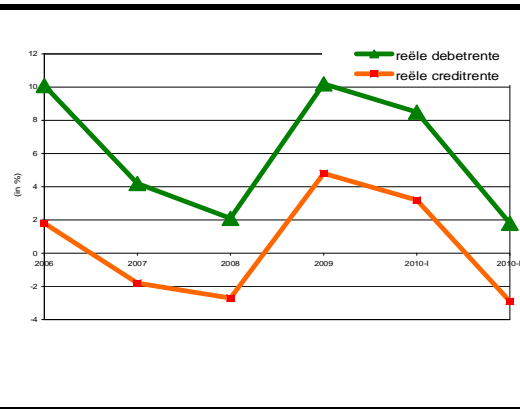
Surinaams courant

De gewogen gemiddelde debetrente daalde van 11.7% in 2008 naar 11.6% in 2009, terwijl de creditrente in dezelfde periode afnam van 6.4% naar 6.2% (zie grafiek II.6.6). De reële debet- en creditrente beliepen in 2009 respectievelijk 10.2% en 4.8% (zie grafiek II.6.7). Deze hoge percentages zijn als gevolg van de lage inflatie in 2009. Ultimo juni 2009 bereikte de krediet- en depositorente een hoogte van respectievelijk 11.4% en 6.2%. In reële termen beliepen deze rentes respectievelijk 1.8% en -2.9%.

Grafiek II.6.6: Nominale gewogen gemiddelde rente

Grafiek II.6.7: Reële gewogen gemiddelde rente

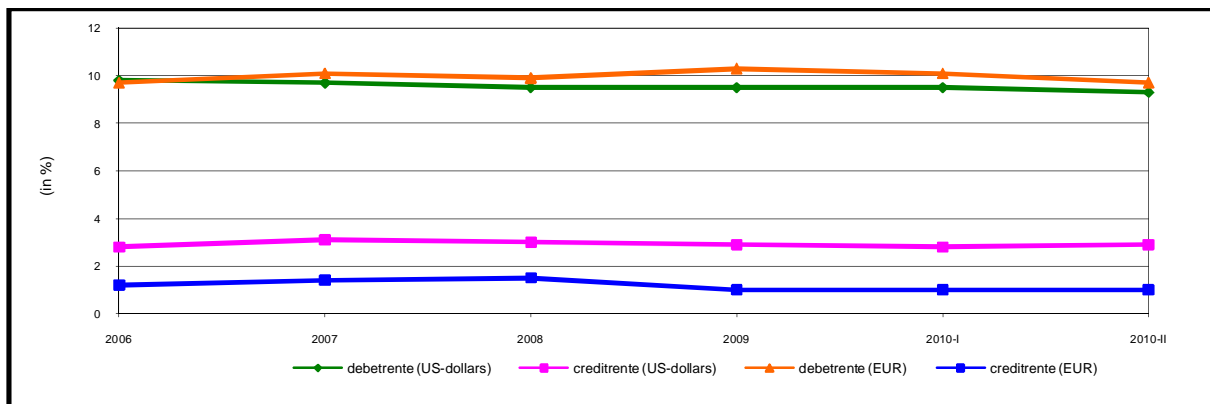

Bron: Centrale Bank van Suriname

Vreemde valuta

De gewogen gemiddelde rente op kredieten respectievelijk deposito's in US-dollars beliep 9.5% en 2.9% per eind 2009. Ultimo juni 2010 daalde de debetrente tot 9.3%, terwijl de creditrente ongewijzigd bleef (zie grafiek II.6.8). De gewogen gemiddelde rente op kredieten respectievelijk deposito's in euro's stond per ultimo 2009 genoteerd 10.3% en 1.0%. Per juni 2010 waren deze rentetarieven respectievelijk 9.7% en 1.0%.

Grafiek II.6.8: Gewogen gemiddelde rentetarieven (in US\$ en EUR)

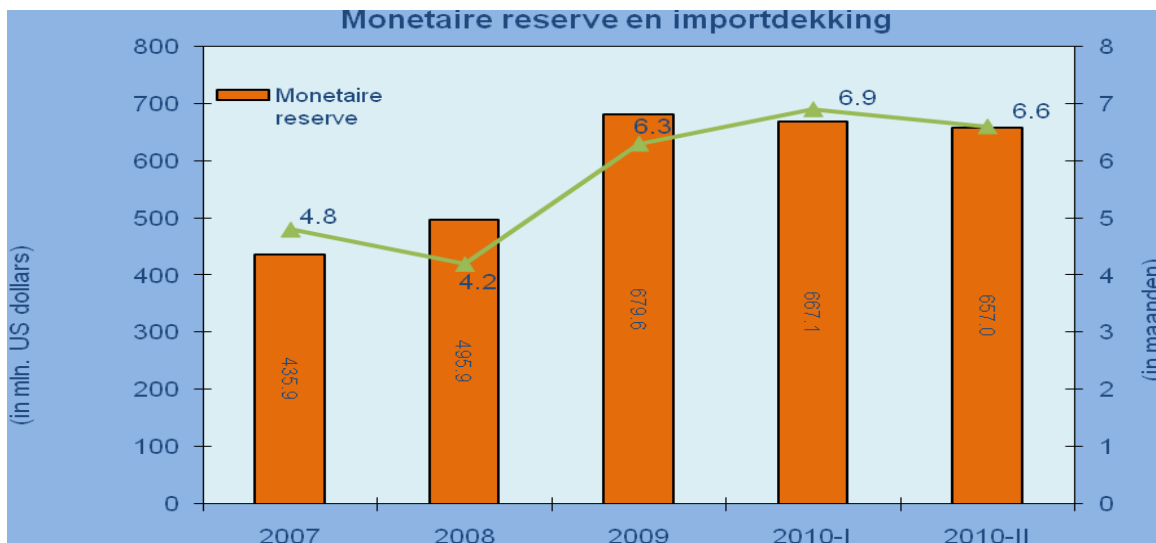

II.7 De ontwikkeling van de betalingsbalans in 2009 en de eerste helft van 2010

II.7.1 Algemeen

De betalingsbalans liet in 2009 in wezen een voortzetting van het beeld van 2008 registreren. De monetaire reserve gaf ondanks de zware mondiale recessie een toename te zien. Aan het einde van het jaar bedroeg de goud en deviezenvoorraad van Suriname US\$ 679,6 mln tegenover US\$ 495,9 mln in 2008 en markeerde derhalve een stijging van US\$ 183,7 mln. Deze stijging vloeide enerzijds voort uit de verrichtingen van voornamelijk de goud- en de aardolie-industrie die tezamen een exportwaarde van US\$ 1.154,2 mln vertegenwoordigden. Anderzijds kwam de stijging door de in augustus toegewezen trekkingsrechten door het Internationaal Monetair Fonds (US\$ 125,6 mln) tot stand. De stijging van de monetaire reserve had veel hoger kunnen uitvallen indien de deviezenovermakingen vanwege de bauxietsector niet drastisch teruggelopen waren. Daarnaast moest deze industrie, door het wegtrekken van BHP Billiton, ook nog een gevoelige klap incasseren. Bijgevolg liep de exportwaarde van aluinaarde aan het einde van 2009 naar het niveau van US\$ 322,9 mln terug(2008: US\$ 715,5 mln); een drastische daling dus van 54.8%. Deze daling heeft erin geresulteerd dat de bijdrage aan de groei aan de deviezenreserve ultimo december 2009 naar het niveau van US\$ 38,7 mln teruggelopen was (2008: US\$ 85,8 mln). Nochtans stond onze monetaire reserve garant voor een dekking van 6 maanden import; het dubbele dus van de internationaal aanvaardde dekking van 3 maanden import. (zie grafiek III.3.1). Tabel II.7.1 doet concluderen dat de exportwaarde van aluinaarde aan het einde van het eerste halfjaar van 2010 US\$ 194,4 mln bedroeg (2009-II: US\$ 169.3 mln) .

Grafiek II.7.1: Monetaire reserve en importdekking

In het eerste halfjaar van 2010 vertoonde de totale rekening van de betalingsbalans ten opzichte van dezelfde periode in 2009 een verslechtering, getuige het tekort van US\$ 13,5 mln tegen over een fors overschot van US\$ 129,8 mln in 2009-II. De verslechtering was het gevolg van een aanmerkelijk tekort van US\$ 316,9 mln dat zich in het eerste halfjaar van 2010 bij het particulier kapitaalverkeer liet optekenen. Tezamen met het tekort op de totale rekening van de betalingsbalans heeft het tekort op het kapitaalverkeer van de deviezenbanken ten bedrage van US\$ 9,1 mln aan het einde van het eerste halfjaar van 2010 (2009-II: 130,3 mln) geresulteerd in een mutatie van de monetaire reserve van negatief US\$ 22,6 mln.

Tabel II.7.1: Betalingsbalans op kasbasis (in miljoenen US\$)

Omschrijving	2007	2008	2009*	2009*	2010*
Goederenuitvoer	1317,2	1689,2	1410,2	651,9	827,4
(w.v. aluinaarde)	(704,6)	(715,5)	(322,9)	(169,3)	(194,4)
(w.v. aardolie)	(73,1)	(184,6)	(138,7)	(54,6)	(85,8)
(w.v. goud) 1)	(482,4)	(715,5)	(876,8)	(392,2)	(505,9)
(w.v. bacoven)	(21,0)	(34,0)	(26,4)	(16,6)	(16,1)
(w.v. overige)	(36,1)	(39,6)	(45,4)	(19,2)	(25,2)
Goedereninvoer	1125,1	1540,7	1373,8	663,2	627,2
Saldo Handelsbalans	192,1	148,5	36,4	-11,3	200,2
Saldo onzichtbaarverkeer 2)	21,1	-11,8	100,4	12,5	67,6
Saldo Lopende Rekening (I)	213,2	136,7	136,8	1,2	267,8
Overheidskapitaalverkeer	-8,5	29,1	-5,2	1,3	35,6
	4)	4)	4)	4)	4)
Particulier kapitaalverkeer 3)	-35,0	-106,6	-83,4	127,3	-316,9
Saldo Kapitaalrekening(II)	-43,5	-77,5	-88,6	128,6	-281,3
Saldo totale rekening= wijziging netto buitenlandse aktief (III=I+II)	169,7	59,2	48,2	129,8	-13,5
Kapitaalverkeer van deviezenbanken (IV)	5,0	0,8	135,5	0,5	-9,1
Mutatie monetaire reserve 5) (V=III+IV)	174,7	60,0	183,7	130,3	-22,6

*) Voorlopige cijfers

Bron: Centrale Bank van Suriname

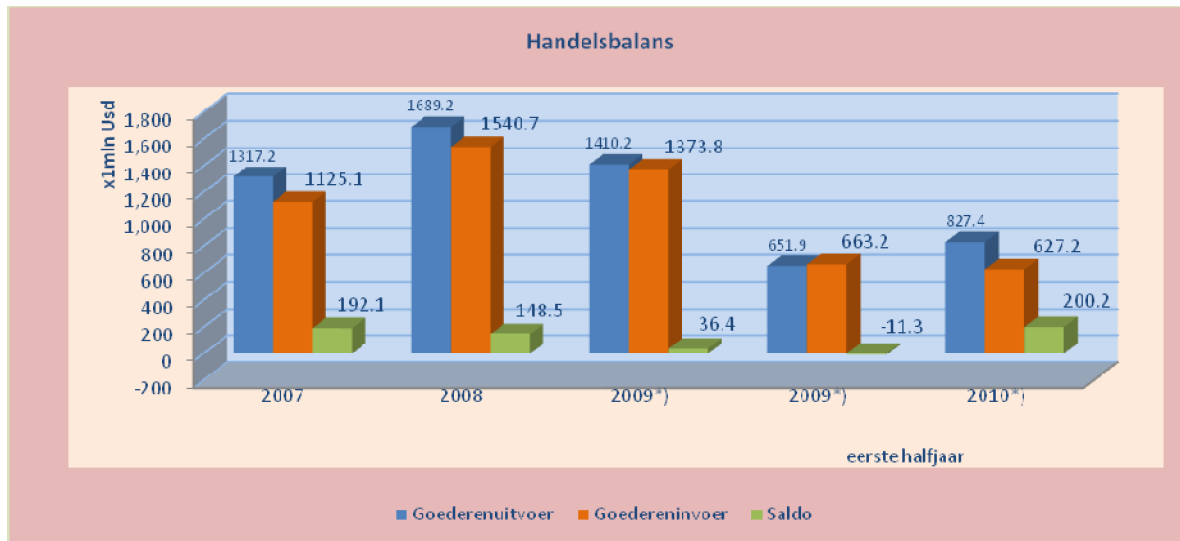
* Voorlopige cijfers

- 1) Gouduitvoer door particuliere goudexporteurs
- 2) Omvat: diensten, primaire inkomens en inkomensoverdrachten
- 3) Inclusief korte termijn beleggingen, mutaties in vreemde muntrekeningen van ingezetenen, bankenverkeer, nog te rubriceren posten en waarderingsverschillen.
- 4) Inclusief herwaardering monetair goud door wijziging boekwaarde en als gevolg van prijsschommelingen op de internationale goudmarkt.
- 5) Gewaardeerd tegen aankoopkoers

II.7.2 De handelsbalans

Ondanks de sterk teruggelopen export van aluinaarde (US\$ 322,9 mln aan het einde van 2009) en de verminderde export van aardolie (US\$ 138,7 mln in 2009), sloeg het saldo op de handelsbalans (US\$ 148,5 mln aan het einde van 2008) niet om in een tekort, maar resulteerde in een bescheiden overschot van US\$ 36,4 mln. Zowel een sterke stijging van de exportwaarde van goud, van US\$ 876,8 mln aan het einde van 2009 (2008: US\$ 715,5 mln), alsook de daling van de goedereninvoer van US\$ 1.373,8 mln (2008: US\$ 1.540,7 mln) hebben daar in belangrijke mate aan bijgedragen (zie tabel II.7.1). In de eerste helft van 2010 heeft de handelsbalans zich significant hersteld als gevolg van de sterk verbeterde exportwaarde van onze belangrijkste exportproducten. Het saldo op deze rekening bedroeg US\$ 200,2 mln (2009-II: -US\$ 11,3 mln) en overtrof hierdoor het gehele jaarcijfer van 2009 met US\$ 163,8 mln (zie grafiek II.7.2).

Grafiek II.7.2: Handelsbalans

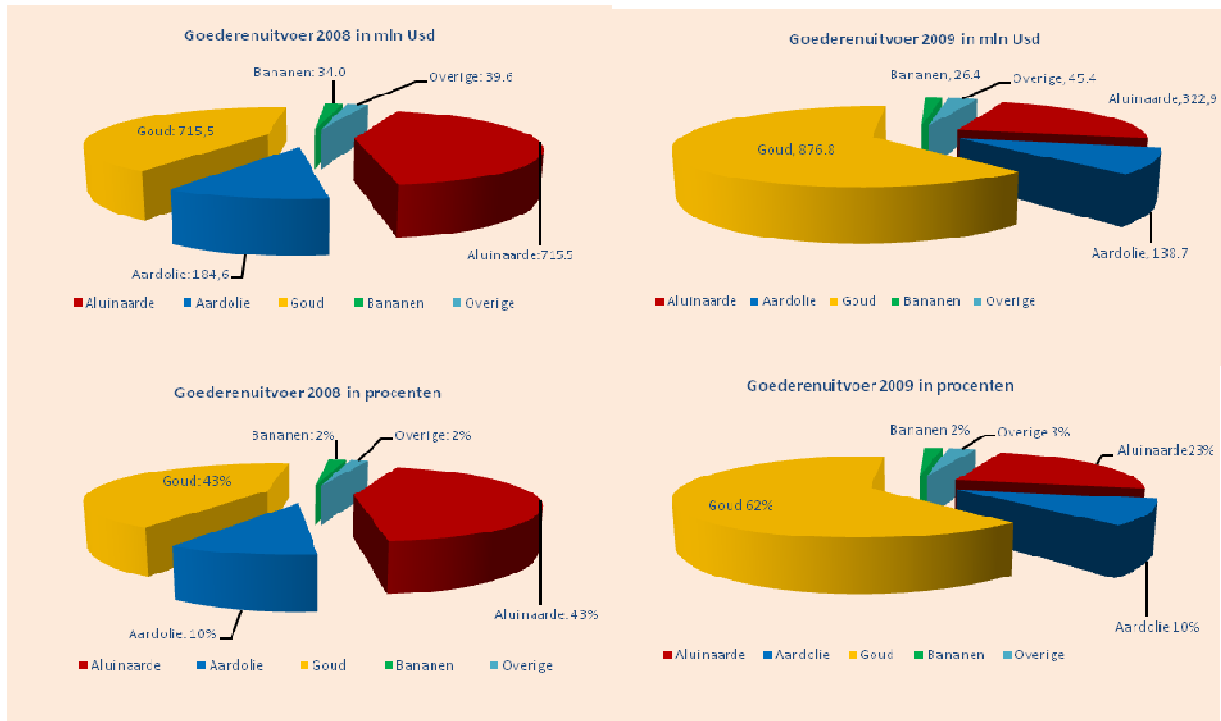
Naast de geregistreerde daling van de export van aardolie heeft de export van bananen ook een terugval doorgemaakt en wel van US\$ 34,0 mln aan het einde van 2008 naar US\$ 26,4 mln aan het einde van 2009. De overige export toonde evenwel enige groei door van US\$ 39,6 mln in 2008 naar US\$ 45,4 mln aan het einde van 2009.

Zoals eerder vermeld herstelde de handelsbalans zich in de eerste helft van 2010. Dit herstel kwam tot stand doordat, vrijwel alle exportproducten vergeleken met de eerste helft van 2009, betere resultaten haalden. De exportwaarde van goud bedroeg US\$ 505,9 mln aan het eind van de eerste helft van 2010 (2009-II : US\$ 392,2 mln) en was een weerspiegeling van de voortzetting van gunstige prijsontwikkelingen op de internationale goudmarkt. Onze export van aardolie liet ook

een verbeterd beeld zien. Aan het einde van de eerste helft van 2010 bleek de exportwaarde van aardolie tot US\$ 85,5 mln (2009-II : US\$ 54,6 mln) zijn gestegen. Ten aanzien van aluinaarde was het beeld ook niet anders. De exportwaarde van dit product steeg in vergelijking met 2009 (2009-II : US\$ 169,3 mln) tot een niveau van US\$ 194,4 mln. Ook hier speelde de toename van prijzen op de internationale markt een belangrijke rol.

Aan de keerzijde van de handelsbalans, de importzijde wel te verstaan, werd aan het einde van het eerste halfjaar van 2010 een daling geregistreerd van US\$ 36,0 mln tot US\$ 627,2 mln. Dit verloop droeg bij aan het uiteindelijk resultaat van een fors overschot op de balans van US\$ 200,2 mln. Het eerste halfjaar van 2009 werd er nog een tekort van US\$ 11,3 mln geregistreerd.

Grafiek II.7.3: Goederenuitvoer

Bron: CBvS

Onzichtbaar verkeer

Het onzichtbaar verkeer liet aan het einde van 2008 een tekort van US\$ 11,8 mln optekenen en in 2009 vond herstel plaats waardoor er in dat jaar uiteindelijk met een overschot van US\$ 100,4 mln werd afgesloten. De kentering moet op de eerste plaats verklaard worden door de daling aan de uitgavenzijde van het dienstenverkeer welke terugliep van US\$ 404,6 mln aan het einde van 2008 naar US\$ 285,3 mln in 2009 (een vermindering van 29.5%). Als gevolg van deze ontwikkeling werd het dienstenverkeer in 2009 afgesloten met een surplus van US\$ 1,4 mln (2008: negatief

US\$ 120,4 mln). Naast deze prestaties van de dienstenrekening hebben positieve saldi op de primaire inkomensrekening en de inkomensoverdrachtenrekening van respectievelijk US\$ 5,3 mln en US\$ 93,7 mln uiteindelijk in het eerder vermeld overschot van US\$ 100,4 mln geresulteerd.

In de eerste helft van 2010 zette het gunstig beeld zich voort, met US\$ 17,9 mln; US\$ 5,2 mln en US\$ 44,5 mln voor respectievelijk de diensten-, de primaire inkomens en de inkomensoverdrachtenrekening (zie tabel II.7.2), waardoor uiteindelijk een overschot van US\$ 67,6 mln aan het einde van het tweede kwartaal werd genoteerd (2009-II : positief US\$ 12,5 mln).

Tabel II.7.2: Onzichtbaarverkeer (in mln US\$)

Omschrijving	2007	2008	2009*	eerste halfjaar	
				2009*	2010*)
ONTVANGSTEN					
1.Dienstenverkeer	253,4	284,2	286,7	125,8	136,8
2.Primaire inkomens	43,6	42,2	29,8	14,8	13,4
3.Inkomensoverdrachten	139,8	141	147,4	66,1	70,4
Totaal der ontvangsten	436,8	467,4	463,9	206,7	220,6
UITGAVEN					
4.Dienstenverkeer	315,4	404,6	285,3	153,6	118,9
5.Primaire inkomens	37,9	24,1	24,5	15,1	8,2
6.Inkomensoverdrachten	62,4	50,5	53,7	25,5	25,9
Totaal der uitgaven	415,7	479,2	363,5	194,2	153,0
Saldo onzichtbaarverkeer					
7.Saldo dienstenverkeer(1-4)	-62,0	-120,4	1,4	-27,8	17,9
8.Saldo primaire inkomens(2-5)	5,7	18,1	5,3	-0,3	5,2
9.Saldo inkomensoverdrachten(3-6)	77,4	90,5	93,7	40,6	44,5
Saldo onzichtbaarverkeer(7t/m9)	21,1	-11,8	100,4	12,5	67,6

Bron: Centrale Bank van Suriname

* Voorlopige cijfers

Het dienstenverkeer

Bij het dienstenverkeer is er een sprake van een stijgende trend. In 2009 maar ook in het eerste halfjaar van 2010 nam de dienstverlening aan het buitenland verder toe. Aan het einde van 2009 correspondeerde deze met US\$ 286,7 mln (2008: US\$ 284, 2 mln) terwijl aan het eind van 2010-II een niveau van US\$ 136,8 mln gehaald werd tegenover US\$ 125,8 mln aan het einde van de eerste helft van 2009 (zie tabel II.7.3).

Aan de ontvangstenzijde namen de overige particuliere diensten het leeuwendeel van alle transacties voor hun rekening. Deze stegen significant van US\$ 134,6 mln aan het einde van 2008 tot US\$ 172,7 mln in 2009. In de post vervoer en verzekering van goederen is in 2009 nauwelijks een verandering gekomen als in aanmerking wordt genomen dat een prestatie van US\$ 11,7 mln geleverd werd (2008: US\$ 11,3 mln). Bij het reisverkeer en bij de overheidsdiensten viel in 2009 een terugval van de ontvangsten te merken naar respectievelijk US\$ 63,6 mln en US\$ 30,2 mln (2008 respectievelijk US\$ 77,4 mln en US\$ 52,1 mln).

Voor het eerste halfjaar van 2010 zijn in vrijwel alle ontvangstencategorieën onder het dienstenverkeer verbeteringen te bespeuren:

- De overige particuliere diensten registreerden US\$ 73,3 mln (2009-II : US\$ 68.3 mln).
- Bij de dienst vervoer en verzekering van goederen is te bemerken dat toename plaatsvond tot een bedrag van US\$ 12,1 mln, hetgeen ruim het dubbele is van het eerste halfjaar van 2009 (zie tabel II.7.3).

Aan de uitgavenzijde was er een aanmerkelijke afname van wel 29.5% waardoor deze US\$ 285,3 mln lieten optekenen aan het eind van 2009 (2008: US\$ 404,6 mln). De terugval is veroorzaakt door mondiale evenwichtsstorings op de financiële markten waardoor er significant minder diensten aan ons land verleend werden. In dit beeld bleek er aan het einde van de eerste helft van 2010 geen verandering te zijn gekomen. De uitgaven bedroegen US\$ 118,9 mln, dit was US\$ 34,7 mln minder dan aan het einde van de eerste helft van 2009. De uitgaven bij het dienstenverkeer onder de categorie overige particuliere diensten, zijn het sterkst teruggelopen met 38.6%, van US\$ 236,1 mln in 2008 naar US\$ 145,0 mln aan het einde van 2009. Aan het eind van het eerste halfjaar van 2010, zijn de overige particuliere diensten gedaald met US\$ 25,1 mln in vergelijking met dezelfde periode in 2009.

De primaire inkomens

De primaire inkomensrekening is aan het einde van 2009 gesloten met een bescheiden overschot van US\$ 5,3 mln, dit is US\$ 12,8 mln minder dan het in 2008 geregistreerd overschot van US\$ 18,1 mln. Deze terugval is volledig toe te schrijven aan de verminderde ontvangsten uit hoofde van primaire inkomens welke in 2009 naar US\$ 29,8 mln (2008: US\$ 42,2 mln) terugvielen. De kapitaalopbrengsten uit hoofde van primaire inkomens, omvatten voornamelijk de inkomsten uit beleggingen van de Centrale bank van Suriname en de deviezenbanken in het buitenland. Deze opbrengsten zijn in 2009 drastisch afgenomen van US\$ 40,1 mln in 2008 tot US\$ 26,1 mln. Dit is het gevolg van de omstandigheid dat de interestverdiensten uit beleggingen in het buitenland als gevolg van lage creditrentes door de heersende internationale recessie terugliepen. Aan de uitgavenzijde zijn de kapitaalopbrengsten uit hoofde van primaire inkomens, juist gestegen. Deze

ontwikkeling hield ondermeer verband met betaalde interesten door de Staat, alsmede met dividendovermakingen van een bauxietmaatschappij aan zijn moederbedrijf.

Aan het einde van het eerste halfjaar van 2010 is de primaire inkomensrekening gesloten met een overschot van US\$ 5,2 mln (2009 II: negatief US\$ 0,3 mln). Deze omslag was het resultaat van verminderde uitgaven bij de posten 'persoonlijk arbeidsinkomen' en de post 'kapitaalopbrengsten', die terugliepen van respectievelijk US\$ 3,2 mln en US\$ 11,9 mln aan het einde van de eerste helft van 2009 naar respectievelijk US\$ 0,1 mln en US\$ 8,1 mln aan het einde van de eerste helft van 2010.

De inkomensoverdrachten

In 2008 signaleerde de inkomensoverdrachtenrekening een surplus. Het blijkt dat ook in 2009 een overschot geregistreerd werd (US\$ 93,7 mln ten opzichte van US\$ 90,5 mln in 2008). Het beeld bij het inkomensoverdrachtenverkeer werd vrijwel volledig gedomineerd door transacties uit hoofde van levensonderhoud (zie tabel II.7.3). De geldovermakingen ('remittances') vanuit het buitenland naar Suriname zijn in 2009 verder gestegen tot US\$ 142 mln (2008: US\$ 137,8 mln). Nederland was het land waaruit verreweg het grootste deel van de gelden voor levensonderhoud naar Suriname werd overgemaakt. Aan het eind van het eerste halfjaar van 2010 is er uit hoofde van inkomensoverdrachten een bedrag van US\$ 70,4 mln toegevloeid waarvan ruim 94% of US\$ 66,3 mln toegeschreven moet worden aan overmakingen voor levensonderhoud (2009-II toevloeiing van US\$ 66,1 mln, waarvan 97% levensonderhoud).

Aan de uitgavenzijde stemt het beeld van 2009 grotendeels overeen met dat van het jaar ervoor. De totale uitgaven ten bedrage van US\$ 53,7 mln zijn gedomineerd door overmakingen van gelden voor levensonderhoud naar het buitenland ad US\$ 52,6 mln (2008: resp. US\$ 50,5 mln en US\$ 48,9 mln). In de eerste helft van 2010 kwam er in de trend geen verandering: US\$ 25,9 mln voor de totale uitgaven en US\$ 25,1 mln voor levensonderhoud. Het leeuwendeel der overmakingen naar het buitenland vond zijn weg naar de Volksrepubliek China.

Tabel II.7.3: Specificatie van het onzichtbare verkeer (in mln US\$)

Omschrijving	2007	2008	2009*	2009*	2010*
Ontvangsten					
1 Dienstenverkeer					
a Vervoer	21,5	20,1	20,2	9,1	17,9
(verv. en verz. goederen)	(11,5)	(11,3)	(11,7)	(5,2)	(12,1)
(passages)	(6,3)	(6,2)	(6,2)	(3,0)	(4,6)
b Reisverkeer	66,6	77,4	63,6	32,1	31,2
c Overige part. diensten	130,6	134,6	172,7	68,3	73,3
d Overheidsdiensten	34,7	52,1	30,2	16,3	14,4
Totaal	253,4	284,2	286,7	125,8	136,8
2 Primaire inkomens					
a Pers. arbeidsinkomen	2,4	2,1	3,7	2,3	1,7
b Kapitaalopbrengsten	41,2	40,1	26,1	12,5	11,0
c Onlichamelijke zaken	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
Totaal	43,6	42,2	29,8	14,8	13,4
3 Inkomensoverdrachten					
a Levensonderhoud	137,5	137,8	142,0	64,1	66,3
b Part. schenkingen	1,9	3,1	4,3	1,2	3,8
c Migratie	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0
d Overige	0,4	0,1	0,9	0,6	0,3
Totaal	139,8	141,0	147,4	66,1	70,4
Totaal der ontvangsten	436,8	467,4	463,9	206,7	220,6
Uitgaven					
4 Dienstenverkeer					
a Vervoer	70,9	97,8	68,5	34,5	37,4
(verv. en verz. goederen)	(52,7)	(77,7)	(54,0)	(27,9)	(29,0)
(passages)	(5,8)	(4,6)	(2,5)	(0,8)	(0,9)
b Reisverkeer	22,0	30,3	32,0	14,8	16,9
c Overige part. diensten	197,5	236,1	145,0	82,6	57,5
d Overheidsdiensten	25,0	40,4	39,8	21,7	7,1
Totaal	315,4	404,6	285,3	153,6	118,9
5 Primaire inkomens					
a Pers. arbeidsinkomen	4,4	6,6	4,0	3,2	0,1
b Kapitaalopbrengsten	31,0	14,9	20,5	11,9	8,1
(direkte investeringen)	(15,0)	(0,0)	(1,3)	(1,1)	(0,4)
c Onlichamelijke zaken	2,5	2,6	0,0	0,0	0,0
Totaal	37,9	24,1	24,5	15,1	8,2
6 Inkomensoverdrachten					
a Levensonderhoud	60,4	48,9	52,6	24,9	25,1
b Part. schenkingen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
c Migratie	0,0	0,0	0,5	0,2	0,2
d Overige	2,0	1,6	0,6	0,4	0,6
Totaal	62,4	50,5	53,7	25,5	25,9
Totaal der uitgaven	415,7	479,2	363,5	194,2	153,0
7 Saldo dienstenverkeer	-62,0	-120,4	1,4	-27,8	17,9
8 Saldo primaire inkomens	5,7	18,1	5,3	-0,3	5,2
9 Saldo inkomensoverdrachten	77,4	90,5	93,7	40,6	44,5
Saldo onzichtbaar verkeer	21,1	-11,8	100,4	12,5	67,6

Bron: Centrale Bank van Suriname

*) Voorlopige cijfers

Grafiek II.7.4: Inkomensoverdrachten

II.7.3 De Kapitaalrekening

Ten opzichte van 2008 vertoont de kapitaalrekening een verslechtering in 2009 blijkens het oplopen van het tekort van US\$ 45,3 mln in 2008 naar US\$ 105,0 mln in 2009 (tabel II.7.4). De verslechtering moet toegeschreven worden aan het particulier kapitaalverkeer dat een tekort van US\$ 99,8 mln in 2009 had (US\$ 74,4 mln in 2008). Ook het overheidskapitaalverkeer heeft zich in 2009 ten opzichte van 2008 ongunstig ontwikkeld; Het overschot van US\$ 29,1 mln in 2008 sloeg om naar een tekort van US\$ 5,2 mln in 2009. Het kapitaalverkeer heeft zich in het eerste halfjaar van 2010 niet verbeterd ten opzichte van het eerste halfjaar in 2009 en het tekort bedroeg US\$ 64,1 mln (US\$ 5,9 mln in het eerste halfjaar van 2009). Het lang particulier kapitaalverkeer heeft daar voornamelijk aan bijgedragen. Daar tegenover heeft het overheidskapitaalverkeer zich juist gunstig ontwikkeld. Het surplus van US\$ 1,3 mln in het eerste halfjaar van 2009 is gestegen tot US\$ 35,4 mln in het eerste halfjaar van 2010, hoofdzakelijk als gevolg van een toename in schenkingsmiddelen.

Het Particulier kapitaalverkeer

Het particulier kapitaalverkeer is in 2009 ten opzichte van 2008 verslechterd, getuige het feit dat er een hoger tekort werd geregistreerd (van US\$ 74,4 mln naar US\$ 99,8 mln). Dit komt voornamelijk door een afname van het surplus in het kort kapitaalverkeer van US\$ 169,4 mln in 2008 tot US\$ 3,6 mln in 2009. Het kort kapitaalverkeer omvat ondermeer beleggingen en overboekingen van en naar particuliere bankrekeningen in het buitenland. In 2009 hebben particulieren een bedrag van US\$ 10,2 mln aan leningen opgenomen in het buitenland tegenover een bedrag van US\$ 2,2 mln in 2008. Vanwege aflossingen door de particuliere sector is in 2009 een bedrag van

US\$ 2,8 mln afgevoerd naar het buitenland (2008: US\$ 5,1 mln). Het eerste halfjaar van 2010 verschaft een beeld van een toename van het negatief saldo in het particulier kapitaalverkeer ten opzichte van het eerste halfjaar van 2009 van US\$ 7,2 mln tot US\$ 99,7 mln. Dit moet toegeschreven worden aan een groter tekort in het lang particulier kapitaalverkeer (US\$ 9,5 mln in het eerste halfjaar van 2009; US\$ 120,5 mln in het eerste halfjaar van 2010). In het kort kapitaalverkeer kan juist een toename bespeurd worden van het surplus van US\$ 2,3 mln in het eerste halfjaar van 2009 tot US\$ 20,8 mln in het eerste halfjaar van 2010. Door de particuliere sector is aan leningen een bedrag van US\$ 5,2 mln opgenomen in het buitenland.

Het Overheidskapitaalverkeer

Het overheidskapitaalverkeer heeft zich in 2009 in vergelijking met 2008 ongunstig ontwikkeld door een omslag van het overschot ad US\$ 29,1 mln in een tekort van US\$ 5,2 mln af te schilderen. Deze omslag is voornamelijk bewerkstelligd door de volledige aflossing van de achterstallige schuld aan Brazilië die inclusief boeterente was opgelopen tot US\$ 118,0 mln. De schuld bedroeg oorspronkelijk circa US\$ 60,0 mln en was in de jaren tachtig aangegaan voor ondermeer de financiering van diverse aankopen. Door de openstaande schuld meteen volledig af te lossen heeft de Staat een korting verkregen van Brazilië waardoor uiteindelijk een bedrag van US\$ 72,0 mln is overgemaakt. In 2009 zijn door buitenlandse crediteuren leningen verstrekt voor een bedrag van US\$ 13,4 mln ten behoeve van de Staat (2008: US\$ 9,3 mln). Hiervan is de Inter-American Development Bank (IDB) de belangrijkste financierder geweest voor projecten die voornamelijk door de Staat zijn geïnitieerd.

Het eerste halfjaar van 2010 laat bij het overheidskapitaalverkeer een gunstig beeld zien ten opzichte van het eerste halfjaar in 2009. Aan schenkingen is een bedrag van US\$ 45,8 mln geregistreerd in juni 2010, wat een toename betekent van met US\$ 26,0 mln (131.3%) ten opzichte van dezelfde periode in 2009. De schenkingen zijn grotendeels verkregen uit hoofde van het ontwikkelingsverdrag tussen Suriname en Nederland. De forse stijging in de schenkingen houdt verband met een vlotte toewijzing van de restantmiddelen voor projecten in diverse sectoren w.o. gezondheidszorg, onderwijs, milieu, rechtsbescherming en veiligheid. In 2005 bereikten Suriname en Nederland overeenstemming voor het afbouwen van de huidige ontwikkelingshulp in 2010.

Tabel II.7.4: Kapitaalverkeer van de niet-monetaire sectoren met het buitenland (in mln US\$)

Omschrijving	2007	2008	2009*	Kwartaal I + II	
				2009*	2010*
PART. KAP.VERKEER(SALDO's)					
1. Lang kapitaal verkeer					
a. Buitenlandse directe investeringen (waarvan mutatie r/c saldo's)	-245,0 (-246,7)	-231,4 (-233,6)	-93,3 (-93,3)	-4,0 (-4,0)	-122,9 (-122,9)
b. Effectentransactie (w.v. mutatie r/c saldo's)	-7,7 (-1,3)	-16,9 (-1,7)	-10,8 (-0,9)	-6,2 (-0,9)	1,9 (-4,4)
c. Kredietverlening (w.v. opnemng van leningen)	-3,0 (+5,2)	4,5 (+2,2)	0,7 (+10,2)	0,7 (+2,6)	0,5 (+5,2)
(w.v. aflossing op leningen)	(-1,4)	(-5,1)	(-2,8)	(-2,4)	(-)
(w.v. vooruitbet.op exporten)	(+0,6)	(+1,1)	(+0,1)	(-)	(-)
(w.v. vooruitbet.op importen)	(-7,7)	(-4,9)	(-10,9)	(-2,2)	(-9,6)
Totaal	-255,7	-243,8	-103,4	-9,5	-120,5
2. Kortkapitaalverkeer 1)	77,8	169,4	3,6	2,3	20,8
(w.v deviezen omzetting)	(-0,8)	(+2,4)	(-1,6)	(+0,6)	(-1,2)
Totaal partikulier kapitaalverkeer	-177,9	-74,4	-99,8	-7,2	-99,7
OVERH.KAP.VERKEER(SALDO'S)					
3. Overheidsschenkingen	8,1	31,9	87,7	19,8	45,8
4. Langlopend overh.kap.verkeer.					
a. Kredietverlening (w.v. opnemng van leningen)	-16,6 (+14,2)	-2,8 (+9,3)	-92,9 (+13,4)	-18,5 (+2,3)	-10,2 (+2,5)
(w.v. aflossing op leningen)	(-30,8)	(-12,1)	(-106,3)	(-20,8)	(-12,7)
b. Overig langlopend kapitaal	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	-16,6	-2,8	-92,9	-18,5	-10,2
5. Kort overheidskap.verkeer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal overheidskapitaalverkeer	-8,5	29,1	-5,2	1,3	35,6
SALDO KAPITAALVERKEER	-186,4	-45,3	-105,0	-5,9	-64,1

Bron: Centrale Bank van Suriname

* Voorlopige cijfers

1) inclusief korte termijn beleggingen

Tabel II.7.4a:aflossingen in US\$

Instelling	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	2009*	1e kwartaal	2e kwartaal	2009*	2010*
PL 480	557.312,79				557.312,79			557.312,79	-
IADB	2.483.358,64	1.880.154,30	1.710.465,04	3.293.579,94	9.367.557,92	623.488,49	1.413.711,58	4.363.512,94	2.037.200,07
EIB	89.218,42	371.624,75		248.123,98	708.967,15	44.981,10	235.821,61	460.843,17	280.802,71
BRAZILIE			75.493.532,35		75.493.532,35	#####	273.145,86	-	4.503.168,09
INDIA	3.140.472,60	550.000,00	550.000,00		4.240.472,60	864.584,88	550.000,00	3.690.472,60	1.414.584,88
JAPAN						290.325,93		-	290.325,93
CHINA	562.000,00	10.048.551,52	3.111.993,69		13.722.545,21	#####		10.610.551,52	3.906.057,63
FRANKRIJK				199.966,38	199.966,38	117.980,19	144.578,87	-	262.559,06
DUITSLAND		680.461,50		744.751,00	1.425.212,50			680.461,50	-
ITALIE					-			-	-
ISLAMIC BANK	182.000,00	249.975,00	151.044,35		583.019,35			431.975,00	-
Totaal	7.014.362,45	13.780.767,07	81.017.035,43	4.486.421,30	106.298.586,25	10.077.440,45	2.617.257,92	20.795.129,52	12.694.698,37

Bron: Centrale Bank van Suriname

Tabel II.7.4b: rentebetalingen in US\$

Instelling	2009*)				2009*)	2010*)		Totaal	
	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw		1e kwartaal	2e kwartaal	2009*)	2010*
PL 480	88.263,09				88.263,09			88.263,09	-
IADB	545.247,64	741.078,16	268.249,45	830.181,85	2.384.757,10	296.593,93	535.731,44	1.286.325,80	832.325,37
EIB	11.851,88	79.120,28		40.799,20	131.771,36	5.705,02	7.518,56	90.972,16	13.223,58
BRAZILIE			1.645.152,52		1.645.152,52			-	-
FRANKRIJK					-	35.664,70	36.752,74	-	72.417,44
CHINA		14.141,79	209.283,87		223.425,66	864.315,02		14.141,79	864.315,02
JAPAN					-	40.307,71		-	40.307,71
DUITSLAND				11.900,50	11.900,50			-	-
INDIA	1.210.068,98	89.021,73	104.441,75		1.403.532,46	200.790,69	33.149,46	1.299.090,71	233.940,15
Totaal	1.855.431,59	923.361,96	2.227.127,59	882.881,55	5.888.802,69	1.443.377,07	613.152,20	2.778.793,55	2.056.529,27

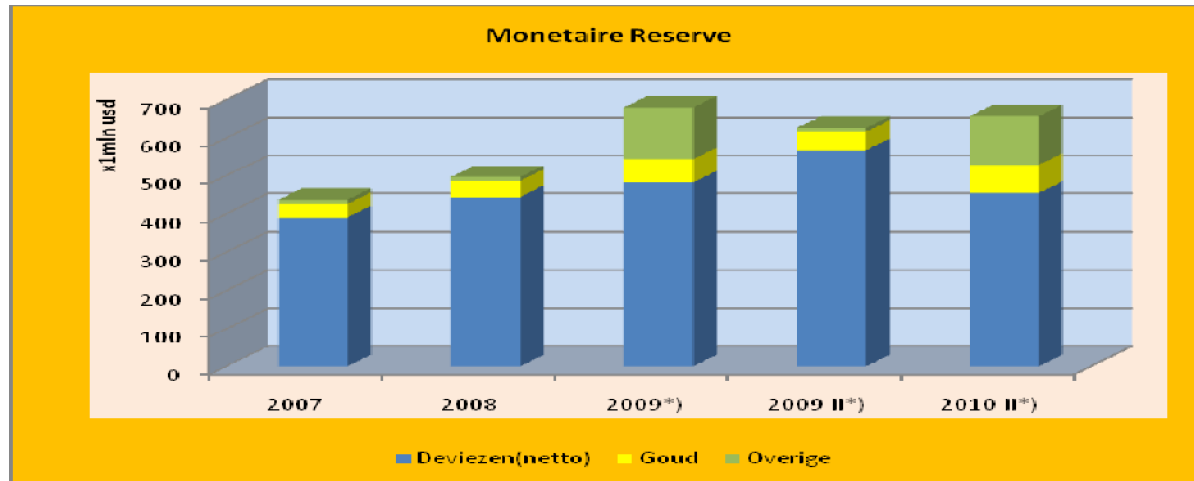
Bron: Centrale Bank van Suriname

* Voorlopige cijfers

II.7.4 Monetaire Reserve

Bij de monetaire reserve was er sprake van een opmerkelijke stijging van US\$ 495,9 mln in 2008 naar US\$ 679,6 mln in 2009 (een toename van 37.0%). Deze toename is voornamelijk te bemerken bij de monetaire autoriteiten, ofschoon de deviezenvoorraad ook bij de algemene banken een stijging vertoonde (tabel II.7.5).

Grafiek II.7.5: Monetaire Reserve

Tabel II.7.5: Monetaire Reserve (in miljoenen US\$)

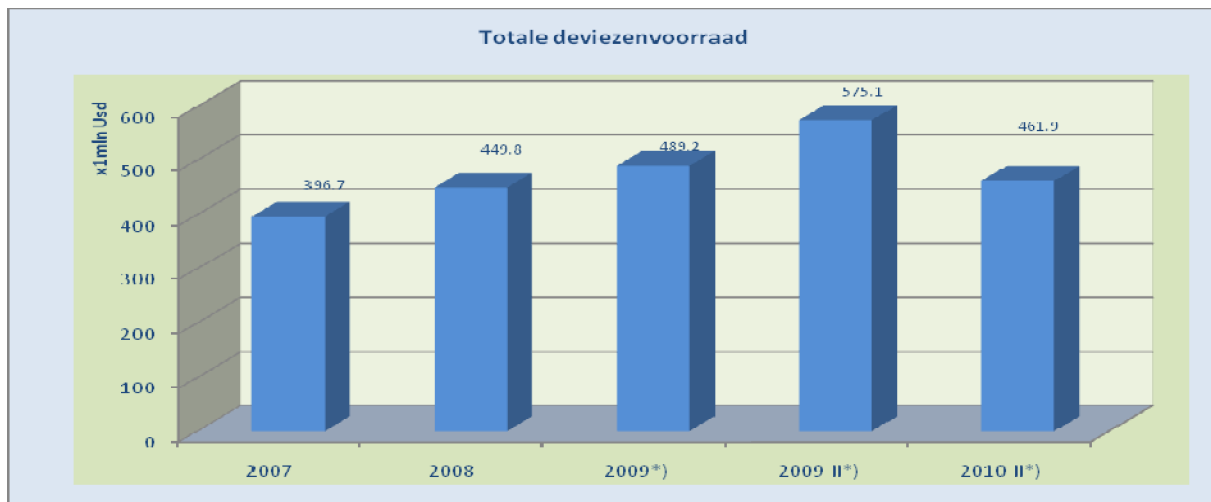
		aan het einde van				
Omschrijving		2006	2007	2008	tweede kwartaal	
					2008*)	2009*)
1	Monetaire autoriteiten					
-	Goud	34,8	42,3	62,7	48,4	75,8
-	Bijzondere Trekkingsrechten	0,9	0,6	126,0	0,5	119,0
-	Reservepositie in het IMF	9,7	9,5	9,6	9,5	9,0
-	Deviezenvorderingen	396,0	619,5	576,2	648,8	573,5
-	Deviezenverplichtingen aan niet-ingezetenen (-)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
-	Deviezenverplichtingen aan Ingez. (-)	-40,1	-200,9	-112,5	-97,0	-138,9
-	Deviezenverpl. Gedekt door zekerheidsstellingen (-)	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
	Totaal 1	400,7	470,4	661,4	609,6	637,8
2	Deviezenbanken					
-	Deviezenvorderingen	409,0	379,8	516,9	413,0	506,2
-	Deviezenverplichtingen niet-ingezetenen (-)	-27,7	-28,4	-30,0	-31,1	-171,9
-	Deviezenverplichtingen Ingez. (-)	-339,9	-319,6	-460,8	-358,0	-306,4
	Totaal 2	41,4	31,8	26,1	23,9	27,9
	Totaal 1+2	442,1	502,2	687,5	633,5	665,7
3	Schulden van deviezenbanken in					
	Sur. guldens aan Niet-Ingezetenen)					
	(w.v Centrale Bank)	-6,2	-6,3	-7,9	-7,3	-8,7
	(w.v. deviezenbanken)	(-3,1)	(-2,8)	(-2,6)	(-2,6)	(-3,0)
	(w.v. deviezenbanken)	(-3,1)	(-3,5)	(-5,3)	(-4,7)	(-5,7)
	Totaal 1+2+3	435,9	495,9	679,6	626,2	657,0

Bron: Centrale Bank van Suriname

Voorlopige cijfers

Conform de Bankwet 1956 is de nadruk in het beleid van de monetaire autoriteiten ook in 2009 op het waarborgen van een solide dekking van de Surinaamse munt door het handhaven van een adequaat peil van de goud- en deviezenvoorraad, gelegen. Een ruime monetaire reserve is naast het garanderen van de waardevastheid van de Surinaamse dollar, ook van belang voor het realiseren van een gedegen importdekking. Voor de toename in de goud- en deviezenvoorraad van de monetaire autoriteiten in 2009 kan als belangrijkste factor de toewijzing van Bijzondere Trekkingsrechten door het Internationale Monetaire Fonds worden aangeduid. Daarnaast heeft ook een afname in de deviezenverplichtingen aan ingezetenen bijgedragen aan de gestegen goud- en deviezenvoorraad. Op 28 augustus 2009 werd uit hoofde van de "General Allocation" US\$ 106,9 mln toegewezen aan Suriname. Daaropvolgend is op 9 september, een tweede toewijzing ad US\$ 19,0 mln uit hoofde van de "Special Allocation", gevolgd. De deviezenvorderingen bij de CBvS beliepen in 2009 een bedrag van US\$ 576,2 mln; een daling met US\$ 43,3 mln ten opzichte van 2008.

Grafiek II.7.6: Totale deviezenvoorraad

De deviezenverplichtingen aan ingezetenen laten eveneens een afname zien van US\$ 200,9 mln in 2008 naar US\$ 112,5 mln in 2009 (een afname van 44%). Deze verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op tegoeden van de Staat die bij de CBvS worden aangehouden. Bij de algemene banken kan ook een daling waargenomen worden in de deviezenvoorraad met US\$ 5,7 mln van US\$ 31,8 mln in 2008 tot US\$ 26,1 mln in 2009. Voor deze afname in de deviezenvoorraad moet een toename in de deviezenverplichtingen aangemerkt worden van US\$ 348,0 mln in 2008 met US\$ 142,8 mln tot US\$ 490,8 mln in 2009. Ofschoon de deviezenvorderingen van de banken van US\$ 379,8 mln in 2008 naar US\$ 516,9 mln in 2009 toenamen, bleek deze stijging ontoereikend te zijn om de stijging in de deviezenverplichtingen volledig te compenseren. Per ultimo juni 2010 is er een toename geconstateerd in de goud- en deviezenvoorraad van de CBvS in vergelijking met juni 2009. De monetaire reserve steeg van US\$ 626,2 mln eind juni 2009 tot US\$ 657,0 mln eind juni 2010. De allocatie van de Bijzondere Trekkingsrechten die in het derde kwartaal van 2009 plaatsvond is van invloed geweest op deze toename. Eind juni 2009 vertegenwoordigden de Bijzondere Trekkingsrechten een waarde van US\$ 0,5 mln, terwijl eind juni 2010 de waarde ervan, als gevolg van eerder vermelde toewijzing, US\$ 119,0 mln beliep.

De deviezenvorderingen vertoonden een afname van US\$ 648,8 mln eind juni 2009 naar US\$ 573,5 mln eind juni 2010. Daarnaast bleken de deviezenverplichtingen aan ingezetenen met US\$ 41,9 mln te zijn toegenomen (US\$ 97,0 mln eind juni 2009; US\$ 138,9 mln eind juni 2010).

Bij de deviezenbanken is een stijging te zien in de deviezenvoorraad van US\$ 23,9 mln ultimo juni 2009 tot US\$ 27,9 mln ultimo juni 2010. Deze stijging moet enerzijds toegeschreven worden aan een toename in de deviezenvorderingen van US\$ 413,0 mln naar US\$ 506,2 mln. Anderzijds was er een afname van US\$ 52,6 mln in de verplichtingen aan ingezetenen (US\$ 358,0 mln naar US\$

306,4 mln). De deviezenverplichtingen aan niet-ingezetenen vertoonden een merkbare stijging van US\$ 31,1 mln per juni 2009 naar US\$ 171,9 mln per juni 2010.

Ultimo december 2009 bedroeg de waarde van ons monetair goud US\$ 62,7 mln, welke een stijging van US\$ 20,4 mln betekende ten opzichte van 2008 (US\$ 42,3 mln). Zowel nominale als reële factoren hebben geresulteerd in de verhoogde waarde van het monetair goud. Per 31 december 2008 werd een volume van 1.518,08 kg genoteerd voor de goudhoeveelheid. Deze groeide met 275,9 kg tot een volume van 1.794,04 kg (18.3%) per 31 december 2009. Naast een volume toename kan ook een stijging in de goudprijs geconstateerd worden. Vergeleken met ultimo december 2008 steeg de goudprijs van US\$ 27.878,36 per kg naar US\$ 34.963,84 per kg per ultimo december 2009. De prijsontwikkelingen op de wereldmarkt blijken in 2009 aldus belangrijker van invloed op de waarde van het monetair goud te zijn geweest.

Voor het monetair goud werd ultimo juni 2010 een waarde geregistreerd van US\$ 75,8 mln, een toename met US\$ 27,4 mln vergeleken met de goudwaarde ad US\$ 48,4 mln ultimo juni 2009. De waarde­stijging had in hoofdzaak een nominaal karakter aangezien de goudprijs ultimo juni 2009 US\$29.891,72 per kg bleek te zijn, terwijl ultimo juni 2010 een goudprijs van US\$ 39.421,32 per kg werd geregistreerd (een stijging van 31.9%). Naast de nominale groei was er wel degelijk sprake van een reële stijging. De goudvoorraad had per eind juni 2010 een gewicht van 1.923,72 kg, een toename met 305,01 kg (18.9%) vergeleken met de goudvoorraad per eind juni 2009 (1.618,71 kg). In de eerste zes maanden van 2010 zette de opwaartse beweging van de goudprijs zich op de wereldmarkt voort; deze werd hoofdzakelijk vanwege een koersdaling van de Amerikaanse dollar ten opzichte van de euro aangedreven.

II.7.5 Financiering van de betalingsbalans

De noodzakelijke betalingen aan het buitenland door de rest van de economie uit hoofde van transacties in de lopende en kapitaalsfeer worden gepleegd uit de deviezen overmakingen van de bauxietmaatschappijen en Staatsolie maatschappij, alsmede deviezenopbrengsten van de overige sectoren. Onderstaand is cijfermatig weergegeven op welke wijze de transacties in het kader van het buitenlands betalingsverkeer gefinancierd zijn in 2009 en in het eerste halfjaar van 2010 (zie bijlage XV).

2009

Overschot op de lopende rekening van de rest van de economie (incl. BFR)		+US\$ 3,9 mln
Financiering:		
- overheidskapitaalverkeer	-US\$ 5,2 mln	
- particulier kapitaalverkeer	+US\$ 10,8 mln	
- kapitaalverkeer deviezenbanken	+US\$ 135,5 mln	
- transfer bauxietmaatschappijen	+US\$ 38,7 mln	
		<u>+US\$ 179,8 mln</u>
Toename monetaire reserve		+US\$183,7 mln

2010-I+II

Overschot op de lopende rekening van de rest van de economie (incl. BFR)		+US\$ 138,0 mln
Financiering:-		
- overheidskapitaalverkeer	+US\$ 35,6 mln	
- particuliere kapitaalverkeer	-US\$ 193,1 mln	
- kapitaalverkeer deviezenbanken	-US\$ 9,1 mln	
- transfer bauxietmaatschappijen	+US\$ 6,0 mln	
		<u>-US\$ 160,6 mln</u>
--Afname monetaire reserve		-US\$ 22,6 mln

II.7.6 Transacties van de bauxietsector

Het handelsoverschot van de bauxietsector in 2009 is ten opzichte van 2008 iets meer dan de helft gedaald van US\$ 467,6 mln tot US\$ 204,0 mln (tabel II.7.6). Voor de terugval in de uitvoerwaarde van aluinaarde moet de prijsontwikkeling voor aluinaarde op de wereldmarkt in 2009 als belangrijkste oorzaak toegeschreven worden. De gemiddelde wereldmarktprijs voor aluinaarde per metrieke ton nam af van US\$ 321,99 in 2008 tot US\$ 213,61 in 2009 (een daling van 33.7%). Naast de prijsdalingen op de wereldmarkt heeft ook een afname in het uitvoervolume bijgedragen tot de verminderde uitvoerwaarde van aluinaarde in 2009. Dit houdt verband met het vertrek van BHP Billiton begin 2009 uit Suriname en het terugbrengen van de verwerkingscapaciteit van de raffinerij door de Suralco LLC als gevolg van de wereldwijde economische crisis, die tot vraagvermindering van bauxietproducten heeft geleid. In 2008 werd 2.176.531 metrieke ton aluinaarde geëxporteerd. Het jaar daarop liep de export terug met 640.445 metrieke ton tot 1.536.086 metrieke ton (een daling van 29.4%). De transacties in de lopende sfeer resulteerden in een nettovordering van de bauxietsector op het buitenland van US\$ 132,9 mln in 2009. Vergeleken met 2008 is het overschot op de lopende rekening afgenomen met US\$ 187,1 mln (58.5%). Voor het nakomen van de lokale betalingsverplichtingen waaronder de betalingen aan de fiscus, de lonen en salarissen van de werknemers en de lokale aankoop van goederen en diensten, zijn door de bauxietmaatschappijen in 2009 in totaal US\$ 38,7 mln overgemaakt. Ten opzichte van 2008 is dat

een afname met US\$ 46,8 mln (54.7%); in dat jaar werd door de bauxietmaatschappijen US\$ 85,5 mln getransfereerd naar Suriname. Het negatief saldo op de kapitaalrekening ad US\$ 234,5 mln in 2008 liep terug met US\$ 140,3 mln tot US\$ 94,2 mln in 2009.

In het eerste halfjaar van 2009 vertoonde de handelsbalans van de bauxietmaatschappijen een overschot van US\$ 81,1 mln (tabel II.7.6). Vergeleken met dezelfde periode in 2010 is het handelsoverschot gestegen met US\$ 68,3 mln (84.2%) tot US\$ 149,4 mln. Deze toename moet toegeschreven worden aan de verminderde invoer van US\$ 88,2 mln in het eerste halfjaar van 2009 met US\$ 43,2 mln (49.0%) tot US\$ 45,0 mln in het eerste halfjaar van 2010. Als belangrijkste oorzaak kan een stijging in de gemiddelde wereldmarktprijs voor aluinaarde toegeschreven worden van US\$ 95,9 per metrieke ton (50.5%) in het eerste halfjaar van 2010 in vergelijking met het eerste halfjaar van 2009. In tegenstelling tot de invoer is het exportvolume van 891.045 metrieke ton in het eerste halfjaar van 2009 gedaald met 212.781 metrieke ton (23.9%) tot 678.264 metrieke ton in het eerste halfjaar van 2010. Aan de invoerzijde is een afname te constateren van US\$ 105,1 mln in het eerste halfjaar van 2008 met US\$ 16,9 mln tot US\$ 88,2 mln in het eerste halfjaar van 2009. De bauxietmaatschappijen hebben voor het voldoen van lokale betalingsverplichtingen aan de Staat, lonen en salarissen van de werknemers en leveranciers van goederen en diensten deviezen ten bedrage van US\$ 6,0 mln overgemaakt in het eerste halfjaar van 2010. Dit is een afname van US\$ 18,7 mln ten opzichte van het getransfereerde bedrag van US\$ 24,7 mln in het eerste halfjaar van 2009.

II.8 De ontwikkelingen van het verzekeringswezen

II.8.1 Algemeen

Na de financiële crisis die zich eind 2008 manifesteerde, was het onduidelijk of herstel van de economieën reeds in 2009 of pas in 2010 zichtbaar zou worden. 2009 is gebleken toch een redelijk goed jaar voor de verzekeraars te zijn geweest.

Het voornemen van de Minister van Volksgezondheid om de wet voor de Algemene Ziektekostenverzekering nog vóór de verkiezingen van mei 2010 goedgekeurd te krijgen, is niet gerealiseerd.

In januari 2010 vond de overname van de aandelen van de in surseance van betaling verkerende verzekeringsinstelling Clico Life Insurance Suriname N.V., alsmede haar zustermaatschappij Clico General Insurance Suriname N.V. door N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij Self Reliance plaats. Na verkregen fiat van de rechter is een doorstartplan aan de polishouders en overige crediteuren ter goedkeuring aangeboden. Dit traject is inmiddels met succes afgesloten, aangezien

van de erkende crediteuren meer dan het wettelijk vereiste aantal, vertegenwoordigende de wettelijke minimum waarde het plan heeft goedgekeurd.

Intussen is door de bewindvoerders het verzoek gericht aan de rechter-commissaris voor de formele afhandeling van het akkoord terzake het aangeboden doorstartplan.

Wanneer de surseance van betaling is opgeheven zal Clico Life over moeten gaan tot betalen van polishouders en andere crediteuren. De Staat Suriname heeft het bedrijf een bedrag gelijk aan de tegenwaarde van US\$ 16 mln toegezegd om de uitvoering van het doorstartplan mogelijk te maken. Dit bedrag zal afhankelijk van de vereiste solvabiliteit van de onderneming worden aangemerkt als een achtergestelde lening en/of een voorlopige deelname in het aandelenkapitaal voor maximaal 40%. De solvabiliteit wordt op de zeer korte termijn bepaald door de omvang van de mogelijke ontvangsten uit de beleggingen in het buitenland. De terugbetaling is afhankelijk van de inning van de vorderingen van de beleggingen die Clico Life Insurance Company Suriname N.V. heeft gedaan op de Bahamas voor een bedrag van US\$ ±18 mln en op Trinidad voor ± Euro 5 mln. De Staat zal in overleg met de huidige aandeelhouder van Clico Life Insurance, t.w. Self Reliance, in overleg treden ter zake de nadere positionering in het vermogen van Clico voor de tegenwaarde van het bedrag ad US\$ 16 mln, alsook (de hoogte van) terugbetaling door Clico. Het bedrag is inmiddels overgemaakt naar de maatschappij.

Over het boekjaar 2008 is van de Clico maatschappijen nog geen accountantsrapport ontvangen, waardoor over betreffend boekjaar geen cijfers van deze maatschappijen opgenomen zijn.

Schadeverzekeraars hebben aan de Minister van Financiën gevraagd de minimale WAM dekkingen en premies te mogen verhogen. Op dit verzoek heeft de Minister nog niet kunnen reageren, aangezien de instellingen hun verzoek niet cijfermatig hebben kunnen onderbouwen.

II.8.2 Onder toezicht staande verzekeringsmaatschappijen

Medio 2010 staan de volgende verzekeringsmaatschappijen onder het toezicht van de Centrale Bank.

Schadeverzekeringsmaatschappijen

1. N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij òSelf Relianceö;
2. Fatum Schadeverzekering N.V.;
3. Assuria Schadeverzekering N.V.;
4. Assuria Medische verzekeringen N.V.;
5. N.V. Paramaribo Schade Assurantie Company (PARSASCO) en
6. Clico General Insurance Company Suriname N.V.

Levensverzekeringsmaatschappijen

1. Assuria Levensverzekering N.V.;
2. Clico Life & General Insurance Company (SA) Ltd. Suriname Branch¹;
3. Fatum Levensverzekering N.V.
4. Clico Life Insurance Company Suriname N.V. en
5. Self Reliance Levensverzekeringen N.V.

Uitvaartverzekeringsmaatschappijen

1. Stichting Uitvaartverzekering oHamdardö en
2. Hennep Verzorgende Verzekering N.V.

Houdstermaatschappij

- Assuria Holding N.V.

Levensverzekeringsmaatschappijen

Van de vijf onder toezichtstaande instellingen heeft de CBvS slechts cijfers van twee instellingen ontvangen. Self Reliance Leven is pas in 2008 met haar activiteiten gestart, Clico Life & General is niet actief in het verzekeringsbedrijf en wordt afgebouwd, terwijl Clico Life onlangs is overgenomen door een andere maatschappij. Vanwege het ontbreken van de cijfers van Clico Life kan er geen vergelijking gemaakt worden tussen de cijfers over de jaren 2008 en 2007, omdat er grote verschillen zijn. Uitgaande van de gecombineerde cijfers, kan gesteld worden dat de financiële crisis, die in het laatste kwartaal van 2008 begon, in dat jaar geen groot effect gehad heeft op het resultaat van de levensverzekeringsmaatschappijen. Dit getuigt het positief resultaat van SRD 2,8 mln. Een belangrijke bijdrage hieraan is afkomstig van de beleggingen, die SRD 9,2 mln opbrachten. De reserves toonden een flinke stijging, welke resulteerde in een solvabiliteitsoverschot in 2008 van SRD 6,6 mln.

¹ De beëindiging van de ondertoezichtstelling is nog niet afgerond.

Tabel II.8.1: Gecombineerde balansen der levensverzekeringsmaatschappijen (in SRD 1000)

	2004	2005	2006*	2007	2008**
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	23.310	10.108	12.590	20.135	12.212
Vaste eigendommen	592	842	3.687	3.587	284
Beleggingen:					
a) overheid	-	-	-	-	-
b) particulieren:					
- hypotheek	31.897	40.374	54.765	60.298	66.903
- overige	36.217	71.071	73.449	113.496	88.390
Overige	13.067	14.360	21.087	19.576	11.051
Totaal	105.083	136.755	165.578	217.093	178.840
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	240	240	336	336	6
Reserves	13.125	11.907	16.671	21.464	20.850
Achtergestelde leningen	-	-	-	-	-
Technische voorziening	75.161	109.728	137.946	183.275	149.275
Overige schulden	16.557	14.880	10.625	12.017	8.709
Totaal	105.083	136.755	165.578	217.093	178.840

Bron: Centrale Bank van Suriname / * Gecorrigeerde cijfers / ** cijfers van twee maatschappijen

Tabel II.8.2: Gecombineerde verlies- en winstrekeningen der levensverzekeringsmaatschappijen (in SRD 1000)

		2004*	2005	2006*	2007	2008**
Premie		24.574	29.004	33.324	57.068	23.839
Koopsommen	+/+	5.031	24.026	15.686	13.116	12.060
Totaal premie + koopsommen		29.605	53.030	49.010	70.184	35.899
Premie herverzekeraar	-/-	573	809	729	977	1.173
Premie eigen rekening		29.032	52.221	48.281	69.207	34.726
Mutatie technische voorzieningen	-/-	19.866	35.003	27.947	44.991	22.444
Verdiende premie		9.166	17.218	20.334	24.216	12.282
Bruto uitkeringen		4.652	10.158	11.247	16.036	6.154
Aandeel herverzekeraar	-/-	466	-	-	410	130
Uitkeringen eigen rekening		4.186	10.158	11.247	15.626	6.023
Provisie en acquisitiekosten	-/-	1.586	3.095	3.364	4.007	2.683
Bedrijfskosten	-/-	5.497	6.281	12.865	11.536	8.095
Winstdeling en korting	-/-	1.560	4.232	3.999	3.877	3.172
Technisch resultaat		-3.663	-6.548	-11.141	-10.831	-7.691
Beleggingsinkomsten	+/+	4.452	6.657	9.275	11.532	9.186
Saldo andere baten en lasten	+/+	2.842	-1.423	5.024	2.666	1.465
Beleggingslasten	-/-	93	50	59	70	84
Winst voor belasting		3.538	-1.364	3.099	3.298	2.876
Belasting	-/-	1.071	-	186	373	-
Winst na belasting		2.467	-1.364	2.913	2.925	2.876

Bron: Centrale Bank van Suriname / * Gecorrigeerde cijfers / ** cijfers van twee maatschappijen

Schadeverzekeringsmaatschappijen

Ook hier dient opgemerkt te worden dat van Clico General geen cijfers over het boekjaar 2008 zijn ontvangen. Deze maatschappij is echter de kleinste schadeverzekeraar, waardoor de cijfers geen grote invloed hebben op het geheel. Het balansvermogen is in 2008 met 16% toegenomen tot SRD 252 mln. De post lange termijn schulden (incl. voorzieningen) is de meest in het oog springende post op de gecombineerde balans van de schadeverzekeringsmaatschappijen. De stijging ten opzichte van 2007 bedraagt 96%. De liquide middelen vertonen sinds enige tijd een stijgende trend. Dit kan vooralsnog als acceptabel worden beschouwd, daar de aard van het bedrijf dit vereist. De toename bedroeg 29% in 2008. De bruto premie steeg met 20% tot SRD 150 mln. Ook in het jaar 2008 zijn er grote brandmeldingen geweest. De uitkeringen namen echter ten opzichte van 2007 slechts met 7% toe, omdat de herverzekeraars net als in 2007 een groot deel voor hun rekening namen. De bedrijfskosten vertonen een stijgende trend. De stijging is sinds enige jaren te bemerken bij de algemene kosten¹. Als gevolg van de grotere toename van de opbrengst uit de verdiende premie minus de door de verzekeraar te betalen schade ten opzichte van de totale kosten verbeterde het technisch resultaat² in 2008 aanzienlijk tot SRD 5,8 mln ten opzichte van negatief SRD 153.000 in 2007. De verdiensten uit beleggingen daalden met als gevolg dat de netto winst op vrijwel hetzelfde niveau bleef als in 2007.

Tabel II.8.3.: Gecombineerde Balansen der schadeverzekeringsmaatschappijen (x SRD 1000)

	2004	2005	2006	2007	2008**
ACTIVA					
Vaste eigendommen	17.801	19.893	19.362	22.667	25.237
Beleggingen:					
-Overheidssector	-	-	-	-	-
-Particuliere sector:					
a) hypotheek	26.809	33.259	29.103	39.881	44.734
b) overige	50.051	63.195	66.614	84.078	83.965
Overige aktiva	24.567	38.349	46.003	53.215	74.784
Liquide middelen	14.456	14.540	16.630	18.325	23.557
T o t a l	133.684	169.236	177.712	218.167	252.277
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	597	601	690	690	360
Reserves	47.965	66.349	95.908	104.494	107.396
Technische voorzieningen	56.420	61.546	50.469	71.314	94.442
Lange termijn schulden (incl. voorzieningen)	88	85	1.924	3.579	7.023
Korte termijn schulden	28.614	40.655	28.721	38.090	43.056
T o t a l	133.684	169.236	177.712	218.167	252.277

Bron: Centrale Bank van Suriname

** cijfers van vijf maatschappijen

¹ Hieronder vallen o.a. management fee, kantoorkosten, automatiseringskosten, huisvestingskosten, diensten van derden, promotiekosten, representatiekosten.

² Technisch resultaat is het resultaat uit uitsluitend verzekeringsactiviteiten exclusief beleggingsinkomsten en overige baten of lasten.

Tabel II.8.4: Gecombineerde verlies- en winstrekeningen der schadeverzekeringsmaatschappijen (x SRD 1000)

		2004	2005	2006	2007	2008**
Bruto premie		83.356	97.147	107.830	125.064	149.719
Premie herverzekeraar	-/-	16.209	19.447	21.877	16.203	18.586
Premie eigen rekening		67.147	77.700	85.953	108.861	131.133
Mutatie technische voorzieningen	-/-	4.510	4.125	-1.187	503	-1.013
Verdiende premie		62.637	73.575	87.140	108.358	132.147
Bruto uitkeringen		46.290	51.806	58.721	80.175	85.598
Aandeel herverzekeraar	-/-	3.236	2.574	3.438	7.346	6.885
Uitkeringen eigen rekening	-/-	43.054	49.232	55.283	72.829	78.713
Provisie en acquisitiekosten	-/-	3.304	3.269	3.253	5.752	7.283
Bedrijfskosten	-/-	18.997	21.892	25.695	29.931	40.353
Technisch resultaat		-2718	-818	2.909	-153	5.798
Beleggingsinkomsten	+/+	9.981	8.771	10.348	10.910	8.130
Saldo andere baten en lasten	+/+	1.858	1.958	1.616	4.558	1.448
Beleggingslasten	-/-	-	-	-	-	-
Winst voor belasting		9.121	9.911	14.873	15.315	15.377
Belasting	-/-	955	825	962	1.080	1.223
Winst na belasting		8.166	9.086	13.911	14.236	14.153

Bron: Centrale Bank van Suriname

* Gecorrigeerde cijfers

Uitvaartverzekeringsmaatschappijen

Van de twee onder toezichtstaande uitvaartverzekeringsmaatschappijen bouwt één maatschappij haar verzekeringsactiviteiten af. Uit confidentiële overwegingen kunnen de financiële cijfers van de andere instelling niet publiek gemaakt worden.

Slotwoord

De activiteiten voor het komend jaar zullen gericht zijn op een transparant financieel beleid en bestuur. In de afgelopen periode is mede met behulp van leningen enorm geïnvesteerd in de infrastructuur. Deze investeringen hebben ertoe bijgedragen dat niet alleen de stedelijke infrastructuur wordt verbeterd, maar dat deze ook bijdragen aan verdere ontsluiting van het land. Deze inspanning moet zeker niet onderschat worden, vanwege het economische spin-off effect dat deze op lange termijn teweeg zal brengen.

Ondanks de internationale financiële perikelen is de Overheid ertoe overgegaan om in de afgelopen periode enkele reeds voorgenomen maatregelen te treffen ten aanzien van ambtenarsalarissen en pensioenen. Het accent voor het komend begrotingsjaar zal zich voornamelijk richten op het voeren van een stringent cash management. Belangrijke toekomstige meevallers die in dit kader meegenomen dienen te worden zijn ten eerste de inkomsten uit de goudsector, waarvan de prijzen van dit edele metaal nagenoeg gunstig genoemd kunnen worden. De vooruitzichten voor de prijs van aardolie zien er ook gunstig uit, vanwege het feit dat deze in de tweede helft van 2010 wederom een stijgende trend vertonen.

Ten aanzien van het te voeren fiscaal beleid zal de Belastingdienst een actievere rol moeten vervullen. De heffing en inning van inkomsten zal efficiënter en effectiever moeten plaatsvinden en met de in te voeren maatregelen op fiscaal gebied zal getracht worden om dit streven te realiseren. De samenstelling van beleidsmaatregelen in de begroting 2011 zijn een weerspiegeling van de beleidsdoelen die zijn vastgelegd in het Meerjaren Ontwikkelings Plan (MOP) 2006-2011. Een groot deel van deze beleidsmaatregelen omvatten ook voornemens die genomen moeten worden in het kader van de implementatie van de Millennium Development Goals (MDGs).

Met de implementatie van de begroting 2011 wordt beoogd bouwstenen aan te dragen voor de economische groei en de verdere duurzame ontwikkeling van Suriname.